

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

eské menšinové školy na Jiamberecku (1904-1938)

Mgr. Michaela M. dílková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Mgr. Michaela MĚDÍLKOVÁ**
Osobní číslo: **H07306**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **České menšinové školy na Žamberecku (1904 - 1938)**
Zadávající katedra: **Katedra historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Michaela Mědílková prostuduje příslušné archivní fondy , literaturu a dobový regionální tisk, a na tomto základě zpracuje otázku vývoje českého menšinového školství v bývalém politickém okrese Žamberk mezi lety 1904 a 1938 v širších souvislostech národně-politických a kulturních.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Literatura: KLIMEK, Antonín. Velké dějiny zemí Koruny české: sv. XIII. 1918-1929. Praha, 2000. ISBN 80-7185-328-3. KLIMEK, Antonín. Velké dějiny zemí Koruny české: sv. XIV. 1929-1938. Praha, 2002. ISBN 80-7185-425-5. KURAL, Václav. Češi, Němci a mnichovská křižovatka. Praha, 2002. ISBN 80-246-0360-8. MUSIL, František. Dějiny Králicka. Králíky, 2000. ISBN 80-902263-1-0. CIHLÁŘ, Jiří. Těžká léta na Orlicko-ústecku 1929-1939. Ústí nad Orlicí, 2000. ISBN 80-86042-34-0. MORKES, František. Učitelé a školy v proměnách času (Pokus o základní chronologii 1774-1946). Plzeň, 1999. ISBN 80-7020-051-0. MORKES, František. Postavení učitele v předmnichovském Československu. Praha, 1994. Vyhnání Čechů z pohraničí 1938. Vzpomínky. Praha, 1998. ISBN 80-85864-54-1. Vyhnání a život Čechů v pohraničí 1938-1945. Vzpomínky II. Praha, 1999. ISBN 80-85864-68-1. Naše menšiny. Trutnov, 1921-1936, ročníky 1-16. Naše Hranice. Malé Svatoňovice, 1938, ročník 18. Prameny: Soka Ústí nad Orlicí, Základní škola Těchonín. Soka Ústí nad Orlicí, Obecná škola Lichkov. Soka Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola České Petrovice. Soka Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola Vlčkovice. Soka Rychnov nad Kněžnou, Základní škola Bartošovice v Orlických horách. Soka Rychnov nad Kněžnou, Národní škola Rokytnice v Orlických horách. Soka Rychnov nad Kněžnou, Národní škola Bedřichovka. Národní archiv Praha, Ústřední matice školská. Národní archiv Praha, Národní jednota severočeská.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

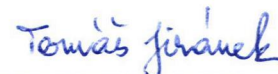
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

✓ Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlášení:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako kolektivního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezentováním využitím své práce v Univerzitní knihovně.

V Hostinném dne 22. června 2010

Mgr. Michaela Málková

Anotace

Ve své práci jsem sledovala vznik a fungování českých menšinových klubů a také klubů i mimo-klubní činnost u žitelů, kteří na nich spolupracovali. Velice komplikovaný byl vznik těchto klubů za Rakousko-Uherska, kdy nejvýše podíl na jejich vzniku měla Ústřední matice klubská a ve sledované oblasti také Národní jednoty severočeská. Po vytvoření československé republiky se situace pro vznik českých menšinových klubů výrazně zlepšila, což dovedlo i oblast fiambereckou.

Konec pro české menšinové kluby znamenala mnichovská dohoda a následné obsazení pohraničních oblastí v červnu 1938 německou armádou, po kterém byly tyto kluby zrušeny. Část jejich členů s rodinami uprchla z pohraničí do vnitrozemí a část zůstala v obsazeném pohraničí, kde v činnostech českých dětí začala navštěvovat německé kluby.

České menšinové kluby nebyly pro českou menšinu významné pouze s ohledem na vzdělávání jejich potomků, ale tvořily také důležitou součást jejího kulturního života. V budovách klubů probíhaly osvětové přednášky, schůzky odborů Národních jednot severočeských, atd. Čestní členové u žitelů spolupracovali mimo klubů v odborech Národních jednot severočeských, ve vzdělávacích spolecích, byli členy Sokola, Dělnické tělovýchovné jednoty, knihovnických rad a osvětových komisí, pořádali divadelní představení pro děti i dospělé, atd.

Do vzniku československa české menšinové kluby, které vydržela Ústřední matice klubská, nenavštěvovali vládci německé národnosti. To se změnilo po vzniku republiky, kdy do českých menšinových klubů své děti začali posílat i němečtí. Němečtí demokraté a antifašisté se tím, zvláště pak po nástupu Adolfa Hitlera v Německo, snažili ukázat svoji loajalitu k československé republice.

Věichni ti, kteří ve smíšeném území na fiamberecku usilovali o vznik českých menšinových klubů, podporovali tyto kluby a učili na nich, mají měj obdiv.

Klíčová slova: české menšinové kluby, česká menšina, fiamberecko

Anotace

In my essay I followed the emergence of Czech minority schools and also school and out of school work of teachers that worked at these schools. The formation of these schools was very complicated during the period of Austria-Hungarian rule, when the biggest share of work in their formation was done by the *Ústřední matice -kolská* and in the surveyed area also by the *Národní jednota severo -eská*. After the constitution of the Czechoslovak Republic, the situation for establishing more minority schools was noticeably improved, which can be demonstrated in the fiamberecko region, where only two Czech minority schools existed before WWI (Rokytnice in Orlické mountains and Tchonín), but within two years of establishing the republic, five common schools were created (Bartoovice in Orlické hory, eské Petrovice, Králíky, Mladkov and Vlčkovice).

The end for the Czech minority schools came with the Munich Agreement and the following occupation of areas along the frontier in the October 1938 by the German army, when these schools were dissolved. Some Czechs, together with their families, fled from the occupied areas inland, where they had to deal with negative reception, with a lack of money and so on, but at least their children were able to attend Czech schools. The Czechs that stayed in occupied regions were much worse off. Czech town and village mayors were removed from their office as early as October, and from the beginning on December, The Czech language was banned in all official conduct. Czech children for most part started to attend German schools, because crossing the border in order to attend Czech schools behind the new borders was restricted and later banned all together.

The Czech minority schools were not important for the Czech minority groups only because of educating their children in mother language, but they also played an important role in their cultural life. Educational lectures took place in the school buildings, meetings of NJS and so on. The teachers from the Czech minority schools worked also in educational committees, associations, library boards, NJS departments. For example, the custodian of the school in Králíky, Vrchlický, worked as a secretary of NJS department in Králíky, but also as a chairman of the local branch of Sokol. The Czech minority teachers were also members of *Dobrušické tělovýchovné jednoty*, of local councils, they enacted theatre performances, and so on.

Students of German nationality did not attend the Czech minority schools, which were run by the *Úst ední matice -kolská*, till the establishment of the Czechoslovak Republic. It can be shown on the example of T chonín, where *Úst ední matice -kolská* in the school year 1907/1908 expelled seven children because they were of German nationality. That changed after the Republic was established, when some Germans started to sent their children to Czech minority schools. German democrats and anti-fascist, especially after the rise of Adolf Hitler to power, tried by this act to show their allegiance to the Czechoslovak Republic. Some German parents sent their children to Czech schools only in the last year of study, thereby trying to furnish their children with a Czech school certificate, which could help them to get an occupation, where the knowledge of the Czech language was a prerequisite. Whatever the reason the German student had for attending the Czech schools, they enabled German chauvinists to claim and use as propaganda that great number of German children goes to Czech schools. According to these Germans these children kept numerical status of students in the Czech minority schools, but they were forgetting about the Czech students, that for variety of reasons continued to attend German schools.

In the light of this given information is my view of the Czech minority schools in the surveyed region positive. Although I have found in fictitious literature strictly negative view of the establishment of the Czech minority schools, I have reached, after studying the archives, different conclusion. I do not think that so many chroniclers in the schools that I followed would describe in their chronicles things in a different way than they had felt it. I consider their entries to be purely subjective depiction of the situation which is in a deep contrast with the negative feeling which I have encountered in fiction. That, together with enthusiastic and effortful work of the teachers, is the main reason for me why to view the work of the Czech minority schools with admiration.

Key words: Czech minority schools, Czech minority, The region of fiamberk

1. Úvod

Tato práce by měla alespoň v základních obrysech zachytit vznik a fungování českých menšinových kolektivů na fiamberecku v letech 1904 až 1938. Dotýká se také česko-německých vztahů, s kterými úzce souvisí. Mým cílem bylo i v otázkách vztahů mezi Čechy a Němci, které jsou neustále zpracovávány a diskutovány, dojít k co nejobjektivnějšímu závěru. Snaha ujasnit si národnostní vztahy v poválečném německy osídleném pohraničí a to, jak se tyto vztahy promítaly do české otázky na fiamberecku, byla jedním z motivů těchto faktorů vedoucích k napsání této práce. Dále mě k napsání práce vedl obdiv ke vojevůdčím, kteří na těchto kolektivních územích v nelehkých podmínkách vydrželi pouze rok nebo dva, jiní naopak i více než deset let.

V druhé polovině 19. století vznikaly první české menšinové kolektivy, to bylo odrazem doby. Jednalo se o dobu budování moderní občanské společnosti, kdy se národní v domě výrazněji rozvíjelo na straně Čechů i na straně Němců. V tomto období vznikly organizace Ústřední matice česká a Deutscher Schulverein, které podporovaly národnostní snahy v oblasti kolektivů. V roce 1914 vypukla první světová válka, která s sebou přinesla další značné perzekuce českého národního hnutí ze strany habsburské monarchie. Výsledkem této války byl rozpad Rakousko-Uherska a vznik Československa, který však provázela snaha Němců o odtržení poválečného německy osídlených území. Poté v česko-německých vztazích následovalo poměrně klidné období. Jenže přišla světová hospodářská krize, v sousedním Německu nastoupil k moci Hitler a česko-německé vztahy se opět zhoršily.

Asi je tato práce ohraničena rokem 1904 (protože v tomto roce vznikly v soudním okrese fiamberek první dva české menšinové kolektivy) na jedné straně a na straně druhé pak mnichovským diktátem, tedy rokem 1938, a z něho vycházejícím zábojem československého pohraničního území. Co tento zábor znamenal pro české menšinové kolektivy, uitele a fláky z těchto kolektivů je popsáno v kapitole 6.

Na zkoumaném území bývalého politického okresu fiamberek se nacházely tři soudní okresy: Králíky, Rokytnice v Orlických horách a fiamberek. Dnes se obce z těchto bývalých soudních okresů nacházejí v okresech Rychnov nad Kněžnou a Ústí nad Orlicí. Důvodem ke zvolení této oblasti pro mě byl osobní vztah především ke Králícku, kde od dětství trávím velkou část prázdnin.

Hlavním cílem této práce je zhodnocení významu českých menšinových kolektivů pro českou menšinu v její složitě situaci. Před sto lety existovaly v českých zemích a později v

eskoslovensku oblasti, kde se české děti nemohly vzdívat v mateřském jazyce. Položme si tedy otázku, jaký význam pro české ženy mají české ženštinové školy? Pracovali uitelé českých ženštinových škol nad rámec svých povinností? Chodily do českých ženštinových škol i děti německé národnosti?

Při psaní práce jsem v obecné rovině vycházela z knih Antonína Klimka *Velké dějiny země Koruny české sv. XIII a sv. XIV*,¹ z knihy Zdenka Kárníka *Česká země v éře první republiky*,² a také z knihy Jana Galandauera *František kníže Thun*,³ které mi přiblížily tehdejší atmosféru. Historické pozadí esko-německých vztahů mi umožnily lépe poznat knihy: *Konfliktní společenství od Jana Křena*,⁴ *Rozum těd jinám od kolektivu autorů*,⁵ *Že-š, Němci a mnichovská křivovatka od Václava Kurala*,⁶ a také *Válka šech s Němci od Emanuela Rádlá*.⁷ Obecné informace o Národní jednotě severo české mi poskytla kniha Adolfa Srba *Zpřel století*.⁸ Oblastí Orlickoústecka a esko-německými vztahy na tomto území se v současné době zabývá Jiří Čihlá,⁹ který také vydal knihu týkající se českého školství na Lanškrounsku v době nacistické okupace.¹⁰ Velice užitečnou se mi stala také kniha Františka Musila, která se zabývá dějinami Králicka.¹¹ O postavení uitelů v eskoslovenské republice mě informovaly publikace Františka Morkese,¹² a kromě nich také Příruční slovník pedagogický Oldřicha Pecha.¹³ Pracovala jsem také s některými díly Ottova slovníku naučného a jeho dodatky.¹⁴ Regionální časopis *Naše země*, který je uloženy v knihovně

¹ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české: sv. XIII. 1918-1929*. Praha, 2000. ISBN 80-7185-328-3. KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české: sv. XIV. 1929-1938*. Praha, 2002. ISBN 80-7185-425-5.

² KÁRNÍK, Zdeněk. *Česká země v éře První republiky (1918-1938): Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha, 2003. ISBN 80-7277-195-7.

³ GALANDAUER, Jan. *František kníže Thun: Místodržitel českého království*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7185-803-4.

⁴ KŘEN, Jan. *Konfliktní společenství: Že-š a Němci 1780-1918*. Praha, 1990. ISBN 80-200-0337-1.

⁵ BENEŠ, Zdeněk - JANÍK, Drahomír - KUKLÍK, ml., Jan - KUBIŠ, Eduard - KURAL, Václav - KVAČEK, Robert - PAVLÍK, Václav - PETRÁK, Jiří - PETRÁK, René - RADVANOVSKÝ, Zdeněk - SUCHÁNEK, Radovan. *Rozum těd jinám: Vývoj esko-německých vztahů na našem území v letech 1848 ó 1948*. Pardubice, 2002. ISBN 80-86010-55-4.

⁶ KURAL, Václav. *Že-š, Němci a mnichovská křivovatka*. Praha, 2002. ISBN 80-246-0360-8.

⁷ RÁDL, Emanuel. *Válka šech s Němci*. Olomouc, 1993. ISBN 80-7023-147-5.

⁸ SRB, Adolf. *Zpřel století*. Praha, 1913.

⁹ ČIHLÁ, Jiří. *První světová válka a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2004. ISBN 80-86042-93-6. ČIHLÁ, Jiří. *Sudeton mešt demokraté, antifašisté a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2003. ISBN 80-86042-73-1. ČIHLÁ, Jiří. *Třicátá léta na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000. ISBN 80-86042-34-0.

¹⁰ ČIHLÁ, Jiří. *České školy na Lanškrounsku: (Landrat Landskron) v letech nacistické okupace 1938 ó 1945*. Ústí nad Orlicí, 2009. ISBN 978-80-7405-036-7.

¹¹ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*. Ústí nad Orlicí, 2000. ISBN 80-902263-1-0.

¹² MORKES, František. *Uitelé a školy v proměně času (Pokus o základní chronologii 1774 ó 1946)*. Plzeň, 1999. ISBN 80-7020-051-0. MORKES, František. *Postavení uitelů v přemnichovském eskoslovensku*. Praha, 1994.

¹³ PECH, Oldřich. *Příruční slovník pedagogický*. Praha, 1937.

¹⁴ *Ott v slovník naučný: III. díl B-Bianchi*. Praha, 1996. ISBN 80-7185-070-5. *Ott v slovník naučný: XV. díl Kraj-ij-Ligustrum*. Praha, 1999. ISBN 80-7185-226-0. *Ott v slovník naučný: XVI. díl Líh-Media*. Praha, 1999. ISBN 80-7185-237-6. *Ott v slovník naučný: XVII. díl Median-Navarrete*. Praha, 1999. ISBN 80-7185-249-X.

SOKA Trutnov, se mi stal cenným zdrojem informací především o kulturním a spolkovém životě českých menšin v mnou sledovaných obcích, ale samozřejmě i o českých kolech v těchto obcích.¹⁵ Na tento časopis od roku 1937 navázal časopis *Naše Hranice*.¹⁶ Pracovala jsem s kronikami kol: Bartoovice v Orlických horách,¹⁷ české Petrovice,¹⁸ Tichonín,¹⁹ Vlčkovice,²⁰ a také s pamětní knihou obecní školy v Lichkově,²¹ která však byla založena až v roce 1945, a tudíž je v ní obsaženo jen minimum zpráv týkajících se menšinové školy. Kromě této kroniky mi z archivu Základní školy Lichkov paní editelka Mgr. Pavla Polanská zapůjčila také kopie dokumentů, které se týkají lichkovské menšinové školy.²² U škol v Bartoovicích v Orlických horách pro mě byly kromě kroniky velice cenné také protokoly o převzetí správy školy a dochované měsíční zprávy.²³ Kromě fondu Základní školy Tichonín jsou všechny fondy menšinových škol v SOKA Ústí nad Orlicí bohužel nezpracované a tudíž nepřístupné. Při zjišťování všech menšinových škol, které vznikly v politickém okrese Jiamberk, mi pomohly seznamy nalezené v Národním archivu v Praze: ve fondu Národní jednoty severočeské to je seznam českých škol v pohraničí a seznam českých škol v pohraničí s rokem založení a po něm flák v roce 1929,²⁴ ve fondu Ústřední matice školské to je seznam

---

Ott v slovník naučný: XIX. díl P-Poho. Praha, 2000. ISBN 80-7185-274-0. *Ott v slovník naučný: XXV. díl T-Tzschirner*. Praha, 2002. ISBN 80-7185-439-5. *Ott v slovník naučný: XXVI. díl U-Vušín*. Praha, 2002. ISBN 80-7185-440-9. N. MEC, Bohumil. *Ott v slovník naučný/Dodatky: Díl třetí, svazek druhý Konkurs-Majo*. Olomouc, 2001. ISBN 80-7203-332-8. N. MEC, Bohumil. *Ott v slovník naučný/Dodatky: Díl pátý, svazek první Praha-Rom*. Olomouc, 2002. ISBN 80-7203-412-X.

¹⁵ *Naše menšiny*. Trutnov, 1921-1936, ročníky 1-16.

¹⁶ *Naše Hranice*. Malé Svatočovice, 1937-1938, ročníky 17-18.

¹⁷ SOKA Rychnov nad Kněžnou, sign. C-0208, Xerokopie školní kroniky české obecní školy v Bartoovicích v Orlických horách.

¹⁸ SOKA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice.

¹⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, Základní škola Tichonín, Tichonín 1904-1987 (2000), Kronika školy Tichonín.

²⁰ SOKA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola Vlčkovice, Vlčkovice 1919-1974, Kronika školy Vlčkovice.

²¹ Archiv Základní školy Lichkov, Pamětní kniha obecní školy v Lichkově založená 1. září 1945.

²² Archiv Základní školy Lichkov, Kopie dopisu od Místní školní rady v Lichkově ze dne 10. listopadu 1928, písemný záznam. Archiv Základní školy Lichkov, Kopie matriky obecní školy s využitím jazykem československým jednotlivě v Lichkově, písemný záznam.

²³ SOKA Rychnov nad Kněžnou, Základní škola Bartoovice v Orlických horách, inv. . 30, kart. 18, protokol o převzetí správy školy sepsaný dne 30. srpna 1928 na české obecní škole v Bartoovicích. SOKA Rychnov nad Kněžnou, Základní škola Bartoovice v Orlických horách, inv. . 30, kart. 18, protokol o převzetí správy školy sepsaný dne 11. září 1935 na české obecní škole v Bartoovicích. SOKA Rychnov nad Kněžnou, Základní škola Bartoovice v Orlických horách, inv. . 30, kart. 18, protokol o převzetí správy školy ze dne 18. října 1936. SOKA Rychnov nad Kněžnou, Základní škola Bartoovice v Orlických horách, inv. . 33, kart. 18, zpráva za měsíc květen ze dne 2. června 1926. SOKA Rychnov nad Kněžnou, Základní škola Bartoovice v Orlických horách, inv. . 33, kart. 18, zpráva za měsíc červen ze dne 1. července 1926. SOKA Rychnov nad Kněžnou, Základní škola Bartoovice v Orlických horách, inv. . 33, kart. 18, zpráva za měsíc září ze dne 4. října 1926. SOKA Rychnov nad Kněžnou, Základní škola Bartoovice v Orlických horách, inv. . 33, kart. 18, zpráva za měsíc červen ze dne 1. července 1927.

²⁴ Národní archiv Praha, Národní jednotka severočeská, inv. . 13, kart. 29, seznam českých škol v pohraničí s rokem založení a po něm flák v roce 1929. Národní archiv Praha, Národní jednotka severočeská, inv. . 13, kart. 29, seznam českých škol v pohraničí z roku 1930 seřazený podle politických okresů s uvedením po něm též a umístěním škol.

–kol z ízených podle zákona ze dne 3. IV. 1919 . 189 sb. s vyu ovací e í eskou a seznam eských –kol v oblasti inspektorátu státních –kol men-inových s eskoslovenským vyu ovacím jazykem v Tmperku ve –kolním roce 1930/31.²⁵ Mnoho archivních materiál se ztratilo p i rychlém vyklízení –kol p ed blížící se n meckou armádou na za átku íjna 1938 nebo bylo zni eno (viz kapitola 6).

---

²⁵ Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam –kol z ízených podle zákona ze dne 3. IV. 1919 . 189 sb. s vyu ovací e í eskou. Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam eských –kol s po tem flák v oblasti inspektorátu státních –kol men-inových s eskoslovenským vyu ovacím jazykem v Tmperku ve –kolním roce 1930/31.

2. Historické pozadí

S eskými menšinovými kolemi úzce souvisí esko-n mecké vztahy. Souflití ech a N mc na území bývalé eskoslovenské republiky má hluboké koeny, které spadají afl do 13. století. Kdy se v-ak mezi obma národy zrodilo tzv. konfliktní spole enství? Jeho vznik spadá do 19. století a je spojen š se zrodem a rozmachem národního hnutí obou národ , jehož nedílnou sou ástí se staly i politické programy.²⁶

Optimáln charakterizuje situaci v eských zemích následující citace: *šV eských zemích se formovaly dv do sebe se uzavírající národní spole nosti, jejichž souflití se stávalo stále konfliktn j-í.*²⁷ Hlubokou krizi vzájemné vztahy prod laly p edev-ím v devadesátých letech 19. století, kterou odstartoval v roce 1890 pokus o tzv. punktace, které m ly echy rozd lit na ryze eské a ryze n mecké okresy. Punktace vzbudily velký ohlas i na Králicku, protože Králicky (n mecky Grulich) se m ly stát okresním hejtmanstvím, do kterého m ly nálefet v-echny obce ze soudních okres Králicky a Rokytnice v Orlických horách a n mecké obce z okresu Nové M sto nad Metují.²⁸ Punktace v-ak mezi echy narazily na odpor a mlado eská reprezentace, která po volbách v roce 1891 nahradila staro eskou, na punktace nep istoupila.²⁹ Nedo-lo tak ani k z ízení hejtmanství v Králickách, p esto se tato otázka stala jedním z bod politiké aktivity v-en mc na Králicku.³⁰

Ke konci osmdesátých let 19. století začala eská spole nost získávat v t-í vliv v hospodá ské sfé e, v které do té doby m la rozhodující pozice n mecká buržoazie. V této dob mluvíme o tzv. hospodá ském nacionalismu, kdy m l eský podnikatel obchodovat s echy a pouívat výhradn eské pen íní ústavy. Stejn tak m l n mecký obchodník spolupracovat pouze s N mci a n meckými pen íními ústavy.³¹

V roce 1897 navrhla vláda v ele s p edsedou K. Badenim š *esko-n mecké vyrovnávací porady a p ípravila pro n ádu pozitivních projekt , inspirovaných punktacemi: úpravu jazykového režimu v samospráv í , volební reformu pro zemský sn m a jeho rozd lení do národních kurií, e-ení otázky men-šinových -kol a posléze nejvýznamn j-í nóvum o zavedení*

²⁶ BENEŠ Zdeněk - JAN ÍK, Drahomír - KUKLÍK, ml., Jan - KUB , Eduard - KURAL, Václav - KVA EK, Robert - PAVLÍ EK, Václav - PETEK, Ji í - PETRÁŠ, René - RADVANOVSKÝ, Zdeněk - SUCHÁNEK, Radovan. *Rozum t d jinám: Vývoj esko-n meckých vztah na na-em území v letech 1848 ó 1948*. Pardubice, 2002, s. 28. ISBN 80-86010-55-4.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ MUSIL, František. *D jiny Králicka*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 116. ISBN 80-902263-1-0.

²⁹ K EN, Jan. *Konfliktní spole enství: e-i a N mci 1780-1918*. Praha, 1990, s. 238-239. ISBN 80-200-0337-1.

³⁰ MUSIL, František. *D jiny Králicka*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 117. ISBN 80-902263-1-0.

³¹ BENEŠ - JAN ÍK í *Rozum t d jinám*, s. 30-31.

*národně homogenních krajů ve velkých zemích.*³² Tento pokus však neuspěl stejně jako jazykové návrhy.³³

Další krizi prodělaly česko-německé vztahy v letech 1908 až 1914.³⁴ Je to období, které je ve znamení nepřetržitých česko-německých jednání o vyrovnání. Ne nadarmo se Františku Thunovi, tehdejšímu místodržeteli v českém království, říkalo *švýcarský vyrovnávací místodržitel*.³⁵ Ale tato jednání nevedla k úspěchu, obecně jsme konstatovat, že menší ochotu ke kompromisu projevovali neméně politici, pravděpodobně hlavně proto, že byli pod velkým tlakem.³⁶ Užívání jazyka českého i německého při nejrozličnějších úředních výkonech bylo velmi problematickou otázkou, která se pak přenesla i do každodenního života. Například v Královicích dne 4. března 1909 němečtí mladíci napadli českou ženu jenom proto, že se na ulici bavili česky.³⁷

Dne 28. června 1914 byl v Sarajevu spáchán atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este, který se stal záminkou k vyhlášení války Rakousko-Uherskem Srbsku. První měsíc neměl atentát na kulturní dění ve východních částech větší vliv. Pokračovala živnostensko-hospodářská výstava v Chocni a probíhaly sjezdy živnostníků, hasičů a Sokola, například *šestnáctý slet II. okresu Východočeské flupy sokolské, spojený s prvním, ve stejném cvičení a veselí*.³⁸ Zato politický život byl v monarchii rychle omezen, například došlo k zakázání připravované demonstrace proti silicím absolutismu, kterou na 26. července chystala sociální demokracie. Začala politická perzekuce, která se stupovala až do roku 1917 a jejími prvními obětmi byli poslanci, kteří pozbyli imunitu. Došlo k uzavření některých poslanců za velezradu, například dr. Rašín, Karla Kramáře a dalších.³⁹

Rakousko-Uhersko vyutilo válku *škrtem posílení centrální moci, potlačením národních snah českých národů a zesílením germanizace*.⁴⁰ V září 1914 vláda zrušila občanská práva, například svobodu slova, svobodu shromažďování i nedotknutelnost listovního tajemství, a také došlo k zastavení činnosti některých spolků. Mezi takto postížené patřila česká obec sokolská, která byla rozpuštěna v listopadu roku 1915. Její členové zadrženi soudci, profesor a politických úředníků měli vystoupit z jednot, a lépe se nevedlo ani vojákům, kteří za svoje

³² K EN, Jan. *Konfliktní společnost: česká a německá moc 1780-1918*. Praha, 1990, s. 264. ISBN 80-200-0337-1.

³³ Tamtéž.

³⁴ BENEŠ, JAN. *Rozum těd jinám*, s. 12-28.

³⁵ GALANDAUER, Jan. *František kníže Thun: Místodržetel českého království*. Praha, 2007, s. 221. ISBN 978-80-7185-803-4.

³⁶ Tamtéž, s. 212.

³⁷ MUSIL, František. *Dějiny Královic*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 120. ISBN 80-902263-1-0.

³⁸ CIHLÁŘ, Jiří. *První světová válka a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2004, s. 5. ISBN 80-86042-93-6.

³⁹ Tamtéž, s. 5-9.

⁴⁰ Tamtéž, s. 9.

lenství v Sokolu byli říkanováni. V roce 1917 došlo k prohlídkám vedení flup a jednot, zabavování sokolských knih, stanov, časopis atp., a v březnu dokonce k zatčení osmnácti funkcionářů, mezi nimiž se nacházel i starosta flupy Orlické František Huber ze Šamberka.⁴¹

Perzekuce ze strany státu se týkala také zákazu vydávání některých novin a časopisů, ve východních částech byla zakázána Pochodec, která nechtěla své čtenářské publikovat, aby se upisovali válečným pokřmům. Došlo k zastavení některých kulturních, tělovýchovných a vlasteneckých akcí, například se nekonala I. olympiáda Dělnické tělové jednoty, která měla proběhnout v roce 1915.⁴²

Došlo k opětnému obsazování míst vysokých státních úředníků, která se podařilo získat Němcům. Ve smíšených okresech místa okresních soudců získali vřdy Němcům. Zemské úřady si stělovaly, flé vojáci mají odpor k válce a chybí jim vlastenecký duch, zřeholli obviňovaly především koly a úřady, *š které nedokázaly p esv d it echy, flé se eský národ m flé vyvíjet jen v rámci Rakousko-Uherska.*⁴³ eský jazyk byl v úřadů nahrazen němeinou, například od července 1915 finanční úřady začaly uřivovat jako úřední němeinou, v prosinci 1916 se u politických a policejních úředníků v částech stala němeinou vnitřní úřední řeč.⁴⁴

Ke sporům mezi Němcům a částech docházelo i v otázkách týkajících se zásobování vojáků, jak dokazuje například z Králík, odkud na frontu poslala firma Walter tři tisíce flanelových košil, které vřak dostal eský pluk. Králičtí Němcům poté protestovali, flé košile byly předány eskému pluku, a ne německému.⁴⁵

Dne 6. ledna 1918 fládali poslanci právo š eskoslovenského národa na sebeurčení v tzv. Třikrálové deklaraci, na kterou reagovali Němcům tím, flé chtěli, aby byla vytvořena provincie Deutschböhmen, která se měla stát součástí Rakouského státu. Zástupci Němcům ze soudních okresů Lanškroun, Králíky, Rokytnice v Orlických horách, Svitavy, Polička a Litomyšl tuto snahu podpořili tím, flé na sjezdu, který se konal v květnu, odmítli uznat eský stát.⁴⁶

V posledních měsících války se mezi obyvatelstvo šíily zprávy o zahraničním odboji v čele s Masarykem a o eskoslovenských legiích, které bojovaly v Rusku, Francii a Itálii. Do legií samozřejmě vstoupili i vojáci, kteří pocházeli z politického okresu Šamberk. Tyto zprávy silně p sobily na eské obyvatelstvo.

⁴¹ CIHLÁŘ, Jiří. *První světová válka a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2004, s. 9. ISBN 80-86042-93-6.

⁴² Tamtéž, s. 10.

⁴³ Tamtéž, s. 11.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž, s. 17.

⁴⁶ Tamtéž, s. 28-29.

Zástupci všech politických stran dne 13. července vytvořili Národní výbor československý, který dne 28. října přijal zákon o samostatném československém státě. Ve městech za účelem oslavy, došlo k odstranění monarchistických symbolů, ale také k rabování skladů. Z tohoto důvodu se kvůli udržování pořádku vytvořily oddíly z hasičů, členů DTJ a Sokola.

Němci na vznik československé republiky reagovali dne 29. října, kdy se ve Vídni němečtí poslanci z čech prohlásili za zemský sněm tzv. provincie Deutschböhmen.⁴⁷ Kromě této provincie došlo k vytvoření ještě tří provincií a to na severní Moravě a ve Slezsku provincie Sudetenland, na jihu Moravy provincie Deutsch-Südmähren a na jihu čech provincie Böhmerwaldgau.⁴⁸ Německé úřady však neměly podporu ani od zdemoralizovaných vojáků, kteří nechtěli vstupovat do tzv. Volkswehru, ani vojenskou pomoc od Německa a Rakouska. Dne 30. října vznikla provincie Sudetenland,⁴⁹ do které patřily například i Králíky, ve kterých byla na začátku listopadu vytvořena tzv. Národní rada, složená z představitelů různých německých politických stran. Kobraně Králicka Němci sestavili ozbrojenou jednotku. Dále se v Králickách začalo připravovat zřízení nového okresního hejtmanství, které mělo mít rozsah od Olešnice v Orlických horách na severozápad až po Bezdružický na východ.⁵⁰ Konec německým snahám o odtržení německých provincií učinil na Orlicku návrat rakouského 30. pěšího pluku, který v Itálii odmítl *š nastoupit do přední linie a š pochodoval pryč z fronty směrem do Slovinska*.⁵¹ Kromě 200 Němců se celý pluk v polce listopadu vrátil do Vysokého Mýta. Zde vojáci složili přísahu československé republice a začali obsazovat Orlicko a severní Moravu. Ve dnech 14. a 15. prosince došlo k obsazení Králík, Rokytnice v Orlických horách až po Tamperk a Těrnberk.⁵²

Na obsazování pohraničí si několikrát stěžovala vídeňská vláda a požadovala, aby došlo k plebiscitu, aby byla na mírové konferenci ustanovena rozhodčí komise. Němci z čech si na obsazování německých oblastí stěžovali i u prezidenta Wilsona. Československo podalo k hlavním vítězům války memorandum, ve kterém *š tvrdilo, že jako stát vítěz má dle dohody o podmínkách s Rakousko-Uherskem právo uhlouped podpisem mírových smluv obsadit svá uznan*

⁴⁷ KLÍMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české: sv. XIII. 1918-1929*. Praha, 2000, s. 31. ISBN 80-7185-328-3.

⁴⁸ BENEŠ, JAN. *Řízení a rozum*, s. 75. ISBN 80-86010-55-4.

⁴⁹ KLÍMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české: sv. XIII. 1918-1929*. Praha, 2000, s. 31634. ISBN 80-7185-328-3.

⁵⁰ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 132. ISBN 80-902263-1-0.

⁵¹ CIHLÁŘ, Jiří. *První světová válka a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2004, s. 24. ISBN 80-86042-93-6.

⁵² Tamtéž, s. 32.

*nárokovaná území, pokud toho vyžaduje udržení pořádku i vedení vojenských operací.*⁵³ Dne 21. prosince 1918 pařížská vláda uznala, že do rozhodnutí mírového kongresu, má československý stát hranice historických provincií Čech, Moravy a rakouského Slezska. Britové a Italové toto stanovisko uznali na začátku roku 1919. Jako poslední souhlasila Amerika, které se však Beneš musel zavázat k tomu, *že jeho stát se v teritoriálních otázkách bezpodmínečně podrobí rozhodnutím mírové konference.*⁵⁴ Československo tak souhlas od velmocí získalo a navíc dodatečně.⁵⁵ K obsazení Podkarpatské Rusi československými a rumunskými vojsky na začátku roku 1920 došlo již na základě rozhodnutí Dohody a podle plánů, na kterých rusínských politiků a rusínských krajanských organizací v USA byla Podkarpatská Rus připojena k československu jako *šest její autonomní slojka.*⁵⁶

V obsazeném pohraničí hrozilo nebezpečí *šest jak z provokací německých šovinistů, tak z tvrdě protiněmeckých kroků českých místních NV a rovněž zdrsněných legionářů, kteří vykonávali částo v pohraničí strážní a policejní službu,*⁵⁷ i přesto vláda dlouho národnostní spory dokázala držet v únosné míře. Situaci zhoršovaly německé čtvrté letáky a na druhé straně odstraňování německého vlivu.⁵⁸

Na mírovou konferenci s delegací Rakouska jeli také zástupci českých Němců, kteří stále chtěli přilípnout k pohraničním oblastem československa k Rakousku. V únoru 1919 se v Německém Rakousku začaly připravovat volby do parlamentu, kterých se chtěli zúčastnit i němečtí Němci. Československé úřady tuto účast nemohly připustit, protože *šest velká účast na nich by mohla být označena za plebiscit.*⁵⁹ Němci z pohraničí na zákaz účasti na volbách reagovali výzvou ke generální stávce, která měla proběhnout dne 4. března 1919, kdy měl poprvé zasedat vídeňský parlament. Po řadě demonstrací a generální stávky se ujala německá sociální demokracie.⁶⁰ V Králíkách proběhla demonstrace proti zákazu voleb do rakouského parlamentu dne 9. března.⁶¹ Na některých demonstracích došlo ke srážkám s československými oddíly, které na některých místech stály do davu. Při srážkách zemřelo

⁵³ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české: sv. XIII. 1918-1929.* Praha, 2000, s. 34. ISBN 80-7185-328-3.

⁵⁴ Tamtéž, s. 35.

⁵⁵ Tamtéž, s. 34-35.

⁵⁶ KURAL, Václav. *Češi, Němci a mnichovská křivka.* Praha, 2002, s. 58. ISBN 80-246-0360-8.

⁵⁷ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české: sv. XIII. 1918-1929.* Praha, 2000, s. 81. ISBN 80-7185-328-3

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž, s. 82.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ MUSIL, František. *Dějiny Králicka.* Ústí nad Orlicí, 2000, s. 133. ISBN 80-902263-1-0.

padesát čtyři Němci.⁶² Prezident Masaryk a ministr vnitra Těsler na to reagovali tak, že šlo o rozdíl v názoru, že vojsko má být i podobných případech uloženo jen po nějaké výstraze a když se skutečně uvede v nebezpečí života.⁶³ I přes události, které se staly 4. března, T. G. Masaryk opět nabídl Němcům ministerské křeslo, které jim nabízel již po vzniku republiky, ale stejně jako tehdy u Ludgmana von Auenberga. Toto rozhodnutí sudetoněmecké politiky považovali za velkou chybu i němečtí politici.⁶⁴

Dne 10. září 1919 podepsalo Československo v Saint Germain smlouvu, v níž se zavázalo, že v těchto oblastech si budou před zákonem rovni bez ohledu na jazyk, náboženství nebo rasu. Oblasté používající jiný jazyk než český měli mít právo zakládat školy i jiné výchovné ústavy a sociální instituce, na kterých mohli bez omezení využívat svého jazyka. Při nedodržování závazků uvedených v této smlouvě se měly odvolávat ke Společnosti národů ve formě petic. Proti Československé republice směřovalo velké množství těchto petic především v letech 1922 až 1926. Týkaly se především pozemkové reformy, propouštění úředníků a státního občanství, v těchto případech však byla vyřízena dopisem, ve kterém Československé ministerstvo zahraničí vysvětlilo situaci.⁶⁵

Požadavky tzv. smlouvy na ochranu menšin naplňovala Československá ústava z 29. února 1920, která činila *žeskoslovenské národní právo lepším než bylo národnostní právo v Rakousku a v ostatních nových státech vzniklých po první světové válce. (Snad s výjimkou Estonska.)*⁶⁶

Postupně si začaly hledat k Československé republice cestu. Jako první uznala existenci Československého státu německá sociální demokracie (DSAP), která požadovala, aby *žbyl republikou socialistickou a aby měla národnostní uplatnění výcarského typu*.⁶⁷ Po DSAP se k aktivistickému proudu, který se hlásil k demokracii a byl loajální ke státu, přihlásila i německá agrární strana (Bund der Landwirte ó BdL). Část Německé menšiny i nadále zastávala negativismus, který měl autoritativní tendence, které nakonec přerostly v tendence fašistické.⁶⁸ V soudním okrese Králíky, do kterého patřily kromě dalších obcí i obce české Petrovice, Dolní Lipka, Lichkov, Králíky, Mladkov, Tichonín a Vlčkovice, v nichž vznikly české menšinové školy, v obecních volbách v červnu 1919 vyhrála s 53,8 procenty hlasů DSAP, druhé místo s 19,1 procenty hlasů

⁶² KLIMEK, Antonín. *Velké d jiny země Koruny české: sv. XIII. 1918-1929*. Praha, 2000, s. 82. ISBN 80-7185-328-3.

⁶³ Tamtéž, s. 83.

⁶⁴ BENEŠ - JANÍK *í Rozum t d jinám*, s. 65-78. ISBN 80-86010-55-4.

⁶⁵ Tamtéž, s. 66-70.

⁶⁶ KURAL, Václav. *ě-i, Němci a mnichovská křivatka*. Praha, 2002, s. 63. ISBN 80-246-0360-8.

⁶⁷ BENEŠ - JANÍK *í Rozum t d jinám*, s. 75-79. ISBN 80-86010-55-4.

⁶⁸ Tamtéž.

obsadila BdL a t etí místo s 14,4 procenty hlasů. Německá k es ansko-sociální strana (DCVP), Nacionalistické a ost e proti eské strany Deutsche Nationalpartei (DNP) a Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei (DNSAP) u t chto voleb propadly, společn s dalšími stranami z staly ve skupině bez politického označení, která získala 12,7 procenta hlasů. Němci na Králicku se podle t chto výsledků smířili s existencí eskoslovenského státu. Sv d í o tom i parlamentní volby, které proběhly v dubnu roku 1920, v nichž na Králicku obdržela DSAP 40 procent hlasů, BdL 30,8 procent hlasů a DCVP 18 procent hlasů. Kdežto DNP a DNSAP získaly pouze 11,2 procent hlasů.⁶⁹

V roce 1926 vstoupily do Těhlovy vlády německé aktivistické strany a to agrárníci a k es an-tí sociálové. Tyto strany měly na mnou sledovaném území velký vliv především mezi venkovským obyvatelstvem, *š které udržovalo živé hospodářské styky s eským vnitrozemím jak nákupem krmiv pro rozvinutou živočišnou výrobu, tak vývozem živočišných produktů do eského vnitrozemí,*⁷⁰ takže bylo na vnitrozemí eskoslovenska závislé.

Těhlova vláda v roce 1927 provedla reformu, jíž se zavedlo zemské zřízení, které vycházelo vstíc požadavkům Slovenska, ale zhatilo naději eských Němců, že budou zřízeny převážně německé flupy.⁷¹ Kromě toho vláda *zavedla jazykovou úpravu pro zemská a obecní zastupitelstva č. 229/1928, která je-t více zdraznila jednotnost eského jazyka i.*⁷² Na německé straně tyto reformy pochopitelně vyvolaly odpor.⁷³

Druhá polovina dvacátých let byla v eskoslovensku ve znamení nejvyšší hospodářské prosperity. Mzdy narostaly ve všech průmyslových odvětvích v etnětích, která v pohraničí ovládali Němci. V této době *š mezi samotnými Němci nabývala aktivistická orientace na prestiž.*⁷⁴ Ve volbách do parlamentu roku 1929 měly aktivistické strany 75 procent německých hlasů.⁷⁵ To potvrzují i volby na Králicku, kde BdL získala 30,08 procent hlasů, DSAP 28,19 procent hlasů a DCVP 22,63 procent hlasů.⁷⁶

Na podzim roku 1929 vypukla ve Spojených státech amerických hospodářská krize, která se postupně rozšířila do většiny světa. eskoslovensko zasáhla v roce 1930 a svého vrcholu dosáhla v roce 1933. Tato krize přerušila dosavadní poměrně *šklidný vývoj, který vedl*

⁶⁹ CIHLÁ, Jiří. *Sudeton me tí demokraté, antifašisté a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2003, s. 7. ISBN 80-86042-73-1.

⁷⁰ Tamtéž s. 9.

⁷¹ BENEŠ, JAN. *Rozum t d jinám*, s. 79. ISBN 80-86010-55-4.

⁷² KURAL, Václav. *Šeš, Němci a mnichovská křivátky*. Praha, 2002, s. 68. ISBN 80-246-0360-8.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ BENEŠ, JAN. *Rozum t d jinám*, s. 80.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ CIHLÁ, Jiří. *Sudeton me tí demokraté, antifašisté a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2003, s. 10. ISBN 80-86042-73-1.

*k stabilizaci hospodářství, což se odrazilo v uklidnění sociálních a národnostních rozporů.*⁷⁷ Krize nejvíce postihla Podkarpatskou Rus, Slovensko a také pohraniční oblasti českých zemí, ve kterých byla soustředěna odvětví průmyslu zaměřená na vývoz, tedy textilní, dřevařská, sklářská, atd.⁷⁸

Německé aktivistické strany zpočátku setrvaly především u sociálních a stavovských požadavků,⁷⁹ například BDL se dále hlásila k loajalitě vůči republice a chtěla spolupracovat s českými agráři.⁸⁰

Jak konkrétně probíhala krize na fiamberecku? V této době, tedy podle sčítání lidu z roku 1930, žilo v soudním okrese Králupy 12 168 obyvatel, z nichž bylo 1330 Němců a 10 691 Čechů,⁸¹ a v soudním okrese Rokytnice v Orlických horách 12 499 obyvatel, z toho 716 Němců a 11 549 Čechů.⁸² V roce 1931 zastavily výrobu tkalcovny v Králíkách a u Dolní Lipky, ale továrny byly zavírány nebo podstatně snížily výrobu i na dalších místech fiamberecka. Tím velice vzrostla nezaměstnanost, která vyostřovala vztahy mezi Čechy a Němci i zesilovala vliv pravicových a fašizujících stran. To potvrzuje například rok 1932, kdy v Králíkách v obecních volbách získala DNSAP 260 hlasů, což bylo o 87 hlasů více než v předchozích volbách. Krize na fiamberecku postihl také zemědělství a to především typickou výrobu mléka, sýra, másla a masa.⁸³

V lednu 1933 nastoupila v Německu k moci NSDAP vedená Hitlerem, což mělo pro československou republiku zásadní význam. K oslabení jednoty republiky Hitler vyutil politické nemoci německé menšiny, kterou krize velice silně postihla.⁸⁴

Změna vlády v Německu byla ihned známa v pohraničních oblastech, které přímo sousedily s československým územím. Například kronika Barto-ovicí uvádí, že nástup NSDAP v Německu přinesl *š obsazení hranic jejich údernými oddíly a zatažení cesty u mostu nad řekou, na něm visela červená lampa. Pro vpády hitlerovců obsazeny byly naše hranice zesílenými etnickými hlídkami.*⁸⁵ V Barto-ovicích proto na stanici v tu dobu sloužilo osm etníků.⁸⁶

⁷⁷ CIHLÁŘ, Jiří. *Třicet let na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 3. ISBN 80-86042-34-0.

⁷⁸ Tamtéž, s. 3-5.

⁷⁹ CIHLÁŘ, Jiří. *Sudetoněmečtí demokraté, antifašisté a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2003, s. 12. ISBN 80-86042-73-1.

⁸⁰ Tamtéž, s. 19.

⁸¹ N. MEC, Bohumil. *Ottův slovník naučný/Dodatky: Díl třetí, svazek druhý Konkurs-Majo*. Olomouc, 2001, s. 816. ISBN 80-7203-332-8.

⁸² N. MEC, Bohumil. *Ottův slovník naučný/Dodatky: Díl pátý, svazek první Praha-Rom*. Olomouc, 2002, s. 696. ISBN 80-7203-412-X.

⁸³ CIHLÁŘ, Jiří. *Třicet let na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 23-28. ISBN 80-86042-34-0.

⁸⁴ Tamtéž, s. 3-9.

⁸⁵ SOKA Rychnov nad Kněžnou, sign. C-0208, Xerokopie kolní kroniky české obecní rady v Barto-ovicích v Orlických horách, s. 63-64.

⁸⁶ Tamtéž, s. 64.

Nástup Hitlera vedl k posílení sudeton meckých nacionalistických stran (DNSAP a DNP), například členové DNSAP v Králikách volali v červenci roku 1933 na sjezdu turner ve Vratislavi jako první Němci v eskoslovensku po spojení s í-í. Naopak vliv aktivistických stran slábl i přesto, že ve svém programu zaly zdrazovat národnostní požadavky.⁸⁷

V roce 1933 došlo k zákazu DNSAP a DNP, které na krátký čas nahradila Sudetendeutsche Heimatfront (SHF). Před parlamentními volbami v roce 1935 se SHF přeměnila na Sudetendeutsche Partei (SdP), která se ve volbách stala nejen nejsilnější německou stranou, ale získala také v obecně nejvíce počet hlasů ze všech politických stran v eskoslovensku.⁸⁸ V soudním okrese Králiky získala SdP 34,03% hlasů, což bylo pětkrát více hlasů než získaly strany DNSAP a DNP ve volbách z roku 1929. V německých obcích na Králicku *dosáhla SdP 41,5% hlasů a aktivisté 50,5%, a koliv v jiných německých oblastech získala přes 50% hlasů*, například v Rokytnici v Orlických horách získala SdP 54,47%. Aktivistické strany si tedy v soudním okrese Králiky udržely pevnější pozice než v jiných soudních okresech.⁸⁹

S pomocí propagandy a podporou Německa rostl vliv SdP v pohraničí velkou rychlostí, jak dosvědčuje například z Králik. V září 1936 tam přišlo na Henleinovu schůzi 250 lidí a při odjezdu z místa po něm házeli kameny, o osm měsíců později se na jeho schůzi dostavilo takové množství lidí, že se nevešli do Stelnice, a tak někteří museli stát venku.⁹⁰

SdP v ele s Konradem Henleinem oficiálně vystupovala s programem autonomie, z které se jí podařilo díky neustálému ustupování západních mocností Německu udělat mezinárodní problém. SdP svoje politické požadavky neustále zvyšovala i v roce 1937 *š a mohla tak poukazovat na neochotu pražské vlády k dohodě*.⁹¹

Poté co bylo Rakousko 13. března 1938 připojeno k Německu, vystoupila SdP s výzvou k *š národní jednotě*.⁹² Na tuto výzvu zareagovali německí agráři a křesťanští sociálové, kteří vystoupili z vlády, což fakticky znamenalo konec německého aktivismu.⁹³ Na Králicku

⁸⁷ CIHLÁ, Jiří. *Sudeton mečí demokraté, antifacisté a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2003, s. 20-21. ISBN 80-86042-73-1.

⁸⁸ BENEŠ, JAN. *ÍK í Rozum t d jinám*, s. 88. ISBN 80-86010-55-4.

⁸⁹ CIHLÁ, Jiří. *Sudeton mečí demokraté, antifacisté a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2003, s. 28-29. ISBN 80-86042-73-1.

⁹⁰ Tamtéž, s. 37.

⁹¹ BENEŠ, JAN. *ÍK í Rozum t d jinám*, s. 102. ISBN 80-86010-55-4.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

byl podle hlášení etnické stanice an-lus Rakouska mezi n meckými obyvateli p ijat se sympatiemi.⁹⁴

V dubnu vyhlásil Henlein v Karlových Varech osm tzv. karlovarských pofladavk , které ve své podstat byly pro eskoslovenskou vládu nep ijatelné. Pod tlakem Francie a Velké Británie v-ak musela vláda zahájit jednání o tzv. národnostním statutu.⁹⁵

Hitler se v kv tnu pokusil o vojenský nátlak na eskoslovenskou republiku, na který eskoslovenská vláda reagovala tím, fle provedla áste nou mobilizaci. Tato reakce posílila antifa-istickou frontu v republice, ale negativní ohlas na-la ve Velké Británii, která necht la, aby ji eskoslovensko vtáhlo na pokraj války.⁹⁶

V ervenci p ijala eskoslovenská vláda návrh anglické vlády, š aby p ijala *nezávislého vy-et ovatele a prost edkovatele pro jednání vlády se SdP.*⁹⁷ Ten doporu il vznik t í samosprávných n meckých kraj , ale nakonec Chamberlain prosadil v britské vlád my-lenku, aby se za alo jednat o odstoupení sudeton meckého území.⁹⁸

Po neúsp chu tvrtého plánu, který v podstat p ijal pofladavky SdP, byly na eskoslovensko š poufity *nátlakové akce samotných eských N mc : nepokoje, demonstrace a pouli ní bitky.*⁹⁹ Záminkou pro tyto akce se stal incident v Ostrav , kde do-lo p i n mecké demonstraci k ude ení sudeton meckého poslance policistou. Dne 12. zá í Hitler v Norimberku pronesl projev, který p ímo úto il na existenci eskoslovenska. Reakcí na tento projev byl pu , který vláda potla ila stanným právem v severo eských okresech.¹⁰⁰

Dne 15. zá í odlet l britský ministerský p edseda Chamberlain za Hitlerem. Jeho velkou snahou bylo vy e-ít krizi mezi eskoslovenskem a N meckem tak, aby se zabránilo p ípadnému vojenskému konfliktu, do n hofl by byla vtafena jak Velká Británie, tak Francie. V následujících patnácti dnech se rozhodovalo o osudu republiky. Nakonec se nalezlo smírné e-ení, samoz ejm ve prosp ch N mecka. Toto e-ení znamenalo konec první eskoslovenské republiky. Mnichovská dohoda ze dne 30. zá í 1938 ud lala definitivní te ku za její existencí a dala vzniknout tzv. druhé republice.¹⁰¹

⁹⁴ CIHLÁ , Ji í. *Sudeton me tí demokraté, antifa-isté a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2003, s. 46. ISBN 80-86042-73-1.

⁹⁵ CIHLÁ , Ji í. *T flká léta na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 9. ISBN 80-86042-34-0.

⁹⁶ BENE^{TM}-JAN ÍK í *Rozum t d jinám*, s. 104-105. ISBN 80-86010-55-4.

⁹⁷ CIHLÁ , Ji í. *T flká léta na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 9. ISBN 80-86042-34-0.

⁹⁸ BENE^{TM}-JAN ÍK í *Rozum t d jinám*, s. 105. ISBN 80-86010-55-4.

⁹⁹ Tamtéfl, s. 106.

¹⁰⁰ Tamtéfl, s. 106-107.

¹⁰¹ Tamtéfl, s. 107.

3. eské men-inové -koly otev ené v letech 1904 ó 1918

Nejd leflit j-í organizací, která pomáhala p i z izování a vydrflování soukromých eských men-inových -kol, byla Úst ední matice -kolská (ÚM^{TM}), založená 5. prosince 1880. N meckou obdobou ÚM^{TM} byl Schulverein, k jehož založení do-lo 2. ervna 1880.¹⁰²

Do vzniku eskoslovenské republiky m la ÚM^{TM} ve svém programu pouze obranu eského jazyka a i v praxi p sobila jako spolek obranný. To se zm nilo po vzniku republiky, kdy š byly stanovy spolku zm n ny; v nových stanovách jsou tato charakteristická slova, dovolující ú el -ír-í: «Ú elem Úst ední matice -kolské je í v bec -í iti vychováním a vzd láváním znalost eského jazyka spisovného.»¹⁰³

ÚM^{TM} získávala prost edky na z izování a vydrflování eských men-inových -kol z lenských p ísp vk a z nejz zn j-ích dar . Nejv t-í význam m la ÚM^{TM} pro eské men-inové -koly p ed vznikem eskoslovenské republiky, ale ani po vytvo ení eskoslovenska nezankla a nadále men-inové -koly podporovala. ÚM^{TM} velmi asto p ípívala na stavbu -kolních budov, spolup sobila p i materiálním vybavování -kol, pomáhala p i jejich z izování. Její innost se projevovala i v rozvoji kulturního a spole enského flivota eského obyvatelstva flijícího v národnostn smí-ených pohrani ních okresech.

Pro eské men-inové -koly na mnou sledovaném území bylo d leflité p sobení Národní Jednoty Severo eské (NJS), jejíž ustavující valná hromada se konala dne 22. b ezna 1885.¹⁰⁴ P edsedou NJS se stal Dr. A. P. Trojan, nám stkem MUDr. A. Slavík a jednatelem redaktor A. Srb. Hned v prvním roce do-lo k založení t iceti sedmi odbor , na p ísp vcích od v-ech len se vybralo 6 242 zlatých a po ádalo se ty icet jedna p edná-ek.¹⁰⁵ P ed vznikem eskoslovenska p sobila NJS jako obranná organizace, která nebyla podporována Rakousko-Uherskem. Po vzniku eskoslovenské republiky na-la NJS v novém stát oporu.

V-echny eské národní jednoty a matice, tedy i NJS, formáln zast e-ovala Národní rada eská,¹⁰⁶ která vznikla v roce 1900. Její n meckou obdobou byla Deutsche Volksrat in Böhmen und Mähren, která se utvo ila v roce 1903.¹⁰⁷

¹⁰² SRB, Adolf. *Z p l století*. Praha, 1913, s. 41-43.

¹⁰³ RÁDL, Emanuel. *Válka ech s N mci*. Olomouc, 1993, s. 188. ISBN 80-7023-147-5.

¹⁰⁴ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1935, ro ník 15, íslo 5-6, s. 94.

¹⁰⁵ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1935, ro ník 15, íslo 7, s. 118.

¹⁰⁶ Národní rada eská byla založena 17. ervna 1900 jako nadstranická instituce pro koordinování akcí v národnostních záleflitostech. *eskoslovenské d jiny v datech*, Praha 1986, s. 327.

NJS eským men-inovým -kolám pomáhala s obstaráváním váno ních nadílek pro fláky, kte í p i nich byli obdarovávaní látkami na -aty, oble ením, botami, atd. Místní odbory NJS, pokud v obci vznikly p ed vznikem -koly, v t-inou stály v ele snahy o otev ení eské men-inové -koly v obci. NJS dále pomáhala v národn politické oblasti nejrn j-ími intervencemi, nap íklad zam stnaneckými, ú ednickými, atd., i v kulturní oblasti koup mi dom , které pak sloufily nejrn j-ím ú el m, nap íklad jako Národní domy, eské mate ské -koly, eské -koly, atd.

3. 1. eská obecná -kola v T chonín

eská -kola byla v T chonín (n mecký název Linsdorf), kde v roce 1900 filo 37 ech a 834 N mc ,¹⁰⁸ otev ena dne 14. zá í 1904 z podn tu odboru NJS v Ky-perku, který pro ni zakoupil budovu a první t i roky ji vydrfloval z vlastního nákladu, potom ji za ala vydrflovat ÚM^{TM} Prvním správcem -koly se stal Jan Men ík, který p edtím p sobil na mati ních -kolách v Hostomicích nad B lou a Lib chov .¹⁰⁹

Ve -kolním roce 1904/1905 prob hla dne 22. prosince 1904 na -kole první slavnost váno ního stromku, p i které d ti dostaly oble ení, boty a r zné drobnosti. Pr m rná cena nadílky na jedno dít byla 18-20 K . fiáci, kte í chodili do -koly z okolních obcí, dostávali v poledne polévku, aby se nemuseli na ob d vracet dom . Celé stravování zaji- oval odbor NJS v Ky-perku.¹¹⁰

Jana Men íka vyst ídal ve funkci správce -koly ve -kolním roce 1905/1906, kdy -kolu nav-t vovalo -kolu dvacet dev t d tí, z toho bylo patnáct dívek a trnáct chlapc ,¹¹¹ Franti-ek Ko-ek.¹¹² V tomto -kolním roce nechal odbor NJS v Hradci Králové oplotit -kolní pozemek, na kterém se nacházelo n kolik starých strom . V dubnu 1906 obdrfla eská -kola v T chonín od okresního hospodá ského spolku v famberku 14 jabloní, 10 hru-ní a 7 t e-ní, které správce -koly se star-ími fláky zasadil v oplocené asti -kolní zahrady, ímfl vznikla

¹⁰⁷ KLIMEK, Antonín. *Velké d jiny zemí Koruny eské: sv. XIV. 1929-1938*. Praha, 2002, s. 436. ISBN 80-7185-425-5.

¹⁰⁸ *Ott v slovník nau ný: XXV. díl T-Tzschirner*. Praha, 2002, s. 150. ISBN 80-7185-439-5.

¹⁰⁹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní -kola T chonín, T chonín 1904-1987 (2000), Kronika -koly T chonín, s. 7.

¹¹⁰ Tamtéfl, s. 9-11.

¹¹¹ Tamtéfl, s. 21.

¹¹² Tamtéfl, s. 16.

ovocná -kolka.¹¹³ I v tomto -kolním roce prob hlo stravování d tí polévkou a slavnost váno ního stromku.¹¹⁴

Ve -kolním roce 1906/1907, kdy -kolu nav-t vovalo t icet -est d tí, z toho polovina d v at,¹¹⁵ z stal správcem -koly Franti-ek Ko-ek. I v tomto roce do-lo ke zkrá-lení okolí -koly a to tím, fle byla v ele -kolní budovy vytvo ená zahrada po zp sobu anglického parku. Na úpravy zahrady darovala šBesedař v Hradci Králové 63 K a podpora 100 K od eského odboru rady zem d lské, který pro -kolu vyfládal odbor NJS v T chonín .¹¹⁶

Franti-ka Ko-ka v kv tnu -kolního roku 1907/1908, kdy -kolu nav-t vovalo ty icet jedna flák , vyst ídal ve funkci správce eské men-inové t chonínské -koly Alois Pí-a,¹¹⁷ který na -kole p sobil do -kolního roku 1918/1919. Ve -kolním roce 1908/1909 chodilo do -koly devatenáct chlapc a sedmnáct dívek,¹¹⁸ o rok pozd ji stoupl po et d tí na ty icet ty i, z toho dvacet t i dívek a dvacet jedna chlapc .¹¹⁹ Kolního roku 1910/1911 po et flák naopak prudce klesl na dvacet -est,¹²⁰ ale o rok pozd ji zase stoupl na t icet ty i, z toho dvacet dívek a trnáct chlapc .¹²¹ Ve -kolním roce 1912/1913 klesl po et d tí o ty i a v následujícím roce se zase o stejný po et navý-il.¹²² Kolního roku 1914/1915 za al t íletý pokles flák , nejprve na dvacet osm, z toho sedmnáct dívek a jedenáct chlapc ,¹²³ poté na dvacet p t, z toho t ináct dívek a dvanáct chlapc ,¹²⁴ a ve -kolním roce 1916/1917 na osmnáct.¹²⁵ Následující -kolní rok chodilo do -koly dvacet t i d tí, z toho patnáct chlapc a osm dívek,¹²⁶ ale ve -kolním roce 1918/1919 zahájila -kola výuku op t jen s osmnácti fláky, jejichfl po et v-ak do konce -kolního roku stoupl na t icet jedna.¹²⁷ Tento velký nár st b hem roku zp sobil vznik eskoslovenské republiky, který mnoha eským rodi m umofnil poslat svoje d ti do eské -koly, protofle jifl nebyli *š pod nátlakem N mc ō*.¹²⁸ Po ty dívek a chlapc za p sobení A. Pí-i jsou p ehledn znázorn ny v nífle uvedené tabulce íslo 1.

¹¹³ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní -kola T chonín, T chonín 1904-1987 (2000), Kronika -koly T chonín, s. 19.

¹¹⁴ Tamtéfl, s. 20-21.

¹¹⁵ Tamtéfl, s. 28.

¹¹⁶ Tamtéfl, s. 23-24.

¹¹⁷ Tamtéfl, s. 31.

¹¹⁸ Tamtéfl, s. 40.

¹¹⁹ Tamtéfl, s. 44.

¹²⁰ Tamtéfl, s. 46.

¹²¹ Tamtéfl, s. 49.

¹²² Tamtéfl, s. 51-53.

¹²³ Tamtéfl, s. 55.

¹²⁴ Tamtéfl, s. 57.

¹²⁵ Tamtéfl, s. 60.

¹²⁶ Tamtéfl, s. 62.

¹²⁷ Tamtéfl, s. 66.

¹²⁸ Tamtéfl.

Tabulka . 1

Tržní rok	Počet flák	Dívky	Chlapci	Správce -koly
1907/1908	41	22	19	F. Košek/Alois Píša
1908/1909	36	17	19	Alois Píša
1909/1910	44	23	21	Alois Píša
1910/1911	26	17	9	Alois Píša
1911/1912	34	20	14	Alois Píša
1912/1913	30	15	15	Alois Píša
1913/1914	34	19	15	Alois Píša
1914/1915	28	17	11	Alois Píša
1915/1916	25	13	12	Alois Píša
1916/1917	18	9	9	Alois Píša
1917/1918	23	8	15	Alois Píša
1918/1919	18	7	11	Alois Píša

P i nástupu Aloise Píši do funkce správce -koly bylo ú edn zji-t no, že mezi fláky byly d ti n mecké národnosti. ÚM^{TM}na to reagovala vylou ením t chto d tí *šs od vodn ním, fle -kola na-e ne echizuje*,¹²⁹ což dokazuje, že p ed vznikem eskoslovenské republiky byla ÚM^{TM}pouze spolkem obranným. Zajímavá jsou jména vylou ených n meckých d tí, které v t-inou p íli- n mecky nezní: Emma Liebichová, Franti-ek Netu-il, Berta Netu-ilová, R fena Netu-ilová, Josef Novák, Marie Nováková a Marie ^{TM}pánová.¹³⁰ Je mofné, že n které d ti pocházely ze smí-ených manželství, kde se oba rodi e po svatb rozhodli p íhlásit k n mecké národnosti. Mohly v-ak také pocházet z rodiny, kde byli oba rodi e e-i, ale nap íklad z existen ních d vod se hlásili k n mecké národnosti.

Ve dnech 7. a 10. srpna 1908 podnikl správce -koly Alois Píša s osmnácti fláky výlet do Prahy, kde dvakrát zdarma nav-tívali jubilejní výstavu obchodní a flivnostenské komory a prohlédli si významné památky Prahy. Po celý pobyt v Praze dostávaly d ti zdarma ob dy. Výlet mohl prob hnout jen díky pen fním dar m: 100 K od odboru NJS v Hradci Králové, 30 K od odboru NJS v T chonín a 20 K od odboru NJS v Ky-perku. Dal-í vydání, která m la výprava v Praze, hradil muflský odbor NJS v Praze.¹³¹

Dne 2. prosince 1908 se konala oslava -edesátiletého výro í panování Franti-ka Josefa I., která byla zahájena m-í svatou, jífl se zú astnili fláci se správcem -koly. Pro d ti slavnost

¹²⁹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní -kola T chonín, T chonín 1904-1987 (2000), Kronika -koly T chonín, s. 33.

¹³⁰ Tamtéfl, s. 33-34.

¹³¹ Tamtéfl, s. 29-30.

pokračovala ve tvorbě školy, kde jim Alois Píša vykládal o životě a panování Jeho Velikosti. Každý flák dostal obrázek Františka Josefa I., které dříve darovala ÚM^{TM}. Celou slavnost zakončila malá hostina, jejíž připravila manželka Aloise Píši.¹³²

Ve školním roce 1910/1911 opět uspořádala pro sedmnáctiletí správa české menšinové školy v Tichoníně čtyřdenní školní výlet do Prahy, který díky a pomocí umožnila NJS v Praze a další příznivci školy. Výlet se konal ve dnech 24. až 27. srpence 1911.¹³³

Těm každým rokem mli fláci různé nakažlivé nemoci. Když však ve školním roce 1912/1913 propukla spála v rodině správce školy, došlo k velmi dlouhému uzavření školy a to od 19. března do 6. května.¹³⁴

První světová válka zasáhla také do fungování české menšinové školy v Tichoníně. Správce české menšinové školy Alois Píša musel dne 28. srpna 1914 nastoupit povinnou vojenskou službu,¹³⁵ a tak nemohla být v září 1914 zahájena pravidelná výuka. Soukromou nepravidelnou výuku pro fláky školy zajistil učitel ze Studeného. Fláci se pravidelné výuky ve školním roce 1914/1915 dočkali až od 11. května 1915, kdy byl Alois Píša zproštěn vojenské služby.¹³⁶ Dne 26. října 1915 však došlo k opětovnému odvodu A. Píši k vojsku a výuku na české škole v Tichoníně převzala jeho žena Emilie Píšová. Tento zástup trval do 1. ledna 1916, kdy byl Alois Píša na dobu neurčitou osvobozen od vojenské služby a mohl opět převzít výuku.¹³⁷ Do konce války ufl Alois Píša do vojenské služby nenastoupil.

Vznik československé republiky v roce 1918 znamenal pro českou školu v Tichoníně, kde při sítání lidu v roce 1930 žilo 163 dětí a 687 Němců,¹³⁸ zvýšení počtu fláků a také změnu ze soukromé školy na státní obecnou školu s československým vyučovací jazykem, kterou se stala dne 14. srpna 1919. V tomto školním roce došlo dvakrát k uzavření školy, poprvé od 21. října do 11. listopadu 1918 kvůli epidemii chřipky a podruhé kvůli dusivému kouřiu od 27. ledna do 15. února 1919.¹³⁹

Za dobu, kdy působil Alois Píša správcem školy, došlo k několika úpravám a vylepěním na školní budově a v jejím okolí. Ve školním roce 1907/1908 byla rozšířena část školní zahrady o oddělení jehličnatých stromků.¹⁴⁰ O rok později získal kabinet novou podlahu se spodní

¹³² SOKA Ústí nad Orlicí, Základní škola Tichonín, Tichonín 1904-1987 (2000), Kronika školy Tichonín, s. 35-36.

¹³³ Tamtéž, s. 46.

¹³⁴ Tamtéž, s. 50.

¹³⁵ Tamtéž, s. 52.

¹³⁶ Tamtéž, s. 54.

¹³⁷ Tamtéž, s. 57.

¹³⁸ CIHLÁŘ, Jiří. *Třicet let na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 148. ISBN 80-86042-34-0.

¹³⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, Základní škola Tichonín, Tichonín 1904-1987 (2000), Kronika školy Tichonín, s. 65.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 31.

ventilací a došlo k vykopání nové studny s pitnou vodou.¹⁴¹ Ve školním roce 1910/1911 se stěhačkoly do klanového nártu, celá budova dvou hromosvodů a díky ÚM^{TM} byla vybavena letní tlocví na nártím.¹⁴²

Po Aloisovi Pí-ovi nastoupil ve školním roce 1919/1920 na místo správce školy Eduard Jakš, který místo přijal v říjnu, díky emulsi využití na škole za alopořádání a to 10. října. Do školy tento rok docházelo padesát sedm dětí, pro které však tída v eské škole nebyla dostatečně velká, a tak došlo k zabránění dětí v budovně mecké školy. Přestěhování školy proběhlo za etnické asistence a v lednu roku 1920, protože se tomuto přemístění bránil místní obecní úřad.¹⁴³ Jedním z jeho argumentů bylo, že bude docházet ke konfliktům mezi třáky obou národností, což se však v prběhu roku nestalo. K nedorozuměním nedocházelo ani mezi německou a eskou správou školy, které si vycházely ve společných záležitostech, například ve stěhování letní tlocví, vstíc.¹⁴⁴

V bývalé budovně eské školy zstal byt eského učitele a učebna byla přeměněna na spolkovou místnost eské menšiny. Školní zahrada u budovy této školy i nadále sloužila třákům eské menšinové školy v Tchoníně.¹⁴⁵

Během prvního roku svého správcování Eduard Jakš s třáky podnikl tři vycházky a navštívil sokolský biograf v Jablonném nad Orlicí, kde zhlédli film šPropast Macochaň.¹⁴⁶

Eduard Jakš na eské obecné menšinové škole v Tchoníně přisobil do školního roku 1933/1934, kdy škole navštvovalo jifl pouze patnáct dětí, z toho osm chlapců a sedm dívek.¹⁴⁷ Ve školních letech 1920/1921 a 1921/1922 škole shodně navštvovalo třicet jedna třák,¹⁴⁸ poté však nastal pokles ve školním roce 1922/1923 na dvacet sedm dětí a o rok později na dvacet.¹⁴⁹ Ve školním roce 1924/1925 opět po et třák stoupl na dvacet tři, ale následující rok jich bylo jifl jen patnáct.¹⁵⁰ Další tři školní roky byl počet dětí vyrovnaný, ve školním roce 1926/1927 chodilo sedmnáct třák,¹⁵¹ o rok později devatenáct a ve školním roce 1928/1929 osmnáct.¹⁵² Ve školním roce 1929/1930 škole navštvovalo třináct třák,¹⁵³ stejný

¹⁴¹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní škola Tchonín, Tchonín 1904-1987 (2000), Kronika školy Tchonín, s. 36.

¹⁴² Tamtéž, s. 45.

¹⁴³ Tamtéž, s. 67-68.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 70.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 69.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 71.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 107.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 76-79.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 82-86.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 88-89.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 91.

¹⁵² Tamtéž, s. 93-95.

¹⁵³ Tamtéž, s. 98.

po et z stal i v následujícím roce.¹⁵⁴ Sedmnáct d tí chodilo do -koly ve -kolním roce 1931/1932,¹⁵⁵ ale o rok pozd ji jich bylo jifl jen t ináct.¹⁵⁶ Po ty dívek a chlapc za p sobení E. Jak-e jsou p ehledn znázorn ny v nífle uvedené tabulce íslo 2.

Tabulka . 2

T-kolní rok	Po et flák	Dívky	Chlapci	Správce -koly
1919/1920	57	17	30	Eduard Jak-
1920/1921	41	19	22	Eduard Jak-
1921/1922	41	17	24	Eduard Jak-
1922/1923	27	10	17	Eduard Jak-
1923/1924	20	7	13	Eduard Jak-
1924/1925	23	8	15	Eduard Jak-
1925/1926	15	6	9	Eduard Jak-
1926/1927	17	10	7	Eduard Jak-
1927/1928	19	10	9	Eduard Jak-
1928/1929	18	10	8	Eduard Jak-
1929/1930	14	7	7	Eduard Jak-
1930/1931	14	6	8	Eduard Jak-
1931/1932	17	8	9	Eduard Jak-
1932/1933	13	5	8	Eduard Jak-
1933/1934	15	7	8	Eduard Jak-

Ve -kolním roce 1920/1921 m la flákovská knihovna t chonínské -koly 226 svazk , které si ze ty iceti jedna flák p j ovalo t icet dva, tedy více nefl t i tvrtiny flák . Ti si za celý rok p j ili knihy 553krát, na jednoho tená e tak vycházelo víc nefl sedmnáct p e tených knih za rok.¹⁵⁷ V následujícím roce na jednoho tená e p ipadlo t ináct p e tených knih za rok.¹⁵⁸ flákovská knihovna se rozr stala kaflký rok o n kolik desítek svazk , takfle na konci -kolního roku 1922/1923 m la jifl 261 kus . V tomto roce p e etl v pr m ru jeden flák dvanáct knih.¹⁵⁹ O rok pozd ji na jedno dít vycházelo t ináct výp j ek.¹⁶⁰

¹⁵⁴ Národní archiv Praha, Úst ední matice -kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam eských -kol s po tem flák v oblasti inspektorátu státních -kol men-inových s eskoslovenským vyu ovacím jazykem v Tmperku ve -kolním roce 1930/31.

¹⁵⁵ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní -kola T chonín, T chonín 1904-1987 (2000), Kronika -koly T chonín, s. 104.

¹⁵⁶ Tamtéfl, s. 105.

¹⁵⁷ Tamtéfl, s. 75.

¹⁵⁸ Tamtéfl, s. 78.

¹⁵⁹ Tamtéfl, s. 81.

¹⁶⁰ Tamtéfl, s. 85.

Na konci tohoto kolního roku podnikla správa tchonínské koly společně s českými menšinovými kolami z českých Petrovic a Mladkova kolní výlet, který ve dnech 8. a 11. března 1921 směřoval do Prahy. Z tchonínské koly se výletu zúčastnilo dvacet lidí, kterým odbor NJS v Kyperku poskytl 200 Kč.¹⁶¹ Podrobněji je tento výlet popsán v kapitole 5.5. této práce.

Ve kolním roce 1921/1922 narukoval při mobilizaci Eduard Jakoubek armádou, a tak od 26. října do 30. listopadu využíval tyto dny v týdnu na tchonínské kole uitel z Mladkova Antonín Kobl.¹⁶² Kolní výlet se v tomto roce konal mimo prázdninách a to ve dnech 2. a 3. března. První den fláci navštívili Brno a druhý den si prohlédli propast Macochu, okolní jeskyně a Blansko. Výletu se zúčastnilo dvacet dva lidí.¹⁶³

Ve kolním roce 1922/1923 podnikl správce koly Eduard Jakoubek s družinou na zájezdek dvou denní kolní výlet do Prachovských skal, českého ráje a Hradce Králové.¹⁶⁴ Následující kolní rok se konal čtyřdenní výlet do Prahy a Podbrdka a o rok později dvoudenní výlet k Macochě.¹⁶⁵

Třídenní kolní výlet ve dnech 20. a 22. března ve kolním roce 1926/1927 tchonínská kola uspořádala do Prachovských skal, Jiřína, Turnova a Hradce Králové.¹⁶⁶ V dalším kolním roce se žádný kolní výlet nekonal.

Dne 17. března 1928 došlo v Tchoníně k otevření české mateřské koly a opatrovníkem ÚM^{TM} v domě čp. 58,¹⁶⁷ který vlastnila NJS.¹⁶⁸ Do koly bylo zapsáno třináct lidí a jejím správcem se stal E. Jakoubek.¹⁶⁹

Na konci kolního roku 1928/1929 se dne 19. března do koly jednodenního výletu k Macochě.¹⁷⁰ O dva roky později, ve kolním roce 1930/1931, podnikla správa tchonínské koly s fláky jednodenní kolní výlet na Lanškrounsko a fíampach.¹⁷¹ Dalšího kolního výletu, který směřoval do Hradce Králové, se dne 15. a 16. března konal.¹⁷²

¹⁶¹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní kola Tchonín, Tchonín 1904-1987 (2000), Kronika koly Tchonín, s. 85.

¹⁶² Tamtéž, s. 77.

¹⁶³ Tamtéž, s. 79.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 81.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 85-88.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 92.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 94.

¹⁶⁸ Národní archiv Praha, Národní jednota severočeská, inv. č. 33, kart. 22, pohled nemovitostí NJS v zabraném území s uvedeným způsobem využití domů, s. 5.

¹⁶⁹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní kola Tchonín, Tchonín 1904-1987 (2000), Kronika koly Tchonín, s. 99.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 96-97.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 103.

¹⁷² Tamtéž, s. 110.

V roce 1930 zjišťovala NJS umístění českých menšinových škol v celé republice a z výsledků průzkumu vytvořila seznam, ve kterém byla uveřejněna i chonínské školy popsané jako *š vlhká, p esto, fe provedena izolace proti vlhkosti.*¹⁷³

Ve školním roce 1934/1935, kdy škole navštívovalo dvacet dětí, nastoupil na místo správce školy Miloš Taraška, protože Eduard Jakš byl přeložen do Mladkova.¹⁷⁴ Miloš Taraška na škole působil do jara školního roku 1937/1938, avšak o tomto školním roce chybí zápis v kronice školy, a tak pouze víme, že do školy podle zápisu provedeného v únoru 1937 mohlo chodit dvacet dětí a třídy.¹⁷⁵ Za tyto letou dobu správcovství M. Tarašky chodilo do školy nejvíce dětí ve školním roce 1935/1936 a to dvacet dětí,¹⁷⁶ nejméně pak v následujícím školním roce a to dvacet jedna.¹⁷⁷

Oslava 85. narozenin prezidenta T. G. Masaryka v roce 1935 poprvé v Tchoníně probíhala tak, že ji slavili i německí spolužáci. Proslov za českou menšinu měl správce české školy Miloš Taraška a za německé obyvatele starosta obce Josef Wondratschek. Slavnosti se účastnili žáci české i německé školy.¹⁷⁸

Ve školním roce 1934/1935 jely děti z české i tchonínské školy na jednodenní školní výlet do Litic, na kterém se hlavním cílem cesty staly hrad a skalní lom.¹⁷⁹ O rok později byla pro třídy pořízena jednodenní exkurze do Chocně, kde si prohlédli továrnu na letadla, a do Vysokého Mýta, kde navštívili továrnu na výrobu vrtulníků a kasárna dragounského pluku č. 9 a příslušného pluku č. 30. V kasárnách jim vojáci předvedli ukázky výcviku a boje.¹⁸⁰ Ve školním roce 1936/1937 neprobíhala žádná školní výlet a děti se na konci roku pouze účastnily promítání filmu *Šjízdní hlídka*.¹⁸¹

Na jaře roku 1938 vystoupil Miloš Taraška ve funkci správce školy Jan Zicha a působil v ní i ve školním roce 1938/1939, kdy do školy chodilo dvacet dětí a třídy. Výuka na škole probíhala do začátku října 1938.¹⁸²

Před vznikem československé republiky na škole pravidelně probíhala oslava jmenin rakouského císaře, při kterých se děti účastnily mše a ve škole jim o osobě císaře vykládal

¹⁷³ Národní archiv Praha, Národní jednota severočeská, inv. č. 13, kart. 29, seznam českých škol v pohraničí z roku 1930 seřazený podle politických okresů s uvedeným počtem dětí a umístěním škol.

¹⁷⁴ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní škola Tchonín, Tchonín 1904-1987 (2000), Kronika školy Tchonín, s. 111.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 119.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 114.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 117.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 113.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 116.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 119.

¹⁸² Tamtéž, s. 120.

správce –koly. Po vzniku Československa se pravidelně slavil den jejího vzniku a narozeniny jejího prezidenta. Každý rok byly pro fláky –koly pořádány vánoční nadílky a různé stravovací akce, které z velké části sponzorovala NJS.

Jak vyplývá z níže uvedené tabulky číslo 3, nejvíce dní –kolu navštívilo ve –kolním roce 1919/1920 a to padesát sedm. Nejméně flák do –koly chodilo ve –kolním roce 1932/1933 a to třináct. Průměrně –kolu za celou dobu její existence navštívilo dvacet –est dní, více flák do –koly chodilo před vznikem Československa a to průměrně třicet jedna, kdežto po vzniku republiky to bylo průměrně pouze dvacet tři dní. Pokles flák po vzniku republiky s největší pravděpodobností způsobil vznik dalších menšinových –kol v okolí, kterým se věnuje v kapitole 5.

Tabulka . 3

Tržní –kolní rok	Počet flák	Správce –koly	Tržní –kolní rok	Počet flák	Správce –koly
1904/1905	?	Jan Menšík	1922/1923	27	Eduard Jakš
1905/1906	29	František Košek	1923/1924	20	Eduard Jakš
1906/1907	36	František Košek	1924/1925	23	Eduard Jakš
1907/1908	41	F. Košek/Alois Píša	1925/1926	15	Eduard Jakš
1908/1909	36	Alois Píša	1926/1927	17	Eduard Jakš
1909/1910	44	Alois Píša	1927/1928	19	Eduard Jakš
1910/1911	26	Alois Píša	1928/1929	18	Eduard Jakš
1911/1912	34	Alois Píša	1929/1930	14	Eduard Jakš
1912/1913	30	Alois Píša	1930/1931	14	Eduard Jakš
1913/1914	34	Alois Píša	1931/1932	17	Eduard Jakš
1914/1915	28	Alois Píša	1932/1933	13	Eduard Jakš
1915/1916	25	Alois Píša	1933/1934	15	Eduard Jakš
1916/1917	18	Alois Píša	1934/1935	22	Miloš Taraška
1917/1918	23	Alois Píša	1935/1936	25	Miloš Taraška
1918/1919	18	Alois Píša	1936/1937	21	Miloš Taraška
1919/1920	57	Eduard Jakš	1937/1938	24	M. Taraška/Jan Zicha
1920/1921	41	Eduard Jakš	1938/1939	22	Jan Zicha
1921/1922	41	Eduard Jakš			

V tabulce jsou uvedeny po čtyřech fláky, kteří nastoupili do –koly na začátku –kolního roku. Pouze u –kolních roků 1932/1933, 1933/1934, 1937/1938 a 1938/1939 jsou uvedeny po čtyřech fláky ze zápisu dní do těchto –kolních roků.

Správci české menšinové tržní –koly nejčastěji jezdili s fláky na vícedenní –kolní výlety do Prahy, ale dvakrát s nimi byli i v Prachovských skalách i Hradci Králové. V tržní

–kolních výlet české menšinové –koly v Tichonín probíhaly až po vzniku Československa, přičemž se konaly jen dva výlety, které směřovaly do Prahy.

Za třicet pět –kolních let existence české menšinové –koly v Tichonín se ve funkci jejího správce vystřídal pouze šest lidí. Nejdříve dobu na –kole přebíral Eduard Jakubík a to patnáct let. Nejkratší dobu na –kole pracoval poslední řídící úředník Jan Zicha, jehož přelomové zastavení na tichonínské –kole ukončilo obsazení Tichonína německou armádou. Jen o pět let déle než Jan Zicha strávil ve funkci správce Jan Menčík. Dva roky přebíral ve funkci správce –koly František Kožík a o rok a pět déle než on Miloš Tára. Dvanáct let spravoval českou menšinovou –kolu Alois Píša.

3. 2. Česká obecná a menšinová –kola v Rokytnici v Orlických horách

C. k. zemská –kolní rada povolila výnosem ze 4. prosince 1904, aby v Rokytnici v Orlických horách došlo ke zřízení místní české –koly. Nejprve však musela –kola získat povolení od c. k. okresní –kolní rady v Jiamberku, že se místnosti vyhlášené pro –kolu k výuce hodí, nebo místní úřad v Rokytnici podal dne 4. listopadu 1904 námitku, že dle m. p. 50 není způsobilý ke –kolní výuce kvůli zdravotním závadám (houbám). C. k. okresní –kolní rada v Jiamberku na zasedání, které se konalo dne 12. prosince 1904, rozhodla na základě komisionální prohlídky, že místnosti v domě m. p. 50 se k umístění české –koly hodí.¹⁸³

Dle m. p. 50 se nacházel na západní periférii města a byl vystavěn z kamene i z dřeva. Místnost, ve které se nacházela, měřila na délku 8 metrů a 40 centimetrů, na šířku 4 metry a 90 centimetrů a vysoká byla 2 metry a 75 centimetrů. V úběhu se nacházelo pět oken a nová podlaha. Mezi kabinetem, který měřil na šířku 3 metry a na délku 4 metry a 90 centimetrů, a úběnou se nacházela chodba široká 1 metr a 70 centimetrů. Vešchny místnosti byly suché a zdravotní ani technický znalec nikde nezjistil příznaky houby.¹⁸⁴

Na vznik české –koly v Rokytnici v Orlických horách přispívaly nejen místní spolky i soukromé osoby v různých penzijních, ale i jinými dary. Například za období od 1. do 18. února 1904 se na –kolu vybralo 784 Kč a 37 h a také 43 knih, které byly později prodány.¹⁸⁵

¹⁸³ SOkA Rychnov nad Kněžnou, Národní –kola Rokytnice v Orlických horách, inv. č. 60, kart. 738, dopis od c. k. okresní –kolní rady v Jiamberku místnímu úřadu v Rokytnici ze dne 12. prosince 1904.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ *Posel z Podhoří*. Rychnov nad Kněžnou, 20. února 1904, ročník 19, číslo 8, nestránkováno.

Ve kolním roce 1910/1911 do koly chodilo ty icet dev t flák , z toho bylo t icet p t d tí z Rokytnice v Orlických horách, dv z í ek v Orlických horách a jedenáct z Kunvaldu.¹⁸⁶

Po vzniku republiky do-lo k zve ejn ní koly, v té dob m la ke dni 1. ledna 1920 ve dvou t ídách edesát t i flák .¹⁸⁷ Dal-í zachovaný po et d tí v archivních materiálech pochází afl z roku 1930/1931, kdy eskou obecnou kolu v Rokytnici v Orlických horách, kde p i s ítání lidu v roce 1930 fillo 318 ech a 633 N mc ,¹⁸⁸ nav-t vovalo ty icet t i flák .¹⁸⁹

eskou men-inovou kolu v Rokytnici v Orlických horách v-emofln podporoval odbor NJS v Rokytnici, který m l kroufky divadelní, hudební, t locvi ný a vzd lávací. Tento místní odbor nap íklad v roce 1921 flák m koly p isp l 500 K na kolní výlet do Prahy.¹⁹⁰

V Rokytnici v Orlických horách byla otev ena také eská men-inová m –anská kola, o jejímfl vzniku se nedochovaly archivní materiály. Tuto kolu ke dni 1. ledna 1920 nav-t vovalo sto sedmnáct flák rozd lených do t í t íd.¹⁹¹ Ve kolním roce 1930/1931 do koly chodilo ufl pouze padesát osm flák .¹⁹²

Ob eské koly spolupracovaly p i nejr zn-jích oslavách jako nap íklad dne 10. b ezna 1929 p i oslav narozenin prezidenta T. G. Masaryka. Program besídky, na které se se-li fláci obecné a m –anské koly a jejich rodi e, byl zahájen proslovem editel Tndlera a pokračoval písní šTatí ku starý ná-ř, kterou zazpívaly nejmlad-í d ti. Dále fláci recitovali básn , ve kterých p áli presidentovi doflití se co nejvy-řho v ku a p ipomn li jeho zásluhy o vznik eskoslovenské republiky. Poté šflactvo m –. koly zazpívalo vzorn n kolik národních písní a d v ata v národních krojích za zp vu a hudby zatan ila Moravskou besedu.ř¹⁹³ Celý program muzikou dopl oval hudební krouflek odboru NJS v Rokytnici v Orlických horách.¹⁹⁴

¹⁸⁶ SOkA Rychnov nad Kn flnou, Národní kola Rokytnice v Orlických horách, inv. . 60, kart. 738, seznam flák nav-t vujících soukromou kolu ÚM^{TM} v Rokytnici v Orlických horách v roce 1910/1911.

¹⁸⁷ Národní archiv Praha, Úst ední matice kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam kol z ízených podle zákona ze dne 3. IV. 1919 . 189 sb. s vyu ovací e í eskou.

¹⁸⁸ KU A, Karel. *M sta a m ste ka v echách, na Morav a ve Slezsku: VI. díl Pro-Sto*. Praha, 2004, s. 366. ISBN 80-7277-040-3.

¹⁸⁹ Národní archiv Praha, Úst ední matice kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam eských kol s po tem flák v oblasti inspektorátu státních kol men-inových s eskoslovenským vyu ovacím jazykem v Tmpferku ve kolním roce 1930/31.

¹⁹⁰ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1922, ro ník 2, íslo 8, s. 110.

¹⁹¹ Národní archiv Praha, Úst ední matice kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam kol z ízených podle zákona ze dne 3. IV. 1919 . 189 sb. s vyu ovací e í eskou.

¹⁹² Národní archiv Praha, Úst ední matice kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam eských kol s po tem flák v oblasti inspektorátu státních kol men-inových s eskoslovenským vyu ovacím jazykem v Tmpferku ve kolním roce 1930/31.

¹⁹³ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1929, ro ník 9, íslo 5, s. 104.

¹⁹⁴ Tamtéfl.

4. Rozvoj eskoslovenského kolství v letech 1918 - 1938

Po vzniku eskoslovenska se ve kolství postupn zmnila da v cí. Zmny picházely postupn a pomrn rychle tak, jak si to vyfladovala situace. Nový stát zaal podporovat vznik eských meninových kol v národnostn smí-eném pohrani í. Chtl zajistit ech m flijícím v pohrani í pro jejich d ti eské vzd lání a zároveň si uv domoval, fle do pohrani í proudí noví e-tí ú edníci, finan níci, etníci, vojáci, flezni á i, po- áci atd. a tudífl pot eba eských kol bude zcela p irozen nar stat. Existence n meckých kol z stávala v pohrani í tém nedot ena, p esto se N mc m situace p íli- nelíbila a ásto, zejména v po átku ztrp ovali eským kolám a ech m v bec flivot. Musíme ale konstatovat, fle n meckých kol byl v pohrani í dostatek a jejich vybavenost byla ásto nadpr m rná.¹⁹⁵

V listopadu roku 1918 vzniklo ministerstvo kolství a národní osv ty (M^TANO), ale vzhledem k rychlému spádu událostí na konci první sv tové války a okolnostem provádějícím vznik republiky, byl prozatím pouze zachován stav starého kolského systému. Neodkladný problém sít eských národních kol v národnostn smí-ených pohrani ních oblastech, kde n mecká v t-ina utiskovala a poniflovala nejr zn j-ím zp sobem i eské d ti, e-ilo afl p íjetí zákona íslo 189/1919 Sb. o meninových kolách v dubnu roku 1919.¹⁹⁶

Tzv. Metelk v zákon ze 3. dubna 1919, . 189 Sb. z. a n. stanovil podmínky pro z izování eských, ale i jiných meninových kol v SR, takfle obecná kola se mohla z ídit tam, kde bylo alespo ty icet d tí men-iny, m - anská kola tam, kde bylo nejmén ty i sta d tí. Výjimku p ípou-tí pátý paragraf tohoto zákona, a ta je velmi d leflitá. Ze závaflných d vod mohlo M^TANO stanovit, aby jak obecná, tak m - anská kola byly z ízeny i pro men-í po et factva. Zákon e-il i otázku náklad spojených se z izováním a provozem t chto kol. Náklady nesla zem i stát, factvo m lo zdarma i u ebnice. Meninové kolství ídilo p ímo M^TANO, nepodléhalo ani místním ani okresním kolním radám, meninové koly ídily zvlá-tní inspektoráty. To jsou nejd leflit j-í body tohoto zákona.¹⁹⁷

Ochranou národních, náboflenských a rasových men-in se pak dále zabývá v hlav -est eskoslovenská ústava schválená 29. února 1920. Podle § 131 bylo d tem ob an eskoslovenských, které mluvily jiným jazykem nefl eskoslovenským a jichfl byl ve m st

¹⁹⁵ KÁRNÍK, Zden k. *eské zem v é e první republiky (1918-1938): Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha, 2000, s. 189. ISBN 80-7277-195-7.

¹⁹⁶ MORKEŠ, Franti-ek. *U ítelé a -koly v prom nách ásu (Pokus o základní chronologii 1774 ó 1946)*. Plze , 1999, s. 47. ISBN 80-7020-051-0.

¹⁹⁷ Zákon ze dne 3. dubna 1919 o kolách národních a soukromých ústavech vyu ovacích a vychovávacích. Sbírkový zákon a na ízení . 189/1919.

nebo okrese *šusedlý zna ný zlomekō*, *zaru eno šve ve ejném vyu ování v mezích v-eobecné úpravy vyu ovací p im ená p ílefitost, by se jim dostalo vyu ování v jejich vlastní e iō*.¹⁹⁸ Jazykový zákon . 122 Sb. z. a n., jenfl ozna il š eskoslovenský jazykō za jazyk oficiální, se stal rovn fl sou ástí ústavy.¹⁹⁹ Jazykové na ízení vydané 3. února 1926 doplnilo tento zákon prohlá-ením jazyka eskoslovenského za státní jazyk a dále konstatováním, fl jazyk men-in se m fl pouflívát ve styku s ú ady tam, kde tvo í dvacet procent soudního okresu men-ina.²⁰⁰

Podíváme-li se na eské men-inové -kolství p ed válkou, musíme konstatovat velice neut -ený stav. Snaha eských men-iná je p esto pom rn ásto korunována úsp chem. V t ílkých pom rech musíme p ípsat nejv t-í zásluhy o vznik eských men-inových -kol Úst ední matici -kolské. Na Slovensku byly národní -koly vydrflovány hlavn církvení a p ed válkou nebyla na Slovensku ani jedna st ední i vysoká -kola se slovenským vyu ovacím jazykem.²⁰¹ Jednalo se o výsledek dlouhodobé ma arizace Slovák .

Obecn m flme konstatovat, fl -kolství v zemích Koruny eské bylo ufl p ed 1. sv tovou válkou na vysoké úrovni, ale i tak eskoslovenské -kolství po roce 1918 p ineslo adu progresivních zm n. A to jak po stránce kvalitativní, tak po stránce kvantitativní.

V roce 1921 u ítelé ost e protestovali proti zákonu, který zhor-il platové za zení u ítel oproti státním ú edník m a odboural drahotní p íplatky.²⁰² Proti zákonu se postavili i men-inoví u ítelé z okres lan-krounského a flamberského, kte í v dopise Výkonnému výboru NJS mimo jiné uvedli: *šOdmítáme zodpov dnost za -kody, jefl by v flivot eských men-in vznikly, kdyby u ítelstvo bylo nuceno uflíti v-ech obraných prost edk sjezdem delegát k obhájení jeho práv stanovených.*²⁰³ Na stranu u ítel se v Rokytnici v Orlických horách postavily i v-echny kulturní a hospodá ské korporace eské men-iny: *šNa-e eská men-ina,*

¹⁹⁸ Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina eskoslovenské republiky. Sbírky zákon a na ízení . 122/1920.

¹⁹⁹ Tamtéfl.

²⁰⁰ Jazykové na ízení vydané 3. února 1926. Sbírky zákon a na ízení . 17/1926.

²⁰¹ VALENTA, Jaroslav - VORÁ EK, Emil - HARNÁ, Josef. *eskoslovensko 1918 ó 1938. Osudy demokracie ve st ední Evrop* 2. Praha, 1999, s. 463. ISBN 80-85268-99-X.

²⁰² MORKEŠ, Franti-ek. *U ítelé a -koly v prom nách ásu (Pokus o základní chronologii 1774 ó 1946)*. Plze , 1999, s. 49. ISBN 80-7020-051-0.

²⁰³ Národní archiv Praha, Národní jednota severo eská, inv. . 13, kart. 29, dopis od men-inového u ítelstva okresu lan-krounského a flamberského organizovaného v Svazu Státního U ítelstva Výkonnému výboru NJS ze 7. b ezna 1922.

podobn jako zajisté i men-iny jinde, hledí s obavou vstíc provádění tohoto restriktivního zákona, zejména ohledně stavu u itelského. ²⁰⁴ Dále tyto organizace v dopise fládaly:

Ší d razn znova upozor ujíce na jedno z nejváfn j-ích nebezpe í, které kdy eským men-inám hrozilo, aby restriktivní zákon alespo ve svém paragrafu druhém, u itelstva se týkajícím a toto hluboce poníflujícím, byl v nejblífl-í dob novelisován alespo v ten smysl, fe u itelstvo nebude zkracováno více nefl ostatní státní zam stnanci a aby provádění zákona restriktivního afl do této novelisace bylo odsunuto. ²⁰⁵

Po takovém odporu u itel se vláda rozhodla p ezkoumat své stanovisko a 13. ervence 1922 p ijala tzv. repara ní zákon, který obnovil platy u itel m obecných -kol a sníflil výuku a drobn ji upravil platy u itel m -anských -kol. ²⁰⁶

Malý -kolský zákon ze 13. ervence 1922 . 226 Sb. z. a n. stanovil povinné u ební p edm ty ve -kolách obecných a m -anských, pojednává o vyu ování náboflenství, ur uje po et t íd p i obecné i m -anské -kole. Stanovil povinnou osmiletou -kolní docházku. Na eských men-inových -kolách obecných, m -anských i gymnáziích se u ilo podle obecní platných osnov. ²⁰⁷

Kontrolu a dozor vykonávali na eských men-inových -kolách p ímo zem-tí inspekto í, bd li: *šnad neru-eným chodem u ení sv eného obvodu, odstra uje p ekáfky -kolní práce, kladn podporuje u itele v jeho výchovné innosti. ²⁰⁸* N kte í inspekto í pracovali i za rámec svých povinností, jako například inspektor Ferdinand Hykel, který po mnichovské dohod ukryl p ed okupanty kroniku eské obecné men-inové -koly v Tchonín , takfle ji nemohli N mci po obsazení Tchonína zni it stejn jako mnoho jiných -kolních dokument a archiv místního odboru NJS. ²⁰⁹

Vzd lávání u itel probíhalo na ty letých u itelských ústavech a nebo na státních pedagogických akademích (v Praze, Brn , Bratislav). Existovaly také soukromé dvouleté pedagogické akademie v Praze a v Brn , po nichfl bylo mofno konat zkou-ku ŝu itelské dosp losti. Na m -anských -kolách p sobilo mnoho kandidát st edo-kolské profesury.

ty leté u itelské ústavy byly považovány za st ední -koly, a jejich absolventi mohli p sobit jen na obecných a m -anských -kolách. U itelé st edních -kol m li p edepsané vysoko-kolské vzd lání. ²¹⁰

²⁰⁴ Národní archiv Praha, Národní jednota severo eská, inv. . 13, kart. 29, dopis od kulturních a hospodá ských korporací eské men-iny v Rokytnici v Orlických horách i okolí Úst ednímu výboru NJS z 3. ledna 1922.

²⁰⁵ Tamtéfl.

²⁰⁶ MORKES, Franti-ek. *U itelé a -koly v prom nách asu (Pokus o základní chronologii 1774 ó 1946)*. Plze , 1999, s. 49. ISBN 80-7020-051-0.

²⁰⁷ Tamtéfl.

²⁰⁸ PECH, Old ich. *P íru ní slovník pedagogický*. Praha, 1937, s. 157.

²⁰⁹ SOKA Ústí nad Orlicí, *Základní -kola Tchonín, Tchonín 1904-1987 (2000)*, Kronika -koly Tchonín, s. 121.

²¹⁰ MORKES, Franti-ek. *Postavení u itele v p edmnichovském eskoslovensku*. Praha, 1994, s. 5-6.

Pro Československo v letech 1918 až 1938 a jeho zahraniční politiku byl významný rozvoj vzdělávání společně s národními školstvími. Z hlediska národnostní politiky nová republika věnovala národnostní školství značnou pozornost, především národnostní školství menšinovému. Dbalo se o rozvoj národnostního školství na všech stupních vzdělávání a také o rozvoj s ohledem na všechny národnostní menšiny.

5. české menšinové obce vzniklé po vzniku Československa

Základ pro vznik státních menšinových obcí položil zákon č. 189/1919 Sb.²¹¹ Zákon se netýkal pouze českých menšin, které se nacházely v národnostně smíšených pohraničních okresech, ale také dalších národnostních menšin, které byly v nově vzniklé Československé republice.

Během kolního roku 1919/1920 vznikly na území politického okresu Jiamberk čtyři české menšinové obce a to v obcích: Bartoovice v Orlických horách (německý název Batzdorf),²¹² Králíky (německý název Grulich),²¹³ Mladkov (německý název Wichstadt) a Vlčkovice (německý název Wöllsdorf).²¹⁴ Bartoovická obce jako jediná z uvedených patřila do soudního okresu Rokytnice v Orlických horách, ostatní obce spadaly do soudního okresu Králíky.²¹⁵ Ve kolním roce 1920/1921 došlo k otevření jedné české obce v českých Petrovicích (německý název Böhmisch-Petersdorf),²¹⁶ tato obec patřila do soudního okresu Králíky.²¹⁷ Kolní rok 1928/1929 přinesl vznik dvou českých obcí a to v Lichkově (německý název Lichtenau), který spadl do soudního okresu Králíky,²¹⁸ a ve Friedrichswaldě (český název Bedichovka), který patřil do soudního okresu Rokytnice v Orlických horách.²¹⁹ Expozitura obce ve Friedrichswaldě byla v Kunčátě (německý název Kronstadt),²²⁰ také soudní okres Rokytnice v Orlických horách, otevřena ve kolním roce 1933/1934.²²¹ O dva roky později došlo k otevření expožitury české obce v Králíkách v obci Dolní Lipka

²¹¹ MORKEŠ, František. *Ušlechtilé a obce v proměně času (Pokus o základní chronologii 1774 až 1946)*. Plzeň, 1999, s. 47. ISBN 80-7020-051-0.

²¹² SOKA Rychnov nad Kněžnou, sign. C-0208, Xerokopie kolní kroniky české obce v Bartoovicích v Orlických horách, s. 4. *Ott v slovník naučný: III. díl B-Bianchi*. Praha, 1996, s. 394. ISBN 80-7185-070-5.

²¹³ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 135. ISBN 80-902263-1-0. *Ott v slovník naučný: XV. díl Kraj i-Ligustrum*. Praha, 1999, s. 43. ISBN 80-7185-226-0.

²¹⁴ Národní archiv Praha, Národní jednotná sešitová, inv. č. 13, kart. 29, seznam českých obcí v pohraničí s rokem založení a po něm následující v roce 1929. *Ott v slovník naučný: XVII. díl Median-Navarrete*. Praha, 1999, s. 450. ISBN 80-7185-249-X. *Ott v slovník naučný: XXVI. díl U-Vusín*. Praha, 2002, s. 825. ISBN 80-7185-440-9.

²¹⁵ Národní archiv Praha, Národní jednotná sešitová, inv. č. 13, kart. 29, seznam českých obcí v pohraničí z roku 1930 sestavený podle politických okresů s uvedeným po něm následujícím a umístěním obcí.

²¹⁶ SOKA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá obce české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, s. 4. *Ott v slovník naučný: XIX. díl P-Poho*. Praha, 2000, s. 648. ISBN 80-7185-274-0.

²¹⁷ Národní archiv Praha, Národní jednotná sešitová, inv. č. 13, kart. 29, seznam českých obcí v pohraničí z roku 1930 sestavený podle politických okresů s uvedeným po něm následujícím a umístěním obcí.

²¹⁸ Národní archiv Praha, Národní jednotná sešitová, inv. č. 13, kart. 29, seznam českých obcí v pohraničí z roku 1930 sestavený podle politických okresů s uvedeným po něm následujícím a umístěním obcí. *Ott v slovník naučný: XVI. díl Lih-Media*. Praha, 1999, s. 6. ISBN 80-7185-237-6.

²¹⁹ *Naše menšiny*. Trutnov, 1929, ročník 9, číslo 3-4, s. 80.

²²⁰ *Ott v slovník naučný: XV. díl Kraj i-Ligustrum*. Praha, 1999, s. 375. ISBN 80-7185-226-0.

²²¹ Národní archiv Praha, Ústřední matice německá, inv. č. 781, kart. 512, dopis od Úřadu vlády Praze MUDr. ANO ze dne 12. prosince 1933.

(n mecký název Nieder-Lipka),²²² která spadala pod soudní okres Králíky.²²³ Poslední eskou men-inovou -kolu v politickém okrese fiamberk z ídila ÚM^{TM}ve -kolním roce 1936/1937 v íháku,²²⁴ který pat il pod soudní okres fiamberk.²²⁵ A nyní se podrobn ji podíváme na vznik a vývoj jednotlivých -kol.

5. 1. eská obecná -kola v Králíkách

V íjnu roku 1919 byla otev ena eská obecná men-inová -kola v Králíkách,²²⁶ jejímfi prvním správcem se stal S. Jelínek.²²⁷ -kola byla afl do roku 1925, kdy se do kala své vlastní budovy,²²⁸ umíst na v p ístavku evangelického kostela a pozd ji v p ed laném sálu hostince.²²⁹ P es toto nevhodné umíst ní ji v prvním -kolním roce nav-t ovovalo ty icet sedm d tí,²³⁰ následující rok po et je-t stoupl a to na padesát ty i flák .²³¹

P í s ítání lidu v roce 1921 se v Králíkách hlásilo k národnosti eskoslovenské 376 obyvatel a k n mecké 2 878 obyvatel.²³² V roce 1930 filo ve m st 515 ech a 3085 N mc ,²³³ u obou národností tedy do-lo k nár st po tu obyvatel. Po et ech narostl tém o 40% procent, ale po et N mc pouze o 7,2%.

I p es nevhodné umíst ní -koly probíhala výuka normáln a díky ob tavosti ídícího u itele Jelínka, který -kolu na roku 1923š vypravil tak, *fle jest nám chloubou a vzorem -kolám na celém okolí*,²³⁴ zakon ila -kolní rok 1922/1923 výstavou flákovských prací, flákovskou besídkou a zahráním hry šPan Johanesõ od Aloise Jiráska na loutkovém divadle.²³⁵

S. Jelínek nep sobil v Králíkách pouze jako správce -koly, ale také jako spoluorganizátor spole enského flivota místní eské men-iny. Jako p íklad uvedu oslavu 75. narozenin prezidenta T. G. Masaryka, která prob hla v Králíkách dne 7. b ezna 1925.

²²² Ott v slovník nau ný: XVI. díl Líh-Media. Praha, 1999, s. 72. ISBN 80-7185-237-6.

²²³ MUSIL, Franti-ek. *D jiny Králicka*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 135. ISBN 80-902263-1-0.

²²⁴ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá -kola eské Petrovice, eské Petrovice 1920-1974, Pam tní kniha eské Petrovice, s. 69.

²²⁵ CIHLÁ , Ji í. *T flká léta na Orlickoustecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 148. ISBN 80-86042-34-0.

²²⁶ MUSIL, Franti-ek. *D jiny Králicka*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 135. ISBN 80-902263-1-0.

²²⁷ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1926, ro ník 6, íslo 1-2, s. 17.

²²⁸ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1925, ro ník 5, íslo 9-10, s. 212.

²²⁹ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1926, ro ník 6, íslo 1-2, s. 17.

²³⁰ Tamtéfl.

²³¹ Národní archiv Praha, Úst ední matice -kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam -kol z ízených podle zákona ze dne 3. IV. 1919 . 189 sb. s vyu ovací e í eskou.

²³² N MEC, Bohumil. *Ott v slovník nau ný/Dodatky: Díl t etí, svazek druhý Konkurs-Majo*. Olomouc, 2001, s. 816. ISBN 80-7203-332-8.

²³³ Tamtéfl.

²³⁴ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1923, ro ník 3, íslo 6-7, s. 111.

²³⁵ Tamtéfl.

Celou ji připravil S. Jelínek. Oslava začala představením místního pěveckého kroužku, v jehož čele stál S. Jelínek, který zazpíval š *Smetan v slavnostní sbor š Sláva Tob velký slávy synu ō a n které slovenské písn ō*.²³⁶ Po té následovala přednáška o n kterých momentech v život T. G. Masaryka, kterou přednesl editel zemské výchovny pan Almásy. Program byl ukončen tancem a zpěvem dětí z české menšinové školy, které vedl S. Jelínek.²³⁷

K slavnostnímu otevření nové budovy pro obecnou školu v Králíkách došlo dne 30. srpna 1925. Ministerstvo školství a národní osvěty na slavnosti zastupoval inspektor menšinových škol ze Záběhova, ministerstvo veřejných prací stavební rada J. Kněf z Hradce Králové. Slavnostní řeč pronesl zástupce NJS v Praze pan Stránský. Odpoledne se konal předvedení smyčkového orchestru a zahradní slavnost v místní zemské vychovatelně, kterých se kromě obyvatel Králicka a jimi zmíněných hostů účastnili důstojníci a rotmistr i 4. předního pluku z Hradce Králové a VII. okrsek sokolské flupy Orlické.²³⁸

V suterénu nové budovy se nacházela školní kuchyně, dílna, tělocvična a opatrovna, v patře byly umístěny dvě učebny a kabinet. Představek obsahoval byt pro správce školy a pokoj pro svobodného učitele. Nákladem MĚNO a podporou králického odboru NJS byla škola dobře vybavena nábytkem a školními pomůckami.²³⁹ O tom, že škola plně vyhovovala potřebám fláka a učitelů, svědčí zápis v seznamu českých škol z pohraničních oblastí československa, pořízený roku 1930 a dochovaný v Národním archivu ve fondu NJS, ve kterém je u české menšinové školy v Králíkách uvedeno v kolonce umístění: *švýborně*.²⁴⁰ V politickém okrese fiamberk takové pozitivní hodnocení neměla žádná jiná česká menšinová škola.

Budova české menšinové školy v Králíkách nesloužila pouze k výuce fláka, ale od konce roku 1929 v ní se souhlasem MĚNO byla umístěna nově vzniklá česká záložna.²⁴¹ Dále ve škole probíhaly nejrozšířenější přednášky, jako například dne 23. října 1932 na téma *šTyr– 1832 ō 1932*.²⁴² Tuto přednášku pořádala okresní osvětový sbor v Králíkách v rámci Tyrůvých oslav. Hlavním řečníkem byl profesor Dr. Hořejší z Hradce Králové, který svým výkladem o život zakladatele Sokola Miroslavu Tyrůvi doplnil promítáním diapozitivů.²⁴³

²³⁶ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1925, ročník 5, číslo 3, s. 66.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1925, ročník 5, číslo 11, s. 248.

²³⁹ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1926, ročník 6, číslo 1-2, s. 17.

²⁴⁰ Národní archiv Praha, Národní jednota severočeská, inv. č. 13, kart. 29, seznam českých škol v pohraničí z roku 1930 seřazený podle politických okresů s uvedením po tematické a umístěním škol.

²⁴¹ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1930, ročník 10, číslo 1, s. 35.

²⁴² *Na-e men-iny*. Trutnov, 1932, ročník 12, číslo 12, s. 216.

²⁴³ Tamtéž.

Odbor NJS v Králíkách pomáhal české menšinové škole nejen když bylo potřeba vybavit školní budovu nábytkem a školními pomůckami, ale i v mnoha jiných případech. Mezi jeho každoroční činnosti patřilo obstarávání darů na vánoční nadílku pro školáky. O tom, že byl odbor při získávání darů úspěšný, svědčí příklad z roku 1929, kdy každý školák dostal vkladní knížku s obnosem 50 Kč od odboru NJS v Pardubicích.²⁴⁴ V roce 1929 do školy chodilo čtyřicet dětí.²⁴⁵ Dále odbor pro děti získal 900 Kč na nákupy, také od odboru NJS v Pardubicích, krabici ústředních dáreků a šatů od P. Biliánové z Prahy,²⁴⁶ 37,2 metrů flanelu od dámského odboru ÚM^{TM} ve Dvoře Králové, bednu obnošených šatů, prádla a obuvi od NJS v Hradci Králové, 500 Kč od okresní péče o mládež v Králíkách, 100 Kč od firmy Fialkové a spol. v Králíkách, 100 Kč od Turistického klubu v Hradci Králové, 50 Kč od správy Alandova panství v Králíkách a 30 Kč od firmy Josef Bartoš v Náchodě. Na potřebu pro chudé školáky odbor NJS v Pardubicích poskytl 150 Kč a česká stolová společnost u Grund v Králíkách 100 Kč.²⁴⁷

5. 2. česká obecná škola v Mladkově

Již v roce 1911 žádal odbor NJS v Tichoníně ústřední výbor NJS v Praze o zřízení českého jazykového kurzu v Mladkově,²⁴⁸ který by vedla bývalá učitelka a manželka finančního nadzorce Anna Reimová. Pro vyuování chtěly paní Reimová a její manžel zdarma zapůjčit jeden pokoj. Kurz měl být složen z předem určeného českého jazyka, po který, dle jepis a zpěvů, které měly být vyučovány ve středu a v sobotu odpoledne, celkem pět hodin týdně.²⁴⁹ O tehdejší situaci v Mladkově informuje správce tichonínské školy takto: *š Soukromým sítáním zjištěno bylo v Mladkově 152 dětí, vesměs skoro závislých na n. m. chlebovárcích. Školou povinných dětí je okrouhle 20. Nelze však na zřízení školy české ani pomýšlet, jelikož*

²⁴⁴ *Naše menšiny*. Trutnov, 1930, ročník 10, číslo 1, s. 35.

²⁴⁵ Národní archiv Praha, Národní jednotna severočeská, inv. . 13, kart. 29, seznam českých škol v pohraničí s rokem založení a počtem školáků v roce 1929.

²⁴⁶ Popelka Biliánová, česká prozaička a dramatička, osvětlová pracovníce v českém hnutí a propagátorka českého skautingu, se narodila 27. ledna 1862 a zemřela 3. července 1941. *Encyklopedie Diderot: V-obecná encyklopedie v osmi svazcích, díl první a/b*. Praha, 1999, s. 394. ISBN 80-902555-3-1.

²⁴⁷ *Naše menšiny*. Trutnov, 1930, ročník 10, číslo 1, s. 35.

²⁴⁸ Národní archiv Praha, Ústřední matice československá, inv. . 397, kart. 781, dopis od ústředního výboru NJS v Praze adresovaný výboru M^{TM} v Praze ze dne 9. června 1911.

²⁴⁹ Národní archiv Praha, Ústřední matice československá, inv. . 397, kart. 781, příloha u čís. 185/II sb. ze dne 7. července 1911.

lidé byli by vyhnáni z práce.²⁵⁰ I na základ těchto informací ÚM^{TM} rozhodla o tom, že jazykový kurz v Mladkově otevřen nebude. Jako důvod uvedla, že by tento kurz především vyvolal pronásledování těchto, a doporučovala pokračovat na dobu, kdy se zlepší zdejší poměry natolik, aby v obci mohla být otevřena česká menšinová škola.²⁵¹

Česká obecná menšinová škola v Mladkově, ve kterém v roce 1930 žilo 189 těchto a 600 Němců,²⁵² byla otevřena v roce 1919.²⁵³ Škola neměla vlastní budovu, a tak byla umístěna ve vlhké ušlechtilé mecké škole.²⁵⁴ Jako první řídící učitel na škole působil Antonín Kořál, který do té doby na žádné jiné menšinové škole neúspěšně. Jak sám uvádí, chtěl se v nově šárodní práci i v jiném směřování české národnosti, ale neměl šanci v té věci zkusit.²⁵⁵ Přestože do nástupu na školu v Mladkově A. Kořál neznal práci v obci s povahou německého obyvatelstva, stal se velice brzy, alespoň podle mých redakčních záznamů, mluvčím *šdobrych menšinových pracovníků* v Králicku.²⁵⁶

V listopadu roku 1919, tedy po nástupu na místo správce školy, popsal A. Kořál národnostní poměry v obci takto:

*Školy teprve 28. říjen 1918 k životu probudil. Domácnosti jejich jsou v tichoušce a jejich děti jsou německy vychovány, málo které z nich umí trochu česky. Národnostních tendencí tu není. Zdejší Němci, ačkoliv málo fanatiků, uznávají, že jest jim znalost českého jazyka nevyhnutelná potřeba.*²⁵⁷

Aby tímto Němcům vyšel vstříc, začal ve škole A. Kořál zdarma osmnáct lidí týdně mezi třetí a čtvrtou hodinou odpoledne vyučovat češtinu.²⁵⁸

Češi se v Mladkově po vzniku republiky začali k životu probouzet velice rychle a aktivně, což došlo až ke vzniku odboru NJS i jednoty Sokol. Obě organizace pravidelně pořádaly mikulášskou zábavu a nejrozlehlejší oslavy i akademie, jako například dne 14. října 1928 oslavu 10. výročí vzniku republiky, na které účinkovali hudebníci z Hradce Králové a přednášel na ní flutrní vzdělavatel sokolské fluty orlický profesor Dr. Hořejší z Hradce

²⁵⁰ Národní archiv Praha, Ústřední matice německá, inv. . 397, kart. 781, příloha číslo 185/II sb. ze dne 7. srpna 1911.

²⁵¹ Národní archiv Praha, Ústřední matice německá, inv. . 397, kart. 781, dopis ústřednímu výboru NJS od výboru ÚM^{TM} ze dne 4. srpna 1911.

²⁵² CIHLÁŘ, Jiří. *Třicet let na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 148. ISBN 80-86042-34-0.

²⁵³ Národní archiv Praha, Národní jednoty severočeská, inv. . 13, kart. 29, seznam českých škol v pohraničí s rokem založení a po něm žáků v roce 1929.

²⁵⁴ Národní archiv Praha, Národní jednoty severočeská, inv. . 13, kart. 29, seznam českých škol v pohraničí z roku 1930 seřazený podle politických okresů uvedeným po něm řídícím učitelem.

²⁵⁵ Národní archiv Praha, Ústřední matice německá, inv. . 397, kart. 781, dopis od řídícího učitele české obecné školy v Mladkově Antonína Kořála výboru ÚM^{TM} Praze ze dne 21. listopadu 1919.

²⁵⁶ *Němečtí*. Trutnov, 1923, ročník 3, číslo 1, s. 13.

²⁵⁷ Národní archiv Praha, Ústřední matice německá, inv. . 397, kart. 781, dopis od řídícího učitele české obecné školy v Mladkově Antonína Kořála výboru ÚM^{TM} Praze ze dne 21. listopadu 1919.

²⁵⁸ Tamtéž.

Králové. Slavnost probíhala v Lichkov v místnostech hotelu šDittertõ,²⁵⁹ což sv d í o propojeném společenském flivot eských men-in z Mladkova a sousedního Lichkova. To ale nebyla jediná innost mladkovského odboru NJS, poda ilo se mu dokonce v Mladkov zakoupit d m p. 59, ve kterém se nacházel byt a eská mate ská -kolka.²⁶⁰ K otev ení -kolky do-lo v roce 1929, kdy do ní bylo p íhlá-eno osmnáct d tí.²⁶¹

A nyní si p íblíflme pohled n meckých obyvatel na rozvíjející se eský flivot v Mladkov , ale i v jiných oblastech s p eváfln n meckým obyvatelstvem. Gudrun Pausewangová, která se narodila 3. b ezna 1928 v Mladkov n meckým rodi m a v kv tnu 1945 s matkou a dal-ími p tí sourozenci uprchla do N mecka, vzpomíná na své d tství v obci, kde š se vřdly mluvilo n meckyõ.²⁶² š Jako řla ka obecné -koly jsem tehdy zařfla, jak se mí rodi e, d de ek a babi ka a mnozí lidé z okruhu na-ích známých zasazovali o udržení a pé i na-eho jazyka a na-í svébytnosti.õ²⁶³ Dále uvádí, ře její vysoko-kolsky vzd laný otec jako p íslu-ník n mecké men-iny nemohl v eskoslovensku získat dob e placené místo, aby takové místo dostal, musel by odejít do N mecka.²⁶⁴ Vyjad uje se i k vzniku eských men-inových -kol: š Tém v-echny vícet ídní -koly v sudeton meckých oblastech byly nuceny z ídit t ídu s eských vyu ovacím jazykem.õ²⁶⁵

5. 3. eská obecná -kola ve VI kovicích

S my-lenkou vzniku eské -koly ve VI kovicích, ve kterých v roce 1930 řilo 56 ech a 166 N mc ,²⁶⁶ p í-el po vzniku eskoslovenska u ítel z eské men-inové -koly v T chonín Alois Pí-a. VI kovi tí e-i tento nápad p íjali a za alo se jednat o z ízení eské obecné -koly ve VI kovicích. Ve VI kovicích nebyl dostate ný po et eských d tí, a tak, aby se mohla -kola otev ít, do-lo k p í-kolení osady Vitanov k vl kovické -kole.²⁶⁷

Správcem -koly se stal Václav Uhlí , který m l velké problémy s pronajmutím bytu, protoře se místním N mc m nelíbilo z ízení eské -koly. Nakonec mu chalupu pronajal

²⁵⁹ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1928, ro ník 8, íslo 10-11, s. 253.

²⁶⁰ Národní archiv Praha, Národní jednota severo eská, inv. . 33, kart. 22, p ehled nemovitostí NJS v zabraném území s uvedeným zp sobem vyuffití dom , s. 3.

²⁶¹ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1929, ro ník 9, íslo 3-4, s. 80.

²⁶² PAUSEWANGOVÁ, Gudrun. *Vzpomínám na Rozínkovou louku*. Praha, 2001, s. 9. ISBN 80-7299-042-X.

²⁶³ Tamtéřl, s. 64-65.

²⁶⁴ Tamtéřl, s. 11.

²⁶⁵ Tamtéřl, s. 13.

²⁶⁶ CIHLÁ , Ji í. *T řká léta na Orlickoustecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 148. ISBN 80-86042-34-0.

²⁶⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá -kola VI kovice, VI kovice 1919-1974, Kronika -koly VI kovice, nestránkováno, list 3.

N mec Schön, který bydlel u e-ky. eská obecná -kola ve VI kovicích, do které se zapsalo t icet flák , byla otev ena dne 3. února 1920 slavností. Správce -koly si ve -kolní kronice pochvaluje, že n mecký správce -koly mu ochotn š vy-el v kařdém sm ru vst íc.õ²⁶⁸ Naopak starosta VI kovic zakázal vyv -ení eskoslovenského praporu na budov , která slouffila n mecké i eské -kole. Proti tomuto zákazu v-ak zasáhl vrchní stráfmistr z Mladkova. Slavnosti ve -kole se zú astnili e-i z Klá-terce nad Orlicí, Mladkova, Neko e, Pastvin a T chonína, kte í si vyslechli projevy ídícího u itele Uhlí e a u itele z eské -koly v T chonín Jak-e. Na záv r do-lo mezi ú astníky slavnosti ke sbírce na pot eby pro novou -kolu, zvlá-t na knihovnu, která vynesla 231 K . Ze -koly ode-li ú astníci do hostince, kde se k nim p idal i n mecký správce -koly,²⁶⁹ š cořl mu u N mc bylo nep ízniv vykládáno. Toho v-ak on nedbal a i pozřl ji ukázal vzácnou národnostní sná-enlivost.õ²⁷⁰ Tato slova zaznamenal do kroniky -koly o svém n meckém prot j-ku správce eské -koly. Taková spolupráce byla jist pro eského ídícího u itele v obci s p evářn n meckým obyvatelstvem velmi d leffitá.

Dne 4. února se za alo vyu ovat na eské -kole, která se st ídala s n meckou -kolou v jedné t íd . Kařdá -kola proto vyu ovala pouze p l dne, p i emřl jeden týden n mecká vyu ovala ty i hodiny dopoledne a eská t i odpoledne a druhý týden naopak. Stejn jako na jiných -kolách i zde chyb ly v prvních týdnech pot ebné -kolní pom cky.²⁷¹

V prvním -kolním roce se trnác v t-ích flák eské obecné -koly ve VI kovicích do kalo prvního a to dokonce ty denního výletu do Prahy, který -kola podnikla spole n se -kolou z Pastvin. Cestu d tem umofnily r zné dary, které -kola obdrřela. První den, 28. kv tna, spali fláci v t locvi n -koly v Hole-ovicích, ale od druhého dne si fláky na noc brali do svých rodin Prařané.²⁷²

Druhý -kolní rok 1920/1921 chodilo do -koly dvacet -est d tí,²⁷³ z toho osmnác dívek a osm chlapc . Úbytek flák byl zp soben tím, že n kolik -kolu ukon ilo, ale nep íbyl fládny nový. První u itelkou ru ních prací se stala Anna Ko-álová, která byla M^TANO p id lena je-t na men-inové -koly v Mladkov , eských Petrovicích, Kráľkách a T chonín .²⁷⁴

²⁶⁸ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá -kola VI kovice, VI kovice 1919-1974, Kronika -koly VI kovice, nestránkováno, list 4.

²⁶⁹ Tamtéřl, list 4-5.

²⁷⁰ Tamtéřl, list 5.

²⁷¹ Tamtéřl, list 5.

²⁷² Tamtéřl, list 6.

²⁷³ Národní archiv Praha, Úst ední matice -kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam -kol z ízených podle zákona ze dne 3. IV. 1919 . 189 sb. s vyu ovací e í eskou.

²⁷⁴ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá -kola VI kovice, VI kovice 1919-1974, Kronika -koly VI kovice, nestránkováno, list 7.

V říjnu 1920 došlo za etnické asistence k zabránění bytu německého správce školy, který byl přeložen do německé školy v blízkém Mladkově, pro českou školu. Jeden pokoj se stal učebnou, druhý bytem českého správce školy a spíšel za obal sloužit jako kabinet. V nové učebně chybělo všechno zařzení, které nechal český správce vyrobit u truhláře Matouše z Tědivce, a tak se v nové učebně začalo učit až 3. listopadu 1920.²⁷⁵

V tomto školním roce se děti z české menšinové obce školy ve Vlčkovcích dostaly první vánoční naděly, na kterou peněží a vánoční dary poslal odbor NJS v Hradci Králové a děti z německé školy v Kuklenách. Dary byly rozděleny mezi všechny třídy.²⁷⁶

Na konci školního roku ve dnech 10. až 12. března 1921 navštívila děti z vlčkovické školy výprava z německé školy v Kuklenách. členové této školy byli ubytováni v rodinách dětí, které chodily do škol ve Vlčkovcích a Pastvinách. Dne 11. března podnikli členové třídy společný výlet nejprve na úhřák, a pak šli po hranicích mezi československem a Německem (dnes hranice mezi českou republikou a Polskem) na nádraží do Lichkova. Výprava německé školy z Kuklen při odjezdu pozvala třídy vlčkovické školy a pastvinské školy na návštěvu do Kuklen, na kterou se děti z obou škol vydaly ve dnech 22. až 24. března 1921. členové si v Kuklenách prohlédli v učebně pamětností i výrobních závodů, zhlédli dětské divadelní představení a mnozí navštívili kino, což pro učebně z nich byla naprosto nová zkušenost.²⁷⁷

V březnu 1921 proběhly ve Vlčkovcích obecní volby, při kterých byl zvolen i správce české školy Václav Uhlíř, který se stal prvním radním.²⁷⁸

Dvacet osm dětí nastoupilo do školy ve školním roce 1921/1922.²⁷⁹ V tomto školním roce došlo k poklesu německé marky, což vedlo k tomu, že děti chodili nakupovat nejprve jen za zboží, například látky, atd., do sousedního Německa. Podle ústního ústele V. Uhlíře nejhorší špíe to bylo to, že k špíování přibírali, ba později posílali i samotné školní děti. Zakročení proti tomu bylo z pochopitelných důvodů nemožné, protože rodiče sami děti posílali a dětem bylo špíování příjemnou změnou a zajímavým sportem.²⁸⁰ Několikrát se stalo, že třídy honily pohraniční finanční stráž, ale nikdy se jim nic nestalo a špíe narozdíl od dospělých

²⁷⁵ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola Vlčkovice, Vlčkovice 1919-1974, Kronika školy Vlčkovice, nestránkováno, list 7.

²⁷⁶ Tamtéž, list 7-8.

²⁷⁷ Tamtéž, list 8-9.

²⁷⁸ Tamtéž, list 9-10.

²⁷⁹ Tamtéž, list 10.

²⁸⁰ Tamtéž, list 11.

s pa-ováním zboží přes hranice p estali. Na konci -kolního roku se d ti tentokrát nedo kaly fládného výletu, ale pouze jednodenní vycházky na íhák a Steinscholz.²⁸¹

Ve -kolním roce 1922/1923 -kolu nav-t vovalo dvacet p t flák , z toho osmnáct dívek a sedm chlapc .²⁸² Tohoto -kolního roku se d ti do kaly t ídenního výletu na Prad d, na který s nimi jeli také fláci ze -kol v Pastvinách a v Mladkov .²⁸³

Dne 29. srpna 1923 nahradil Václava Uhlí e na míst správce -koly Josef Rejha, který s fláky zahájil -kolní rok 1923/1924 slavností. Do -koly v tomto -kolním roce chodilo t icet jedna d tí, z toho dvacet dva dívek a dev t chlapc . ídící u itel k tomuto po tu flák v kronice -koly uvedl: *š vl kovická -kola co do po tu flák na okrese králickém z men-in nejsiln j-í.õ*²⁸⁴ Do u ebních osnov v tomto roce p íbyly dva nové p edm ty: výchovné ru ní práce a ob anská nauka a výchova.²⁸⁵

V kv tnu 1924 sehrály d ti z eské men-inové -koly ve VI kovicích divadelní hru šNanyňka z Týniceõ. Na konci roku nebyl po ádán -kolní výlet, místo n ho se fláci zú astnili dvou d tských dn , které po ádala králická okresní pé e o mládefl v Králikách a v T chonín .²⁸⁶

Po Josefu Rejhovi p evzal správu -koly dne 1. srpna 1924 Rudolf Braflak, který v této funkci p sobil ve -kolním roce 1924/1925, kdy -kolu nav-t vovalo dvacet dev t d tí, z toho dvacet dívek,²⁸⁷ a ve -kolním roce 1925/1926, kdy do -koly chodilo dvacet ty i flák , z toho osmnáct dívek.²⁸⁸

V prvním roce svého p sobení podnikl Rudolf Braflak s d tmi z vl kovické -koly a -kolní výpravou z Mladkova ve dnech 24. afl 26. ervna 1924 -kolní výlet do Brna a k Maco-e.²⁸⁹ O rok pozd ji se d ti z eské men-inové -koly ve VI kovicích do kaly spole ného výletu s fláky ze -koly v Pastvinách, který sm oval do Olomouce, jeskyní v Mlad í a na hrad Bouzov.²⁹⁰

Dne 31. srpna 1926 p e-la správa -koly do rukou Jana ezní ka, který v této funkci setrval pouze jeden -kolní rok a to 1926/1927. V tomto roce do eské -koly ve VI kovicích chodilo dvacet t i d tí, z toho bylo -estnáct dívek a sedm chlapc . V ervenci 1926 do-lo ke

²⁸¹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá -kola VI kovice, VI kovice 1919-1974, Kronika -koly VI kovice, nestránkováno, list 11.

²⁸² Tamtéfl, list 12.

²⁸³ Tamtéfl.

²⁸⁴ Tamtéfl, list 14.

²⁸⁵ Tamtéfl.

²⁸⁶ Tamtéfl, list 15.

²⁸⁷ Tamtéfl, list 16.

²⁸⁸ Tamtéfl, list 17.

²⁸⁹ Tamtéfl, list 16.

²⁹⁰ Tamtéfl, list 19.

zrušení na mecké kole pro nedostatek po et flák,²⁹¹ ale po deputaci na meckých obyvatel VI kovic na M^TANO byla ve kolním roce 1926/1927 znovu otevřena.²⁹²

Ve dnech 20. a 22. června 1927 podnikli společný kolní výlet fláci z českých menšinových kol v Mladkově, v Tichoníně a ve Vlčkovcích, který směřoval do českého ráje, Turnova a Hradce Králové.²⁹³

Po Janušezní kovi převzal dne 1. srpna 1927 správu kole Stanislav Ouhrabka,²⁹⁴ který na kole dále řídil u itele až do kolního roku 1931/1932, kdy kole navštívilo osmnáct dětí.²⁹⁵ Jednalo se o stejný počet fláků jako v prvním roce působení S. Ouhrabky, tedy ve kolním roce 1927/1928.²⁹⁶ Kolního roku 1928/1929 do kole chodilo třináct dětí, z toho devět dívek a sedm chlapců.²⁹⁷ O rok později počet fláků klesl na třináct,²⁹⁸ z toho osm chlapců a šest dívek, což za deset let výuky na české kole bylo poprvé, kdy do kole chodilo více chlapců než dívek.²⁹⁹ Ve kolním roce 1930/1931 počet dětí klesl ještě o jedno na dvanáct.³⁰⁰

Od listopadu 1927 zahájil správce kole Stanislav Ouhrabka každotýdenní pravidelné přednášky se světelnými obrazy, na které zapůjčil diapozitivy a promítací přístroj okresní osvětlový sbor v Králíkách. První účast na přednáškách byla čtyřicet osob a od února se z Vlčkovců přesunuly do Vitanova.³⁰¹

Dne 19. února 1928 proběhla ustavující schůzka vlčkovické osvětlové komise, jejímž jednatelem a knihovníkem se stal Stanislav Ouhrabka.³⁰²

Na konci kolního roku 1927/1928 uspořádala správa kole pro děti týdenní výlet do Prahy, kde zhlédly v Národním divadle představení Rusalka a prohlédly si Prahu. V Praze se fláci dočkaly i malého výletu parníkem na Zbraslav.³⁰³

²⁹¹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá kola Vlčkovice, Vlčkovice 1919-1974, Kronika kole Vlčkovice, nestránkováno, list 20.

²⁹² Tamtéž, list 21.

²⁹³ Tamtéž, list 22.

²⁹⁴ Tamtéž, list 23.

²⁹⁵ Tamtéž, list 35.

²⁹⁶ Tamtéž, list 23.

²⁹⁷ Tamtéž, list 25.

²⁹⁸ Národní archiv Praha, Národní jednota severočeská, inv. . 13, kart. 29, seznam českých kol v pohraničí s rokem založení a po tem fláků v roce 1929.

²⁹⁹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá kola Vlčkovice, Vlčkovice 1919-1974, Kronika kole Vlčkovice, nestránkováno, list 28.

³⁰⁰ Národní archiv Praha, Ústřední matice kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam českých kol s po tem fláků v oblasti inspektorátu státních kol menšinových s československým vyučovací jazykem v Těmperku ve kolním roce 1930/31.

³⁰¹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá kola Vlčkovice, Vlčkovice 1919-1974, Kronika kole Vlčkovice, nestránkováno, list 23.

³⁰² Tamtéž, list 24.

³⁰³ Tamtéž.

Ve školním roce 1928/1929 byla v české menšinové škole ve Vlčovicích zavedena do výuky němčina.³⁰⁴ Tento školní rok si účastníci na vánoční nadílku vydali sami tím, že dne 16. prosince ve Vlčovicích a dne 19. prosince v Pastvinách sehrály divadelní hru české vánoce. Výtěk z obou představení jim účastníci připsali na vánoční nadílku, na kterou dále připsali peněžními dary: 300 Kč NJS, 150 Kč Sokol v Mladkově, 100 Kč pan Vávra z Prahy, 100 Kč Okresní péče o mládež v Králíkách, 50 Kč Správní komise Famberk a 50 Kč KŠT v Famberku.³⁰⁵

I v dalších letech pokračoval Stanislav Ouhrabka v sevíjení divadelních představení s fláky z české menšinové školy ve Vlčovicích, například den před vánočními svátky a na Boží Hod vánoční v roce 1929 dále sehrály divadelní hru šertova roklo. Zisk z tohoto představení činil 240 Kč, které správa školy poučila na vánoční nadílku.³⁰⁶

V únoru a březnu 1929 nastaly velké mrazy, při kterých nebylo možno vytopit tědu na více než 10°C. Teploty venku klesaly i pod -30°C, například dne 12. února naměřili učitel S. Ouhrabka ve Vlčovicích -32°C. MŠANO proto výnosem ze dne 22. února přerušilo až do konce února na školách výuku a na vlčovické škole bylo vyučování omezeno jen v prvním a druhém týdnu měsíce března, kdy výuka probíhala jen ve třetím a čtvrtém oddělení.³⁰⁷

Ve školním roce 1929/1930 zřídilo výnosem ze dne 10. prosince 1929 MŠANO jako součást české obecné školy ve Vlčovicích mateřskou školu ve Vitanově, jejímž správcem se stal S. Ouhrabka.³⁰⁸ V únoru 1930 došlo k novému komisionálnímu řešení umístění mateřské školy a ta byla ještě před tím, než ji začaly navštěvovat děti, přemístěna do školní budovy do bytu u učitele, který si našel nový byt ve Vitanově. Mateřskou školu po jejím otevření navštěvovalo třináct dětí, z toho osm chlapců a šest dívek.³⁰⁹

Tento školní rok nebyl pořádan vícedenní školní výlet, ale pouze jednodenní vlastivědná vycházka na Suchý Vrch. Zúčastnily se jí všechny děti.³¹⁰

Školního roku 1930/1931 podnikla česká menšinová obecná škola ve Vlčovicích ve dnech 22. až 24. března 1930 exkurzi do Janoslavic, kde rodiče přistoupili z mateřské vlčovické školy poskytl škole základnu. Odtud fláci postupně navštívili Bradlo, Bouzov,

³⁰⁴ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola Vlčovice, Vlčovice 1919-1974, Kronika školy Vlčovice, nestránkováno, list 25.

³⁰⁵ Tamtéž, list 26.

³⁰⁶ Tamtéž, list 30.

³⁰⁷ Tamtéž, list 26-27.

³⁰⁸ Tamtéž, list 29.

³⁰⁹ Tamtéž.

³¹⁰ Tamtéž, list 31.

Mlade a Úsov.³¹¹ Poslední –kolní rok správcování S. Ouhrabky se d tí nedo kaly vícedenního –kolního výletu, ale pouze vycházky na íhák.³¹²

Dne 1. ervna 1932 p evzal Josef Va–átko po Stanislavu Ouhrabkovi, který ode–el na definitivní místo do Pastvin, správu eské obecné –koly ve VI kovicích.³¹³ J. Va–átko p sobil na –kole nejprve pouze jeden –kolní rok, protofe musel dne 17. ervence 1933 nastoupit prezen ní vojenskou sluffbu, byl správy –koly zpro–t n 1. ervence 1933.³¹⁴ Ve –kolním roce 1932/1933 –kolu nav–t vovalo devatenáct flák , z toho dvanáct chlapc a sedm dívek.³¹⁵

V listopadu 1932 zahájil svoji innost odbor NJS pro VI kovice a Vitanov, do kterého hned vstoupilo 70 len . Tento odbor velmi rychle za al pomáhat eské men–inové –kole ve VI kovicích, cofi dokazuje nap íklad to, fle na váno ní nadílku po ádanou ve –kolním roce 1932/1933 p isp 1 110 K . Celkov se na tuto nadílku v pen fních a v cných darech se–lo 1 735 K , z toho 300 K získali sami fláci hraním d tských divadelních p edstaveních.³¹⁶

Na konci –kolního roku 1932/1933 ve dnech 2. a 3. ervna ekal d tí dvoudenní výlet p es Hradec Králové, kde si prohlédly muzeum, památky a vojenské leti–t , do eské Skalice, *š kraje ōBofleny N mcovéōō*.³¹⁷

Po Josefu Va–átkovi se ve –kolním roce 1933/1934, kdy –kolu nav–t vovalo devatenáct flák , stal správcem –koly Stanislav Karabec,³¹⁸ který na konci –kolního roku s d tmi uskute nil ve dnech 15. a 16. ervna výlet do Hradce Králové. Na za átku ervence 1934 byl Stanislav Karabec zpro–t n správy eské –koly ve VI kovicích, ze stejného dvodu jako jeho p edch dce Josef Va–átko, který se z vojenské prezen ní sluffby do funkce správce –koly vrátil dne 16. zá í 1934. P es prázdniny p evzal od Stanislava Karabce správu –koly Fridolín Chramosta a od 1. do 15. zá í na –kole suplovala Marie Machorková.³¹⁹ Josef Va–átko p sobil na –kole do –kolního roku 1936/1937.

Ve –kolním roce 1934/1935 –kolu nav–t vovalo devatenáct d tí, z toho jedenáct chlapc a osm dívek,³²⁰ o rok pozd ji byl po et flák stejný, ale po et dívek stoupl na deset.³²¹ Na

³¹¹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá –kola VI kovice, VI kovice 1919-1974, Kronika –koly VI kovice, nestránkováno, list 33.

³¹² Tamtéfl, list 36.

³¹³ Tamtéfl, list 37.

³¹⁴ Tamtéfl, list 40.

³¹⁵ Tamtéfl, list 37.

³¹⁶ Tamtéfl, list 39.

³¹⁷ Tamtéfl.

³¹⁸ Tamtéfl, list 40.

³¹⁹ Tamtéfl, list 41-42.

³²⁰ Tamtéfl, list 42.

³²¹ Tamtéfl, list 43.

za útku kolního roku 1936/1937 klesl počet dětí na třináct a kolou navštěvovalo sedm dívek a stejný počet chlapců, do konce roku přibyli na kolou dva noví fláci.³²²

Díky penzijním darům odboru NJS ve Vlčovicích a Vitanov podnikl Josef Vaňátko s fláky na konci kolního roku 1934/1935 jednodenní exkurzi do Potštejna a Litic.³²³

Ve kolním roce 1935/1936 probíhala v únoru stravovací akce, při které všechny děti z obecní mateřské školy dostávaly polévku. Akci umoznily příspěvky Okresní péče o mládež v Králíkách, rodiče a divadelních ochotníků z místního odboru NJS.³²⁴ V následujícím roce byli fláci stravováni od 6. února do poloviny března.³²⁵

Správu školy po Josefu Vaňátkovi převzal dne 1. září 1937 Antonín Týpínlér, který před tím učil na české obecní mateřské škole v českých Petrovicích. V prvním kolním roce jeho působení kolou navštěvovalo třináct dětí, z toho devět chlapců a sedm dívek.³²⁶ Kolního roku 1938/1939 do školy začal chodit stejný počet fláků, z toho bylo osm dívek i osm chlapců, a dne 10. září přibyli ještě dva chlapci. Tento poslední kolní rok došlo k uzavření mateřské školy kvůli nedostatku dětí.³²⁷

Ve kolním roce 1937/1938 probíhalo stravování fláků již od 15. listopadu 1937 až do 18. března 1938.³²⁸

Od 21. května 1938 kolní budova sloužila nejen škole, ale také jako telefonní ústředna eskoslovenských vojáků. Ústředna byla ve škole umístěna tři týdny a po celou dobu docházelo k přátelskému kontaktu mezi vojáky a fláky české školy.³²⁹

Na české mateřské škole ve Vlčovicích se ve kolním roce 1938/1939 využívalo až do 10. října. Antonín Týpínlér popisuje fláky v říjnu ve Vlčovicích takto: *Š Od 1. října do 10. října jsme v strážné nejistotě. Nedochozí po nás, poněvadž evakuace mladkovského počtu. Ústředna byla provedena již v prvních dnech říjnových. Naše vojenské útvary opouštěly Vlčovice, mizí připravené baterie, telefonní vedení*³³⁰ Dne 10. října, když již bylo jisté, že 11. října začne obec obsazovat německé vojsko, začal A. Týpínlér s dětmi balit kolní pomůcky. Všechny kolní majetek byl na dvou flebiacích na dvakrát převezen do

³²² SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola Vlčovice, Vlčovice 1919-1974, Kronika školy Vlčovice, nestránkováno, list 45.

³²³ Tamtéž, list 43.

³²⁴ Tamtéž, list 44.

³²⁵ Tamtéž, list 46.

³²⁶ Tamtéž, list 48.

³²⁷ Tamtéž, list 51.

³²⁸ Tamtéž, list 50.

³²⁹ Tamtéž, list 50.

³³⁰ Tamtéž, list 51.

–koly v Pastvinách. fláci z Vitanova za ali docházet do eské –koly v Pastvinách a ti, co byli z VI kovic, museli za ít nav–t vovát n meckou –kolu ve VI kovicích.³³¹

Každý –kolní rok, s výjimkou prvního, který započal aíl v únoru, a posledního, který byl ukončen v íjnu, se na –kole vřdy konaly t i události: oslava 28. íjna, váno ní nadílka a oslava narozenin prezidenta eskoslovenské republiky. P i obou zmín ných oslavách se d tí dozvídaly o vzniku republiky a osobnostech, které se zaslouřily o její vznik, ímfl u d tí zcela p irozen vznikal kladný vztah k eskoslovensku. Váno ní nadílka pomáhala v t–inou chudým rodinám eských d tí s o–acemím a obutím jejich potomk a besídka, která byla sou ástí nadílky, umofnila d tem secvi ít nejzn j–í vystoupení, která pak p edvedly svým rodi m a dal–ím náv–t vník m.

Za dvacet –kolních let se fláci z eské vl kovické –koly p i vícedenních –kolních výletech podívali n kolikrát do Hradce Králové, dvakrát do Prahy, ale také do Brna, Olomouce, na Prad d, atd. P i jednodenních výletech nej ast ji –kolní výpravy sm ovaly na blízký íhák.

Tabulka . 4

–kolní rok	Po et flák	Správce –koly
1919/1920	30	Václav Uhlí
1920/1921	26	Václav Uhlí
1921/1922	28	Václav Uhlí
1922/1923	25	Václav Uhlí
1923/1924	31	Josef Rejha
1924/1925	29	Rudolf Braflek
1925/1926	24	Rudolf Braflek
1926/1927	23	Jan ezní ek
1927/1928	18	Stanislav Ouhrabka
1928/1929	16	Stanislav Ouhrabka
1929/1930	14	Stanislav Ouhrabka
1930/1931	13	Stanislav Ouhrabka
1931/1932	18	Stanislav
1932/1933	19	Josef Va–átko
1933/1934	19	Stanislav Karabec
1934/1935	19	Josef Va–átko
1935/1936	19	Josef Va–átko
1936/1937	14	Josef Va–átko
1937/1938	16	Antonín ^T pinler
1938/1939	16	Antonín ^T pinler

V tabulce jsou uvedeny po ty flák , kte í nastoupili do –koly na za átku –kolního roku.

³³¹ SOka Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá –kola VI kovice, VI kovice 1919-1974, Kronika –koly VI kovice, nestránkováno, list 51.

Z výše uvedené tabulky číslo 4 vyplývá, že nejvíce dní kolu navštívovalo ve kolním roce 1923/1924 a to téměř jedna. Nejméně chodilo do koly chodilo ve kolním roce 1930/1931 a to téměř. Průměrně kolu za dobu její existence navštívovalo dvacet jedna dní.

Za dvacet kolních let se ve funkci správce vlkovicé koly vystřídalo osm učitelů. Nejdéle na kole působil S. Ouhrabka, který působil správcem pět let. Nejkratší dobu, jeden rok, na kole strávili Josef Rejha, Jan Štejník a Stanislav Karabec, který z nich jako jediný musel nastoupit prezenční vojenskou službu, čímž bylo ukončeno jeho působení na vlkovicé kole. Rok a necelé dva měsíce vykonával funkci správce koly Antonín Špinler, jehož další působení ukončilo uzavření eské obecné menšinové koly ve Vlčovicích v říjnu 1938. Dva roky na kole strávil Rudolf Braňek. Tyto roky na kole ve funkci správce působili první správce Václav Uhlíř a neposlední správce Josef Vašíček.

5. 4. eská obecná kola v Bartovicích v Orlických horách

Zemská kolní rada zahájila písemně ze dne 9. října 1919, který byl zaslán okresní politické správě, jednání o zřízení eské obecné koly v Bartovicích v Orlických horách,³³² kde žilo v roce 1921 přes 786 obyvatel, z toho 93 židů.³³³ Zřízení eské koly nejprve zdrželo obsazení místností v domě č. p. 146, které měly sloužit eské kole, eskoslovenským vojskem. Po jeho odchodu nastal pro kolu jiný problém, chyběl kolní nábytek. Tento problém vyřešil učitel Rudolf Chaloupka, který byl na kolu přidělen zemskou kolní radou dne 29. března 1920. Přes starých kolních lavic z budovy gymnázia získal darem od města Rychnova nad Kněžnou a dvě kolní tabule a jeden podstavec zapůjčil kole obecní úřad v Doudlebských nad Orlicí. Po všech těchto nesnázích se na kole začalo učit teprve 25. května 1920.³³⁴

Velkou zásluhu na tom, že došlo v Bartovicích v Orlických horách ke zřízení eské menšinové koly, měl recipient finanční stráž, od roku 1905 ve výslužbě, František Friedrich. Tento musel se stal zástupcem eských rodičů a byl přítomen ve všech jednáních, která se vedla při získávání místností pro eskou kolu a bytu pro učitele.³³⁵ I v dalších letech pomáhal posílit život eské menšiny v obci, jak dokládá láněk z roku 1931 napsaný k sedmdesátým narozeninám F. Friedricha v časopise *Náš menšina*, ve kterém se mimo jiné uvádí: *š Kdyby*

³³² SOkA Rychnov nad Kněžnou, sign. C-0208, Xerokopie kolní kroniky eské obecné koly v Bartovicích v Orlických horách, s. 4.

³³³ Tamtéž, s. 13.

³³⁴ Tamtéž, s. 4-7.

³³⁵ Tamtéž, s. 5.

nebylo ráznosti a vytrvalosti jeho, i nebyli by e-i barto-ovi tí p emohli odpor N mc proti -kole. Jen jemu mohou také d kovati, fle mají zastoupení v obecním zastupitelstvu a jemu také pat í zásluhy o vzk í-ení eského fivota.õ³³⁶

Vyu ování na -kole bylo zahájeno s devíti fláky, kte í p ed tím ve v t-in p ípad chodili do n mecké -koly, díky emufl neum li po ádn esky. Do konce -kolního roku 1919/1920 proto docházelo nejvíce k vyu ování eského jazyka, psaní, tení a po t .³³⁷

Umíst ní -koly se ukázalo jako málo vhodné. Inspektor, který -kolu nav-tívil 2. ervna 1920, š zjistil, *fle budovy mohlo by býti pouffíváno jenom v tom p ípad , kdyby nebylo možno získati vhodn j-í.õ³³⁸* Místnost, ve které byla umíst na t ída, nevyhovovala p íli- malými rozm ry a nedostatkem sv tla. V okolí -kolní budovy se nikde nedalo z ídit cvi i-t .³³⁹

Rudolf Chaloupka p sobil jako správce eské obecné -koly v Barto-ovicích v Orlických horách od -kolního roku 1919/1920 afl do -kolního roku 1923/1924. V Barto-ovicích na men-inové -kole tedy p sobil necelých p t let a dle jeho mín ní *šb hem toho asu se pom ry uklidnily, odpor proti eské -kole není jifltakový jako ze za átku.õ³⁴⁰*

Nyní se podrobn ji podíváme na ty i -kolní roky, kdy byl správcem R. Chaloupka. Ve -kolním roce 1920/1921 stoupl po et flák na dvacet jedna, z toho bylo sedmnáct chlapc a ty i dívky. Tento nár st byl zp soben tím, fle -kola díky výnosu zemské -kolní rady ze dne 19. íjna 1920 mohla p íjímat fláky z obcí Zaje iny a M. Bubnov.³⁴¹

V tomto -kolním roce byla -kola dne 15. zá í 1920 ozna ena -títem s eským nápisem, který v-ak nez stal p íli- dlouho ítelným. Jifl v noci na 17. zá í jej neznámý pachatel pot el dehtem a úpln ho tím zni il. Krom toho do-lo k nabílení oken u t ídy vápnem. Místní etnictvo zahájilo po pachateli pátrání, které v-ak skon ilo neúsp -n . Rudolf Chaloupka k tomuto incidentu v kronice -koly poznamenal: *šSnad se tak stalo proto, fle to byl první nápis eský v obci, po ízený ve státních barvách.õ³⁴²*

Jifl o m síc pozd ji do-lo dne 13. listopadu 1920 k p emíst ní eské -koly do p ízemí budovy -koly n mecké, která byla kv li malému po tu flák z trojt ídní redukována na dvout ídní. Ob -koly spole n vyuffívaly pouze letní t locvi nu. Krom t ídy zabrala eská

³³⁶ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1931, ro ník 11, íslo 5-6, s. 132.

³³⁷ SOkA Rychnov nad Kn fínou, sign. C-0208, Xerokopie -kolní kroniky eské obecné -koly v Barto-ovicích v Orlických horách, s. 7.

³³⁸ Tamtéfl.

³³⁹ Tamtéfl, s. 7-8.

³⁴⁰ Tamtéfl, s. 26.

³⁴¹ Tamtéfl, s. 9.

³⁴² Tamtéfl.

–kola je–t byt u itele v prvním pat e, zahrádku, místo pro skládku d íví na –kolním dvorku, ást sklepa a p dy.³⁴³

Proti p est hování eské –koly do budovy n mecké –koly protestovali zástupci Barto–ovic v Orlických horách u okresní politické správy, ale tento protest skon il bez úsp chu. Okresní politická správa na ídila místní etnické stanici, aby v p ípad nepokoj p i st hování eské –koly do budovy –koly n mecké zasáhla. To v–ak nebylo nutné, protože celá akce prob hla v klidu.³⁴⁴

N mecká –kolní rada nechala z u ebny ur ené pro eskou –kolu odstranit v–echen nábytek, kamna, pódium, záclony i v –áky. Nákladem 3 924,70 K dodal –kole nová kamna, postavil d evník na –kolním dvorku a p epařil sklep stavitel za fiamberka Z. Havlí ek.³⁴⁵ Nejnuten j–í nábytek pro –kolu na ú et M^TMANO dodal dne 31. ledna 1921 truhlá J. Sedlá ek. Jednalo se o sk í kabinetní, st l do t ídy, umyvadlo, sk í na –kolní pom cky, sk í ku výkladní a podstavec pro mapy. V–echno dohromady stálo 3 525 K .³⁴⁶

Druhý –kolní rok s sebou p inesl první váno ní nadílku pro fláky –koly, na kterou p isp li editel chlapecké –koly ze fiamberka, správa –koly v Kunvald , t locvi ná jednota Sokol v Kunvald a odbor NJS v Hradci Králové.³⁴⁷

V roce 1921 M^TMANO na fládost –koly povolilo subvenci 600 K , která m la sloužit k z ízení ve ejné knihovny. Osv tový Svaz v Praze za ni dodal sedmdesát dva knih, které byly zapsány do inventá flákovské a men–inové knihovny.³⁴⁸

Ve dnech 28. a 29. kv tna 1921 se d ti z eské men–inové –koly v Barto–ovicích v Orlických horách do kaly prvního výletu po ádaného do Hradce Králové, který –kola podnikla spole n s eskou men–inovou obecnou –kolou z Rokytnice v Orlických horách. Výletu se zú astnilo –estnáct flák z Barto–ovic. V Hradci Králové si d ti prohlédly památky m sta, bydlely u tamních rodin a d ti z rokytnické –koly dvakrát seřály v Klicperov divadle hru: *š Pohádka o flivé vod a zlatém klí i.õ.*³⁴⁹ Celkové vydání za d ti z barto–ovické –koly inilo 160 K , které bylo zapláceno ze –kolního daru.³⁵⁰

O m síc pozd ji, dne 24. ervna 1921, se d ti do kaly dal–ího výletu, kterého se zú astnilo devatenáct flák . Výprava se nejprve vydala p –ky do Rokytnice, odtud jela vlakem

³⁴³ SOkA Rychnov nad Kn řinou, sign. C-0208, Xerokopie –kolní kroniky eské obecné –koly v Barto–ovicích v Orlických horách, s. 10.

³⁴⁴ Tamtéřl, s. 11.

³⁴⁵ Tamtéřl.

³⁴⁶ Tamtéřl, s. 13.

³⁴⁷ Tamtéřl, s. 12-13.

³⁴⁸ Tamtéřl, s. 13.

³⁴⁹ Tamtéřl, s. 15.

³⁵⁰ Tamtéřl.

do Vamberka a z n ho –la p –ky do Pot–tejna, kde si prohlédla z íceninu hradu. Z Pot–tejna se výprava vydala p –ky do Litic, kde si prohlédla flulové lomy a hrad. Z litického nádraží cestovala vlakem do fiamberka, ze kterého –la p –ky p es Kunvald do Barto–ovic.³⁵¹

Ve –kolním roce 1921/1922 barto–ovickou –kolu nav–t vovalo sedmnáct d tí, z toho bylo trnáct chlapc a t i dívky. V tomto –kolním roce se konal dvoudenní –kolní výlet do eského ráje. O rok pozd ji –kolu nav–t vovalo pouze jedenáct flák , sedm chlapc a ty i dívky. V tomto –kolním roce, dne 15. dubna 1923, do–lo v obci k vytvo ení odboru NJS, který se stal oporou zdejí eské –koly.³⁵²

T–kolní rok 1923/1924 s sebou p ínesl nár st po tu flák na patnáct, z toho bylo –est chlapc a dev t dívek. V tomto roce p íbyly, jak jífl bylo zmín no v kapitole 5. 3., do výuky dva nové p edm ty, jednalo se o p edm t výchovné ru ní práce a p edm t ob anská nauka a výchova. Poprvé se v tomto –kolním roce na –kole u íly také flenské ru ní práce, které se do té doby nevyu ovaly pro malý po et fláky . V zá í byla výuka star–ím flák m zpest ena zna ením turistické cesty z Barto–ovic do Rokytnice.³⁵³

Dne 22. ervna 1924 uspo ádal správce –koly R. Chaloupka první výstavu d tských ru ních prací, písemných prací a u ebních pom cek. Výstavu nav–tívilo více nefl 250 osob, jak eskoslovenské, tak i n mecké národnosti.³⁵⁴

Po Rudolfu Chaloupkovi, který ode–el do Javornice na definitivní u ítelské místo, o které fládal jífl dva roky p edtím, nastoupil na místo správce –koly Bohumil Petr.³⁵⁵ Ten v této funkci p sobil ve –kolním roce 1924/1925, kdy –kolu nav–t vovalo –estnáct flák , a roce 1925/1926, ve kterém do –koly chodilo také –estnáct d tí. V druhém roce svého p sobení na –kole v Barto–ovicích Bohumil Petr onemocn l chronickým zán tem nosohlтанu, kv li emufl ode–el na zdravotní dovolenou.³⁵⁶

V prvním roce správcování Bohumila Petra prob hl na –kole v týdnu okolo 11. íjna 1924, tedy p tistého výro í úmrí Jana fiifky z Trocnova, tzv. fiifk v týden. D tí se s historickou postavou Jana fiifky seznamovaly v d jepise, ob anské nauce a výchov , zp vu, ru ních výchovných pracích a kreslení.³⁵⁷ Na konci stejného roku se –kola do kala deseti nových dvousedadlových lavic, které byly zhotoveny za 2 400 K .³⁵⁸

³⁵¹ SOkA Rychnov nad Kn flnou, sign. C-0208, Xerokopie –kolní kroniky eské obecné –koly v Barto–ovicích v Orlických horách, s. 15.

³⁵² Tamtéfl, s. 16-20.

³⁵³ Tamtéfl, s. 21-22.

³⁵⁴ Tamtéfl, s. 24-25.

³⁵⁵ Tamtéfl, s. 26.

³⁵⁶ Tamtéfl, s. 27-33.

³⁵⁷ Tamtéfl, s. 27.

³⁵⁸ Tamtéfl, s. 30.

Tento rok p inesl d tem dal-í dvoudenní -kolní výlet, který sm oval op t do eského ráje. Zú astnilo se ho deset d tí z eské obecné barto-ovické -koly a t i fláci m -anské rokytnické -koly. Na výlet d tem p isp l barto-ovický odbor NJS 250 K .³⁵⁹

I ve druhém -kolním roce, kdy na eské -kole v Barto-ovicích v Orlických horách p sobil jako správce Bohumil Petr, do-lo k dal-ímu vylep-ení t ídy. Za cenu 600 K byly do t ídy po ízeny fluté záclony a v-echen nábytek s nimi slad n do stejné barvy. T-kolní kabinet získal nová kamna.³⁶⁰

Dne 15. února 1926 nastoupil na -kolu nový správce Jaroslav Vejnar, který na -kole p sobil do konce -kolního roku 1927/1928. Ve -kolním roce 1926/1927 i v roce 1927/1928 -kolu nav-t vovalo 14 d tí. Jaroslav Vejnar nep sobil v Barto-ovicích v Orlických horách pouze jako u ítel, ale také jako jednatel místního odboru NJS.³⁶¹

V prvním roce p sobení Jaroslava Vejnara podnikly v ervnu star-í fláci t ídenní výlet do Prahy, na který op t p isp l barto-ovický odbor NJS.³⁶² O rok pozd ji po ádaly dne 19. kv tna 1927 spole ný výlet do Litic a Pot-tejna eské obecné -koly z Barto-ovic v Orlických horách a Rokytnice v Orlických horách.³⁶³

Kdyfl dne 20. srpna 1928 p edával Jaroslav Vejnar flákovskou knihovnu svému nástupci, bylo v katalogu 215 ísel o 220 svazcích.³⁶⁴ O vyuffívání knihovny za správcování Jaroslava Vejnara nás alespo áste n informují ty i dochované m sí ní zprávy, které sepsal Jaroslav Vejnar. Ve zpráv za m síc kv ten -kolního roku 1925/1926 se uvádí, fle si sedm d tí v tomto m síci p j ilo dvacet sedm knih.³⁶⁵ Za m síc erven téhofl roku si také sedm tená p e etlo sedmnáct knih.³⁶⁶ Ve -kolním roce 1926/1927 si v zá í dev t flák p j ilo t icet p t knih a v ervnu si dvacet jedna knih p e etlo deset d tí.³⁶⁷ V m sících kv tnu a ervnu -kolního roku 1925/1926 nav-t vovalo -kolu patnáct flák , jedno ze -estnácti na za átku -kolního roku zapsaných d tí se v pr b hu roku odst hovalo, z ehofl vyplývá, fle si knihy p j ovala tém polovina flák . O rok pozd ji, kdy -kolu nav-t vovalo trnáct d tí, si v m sících zá í a erven

³⁵⁹ SOkA Rychnov nad Kn flnou, sign. C-0208, Xerokopie -kolní kroniky eské obecné -koly v Barto-ovicích v Orlických horách, s. 29-30.

³⁶⁰ Tamtéfl, s. 33.

³⁶¹ Tamtéfl, s. 36-39.

³⁶² Tamtéfl, s. 35.

³⁶³ Tamtéfl, s. 38.

³⁶⁴ SOkA Rychnov nad Kn flnou, Základní -kola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . 30, kart. 18, protokol o p evzetí správy -koly sepsaný dne 30. srpna 1928 na eské obecné -kole v Barto-ovicích.

³⁶⁵ SOkA Rychnov nad Kn flnou, Základní -kola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . 33, kart. 18, zpráva za m síc kv ten ze dne 2. ervna 1926.

³⁶⁶ SOkA Rychnov nad Kn flnou, Základní -kola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . 33, kart. 18, zpráva za m síc erven ze dne 1. ervence 1926.

³⁶⁷ SOkA Rychnov nad Kn flnou, Základní -kola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . 33, kart. 18, zpráva za m síc zá í ze dne 4. íjna 1926. SOkA Rychnov nad Kn flnou, Základní -kola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . 33, kart. 18, zpráva za m síc erven ze dne 1. ervence 1927.

knihy p j ovaly dv t etiny flák . Z dal-ích let se zprávy nedochovaly, tudífl nelze zjistit, jak a zda se zájem d tí o p j ování knih m nil.

™kolního roku 1928/1929 nastoupil na místo správce -koly Karel Pe-ek,³⁶⁸ který v této funkci setrval do -kolního roku 1934/1935.³⁶⁹ V prvním roce jeho p sobení chodilo do -koly 19 flák , z toho bylo dev t chlapc a deset d v at.³⁷⁰ Ve -kolním roce 1929/1930 -kolu nav-t vovalo dokonce dvacet dva flák a o rok pozd ji klesl po et pouze o dva fláky.³⁷¹™kolního roku 1931/1932 v-ak do-lo k velkému poklesu d tí na t ináct, který byl zp soben tím, fle jeden flák se odst hoval, t i d ti po skon ení -kolní docházky vystoupily, t i ode-ly na m -anské -koly v Rokytnici v Orlických horách a Kunvald a dv za aly nav-t vovat jiné -koly.³⁷² V následujícím -kolním roce klesl po et flák na dvanáct a o rok pozd ji na jedenáct.³⁷³ Ve -kolním roce 1934/1935 po et d tí stoupl na trnáct.³⁷⁴

O tom, jak tvrdé klimatické podmínky panovaly na mnou sledovaném období, sv d í nap íklad první rok p sobení Karla Pe-ka na Barto-ovické -kole. V tomto -kolním roce byla taková zima, fle silný vítr a mráz v n kterých dnech zp sobily, fle se fláci do -koly nedostali ani na lyfích. Jednou se do -koly nedokázal kv li vánici vrátit ani Karel Pe-ek. Okresní pé e o mládefl poskytl na stravovací akci, která probíhala po celou tuto zimu, 420 K . Chudé d ti dostávaly v poledne polévku nebo mléko.³⁷⁵ Peníze na teplé mléko podávané p es zimu poskytovala okresní pé e o mládefl v Rokytnici i v dal-ích letech.³⁷⁶

Konec -kolního roku 1928/1929 p inesl d tem pro -kolu pom rn tradi ní výlet do Pot-tejna a Litic.³⁷⁷ V následujícím -kolním roce se d ti fládného -kolního výletu nedo kaly, za to v-ak dne 25. kv tna 1930 prob hla slavnost k desetiletému výro í trvání -koly. Program zajistili fláci loutkovým divadlem a výstupy.³⁷⁸

Ve -kolním roce 1930/1931 po ádala -kola dva -kolní výlety. První do Kunvaldu, kde si d ti prohlédly památky jednoty bratrské a novou budovu Masarykovy -koly, a druhý do Hradce Králové, kde fláci nav-tívili muzeum, zbytky opevn ní, pomník T. G. Masaryka a

³⁶⁸ SOkA Rychnov nad Kn flnou, Základní -kola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . 30, kart. 18, protokol o p evzetí správy -koly sepsaný dne 30. srpna 1928 na eské obecné -kole v Barto-ovicích.

³⁶⁹ SOkA Rychnov nad Kn flnou, Základní -kola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . 30, kart. 18, protokol o p evzetí správy -koly sepsaný dne 11. zá í 1935 na eské obecné -kole v Barto-ovicích.

³⁷⁰ SOkA Rychnov nad Kn flnou, sign. C-0208, Xerokopie -kolní kroniky eské obecné -koly v Barto-ovicích v Orlických horách, s. 43.

³⁷¹ Tamtéfl, s. 46-52.

³⁷² Tamtéfl, s. 56.

³⁷³ Tamtéfl, s. 61-66.

³⁷⁴ Tamtéfl, s. 73.

³⁷⁵ Tamtéfl, s. 44.

³⁷⁶ Tamtéfl, s. 48-53.

³⁷⁷ Tamtéfl, s. 45.

³⁷⁸ Tamtéfl, s. 49-50.

soutok Orlice s Labem.³⁷⁹ V následujícím kolním roce prob hl jeden kolní výlet a to do Klá-terce nad Orlicí, kde d ti v sokolovn zhlédly film z Vysokých Tater.³⁸⁰ Ve kolním roce 1932/1933 prob hl jednodenní kolní výlet do Pot-tejna a Litic.³⁸¹

V posledním roce správcování Karla Pe-ka stojí za zmínku mikulá-ská besídka, která se dne 3. prosince 1933 stala prvním ve ejným vystoupením flák eské men-inové -koly v obci. Besídka se konala v sále místního hostince, který vlastnil pan Ma át. D ti vystoupily s tímto programem: 1. Mikulá-je tu, 2. Hospody ky, 3. Myslivecká latina, 4. Dob e vy ídila a 5. Jak se z erta and l stal. Třkola m la z besídky i pen flitý zisk a to 300 K .³⁸²

P edposlední kolní výlet s d tmi v ervnu podnikl Karel Pe-ek p -ky do blízkých Pastvin, kde v tu dobu probíhala stavba vodní p ehrady.³⁸³ O rok pozd ji v ervnu podnikl se v-emi fláky kolní výlet do Friedrichswaldu a na Masarykovu chatu.³⁸⁴

Ve kolním roce 1935/1936 nahradil Edvard Seibert na míst správce -koly Karla Pe-ka, který ode-el na eskou men-inovou m -anskou -kolu v Rokytnici v Orlických horách.³⁸⁵ Za sedm let p sobení Karla Pe-ka se flákovská knihovna rozrostla o -edesát dva svazk .³⁸⁶

Třkolního roku 1935/1936 do -koly nastoupil nejniř-í po et flák za celou dobu fungování -koly a to pouze p t d tí, z toho byly ty i dívky a jeden chlapec. V únoru do -koly p íbyl je-t jeden chlapec, ímfl po et d tí stoupl na -est.³⁸⁷

V ervnu tohoto roku podnikly spole ný výlet autobusem eské obecné -koly z eských Petrovic a Barto-ovic v Orlických horách. Výlet se konal na jifl tradi ní místa do Pot-tejna a Litic a z barto-ovické -koly se ho zú astnili v-ichni fláci.³⁸⁸ Za celý kolní rok podnikl Edvard Seibert s d tmi také patnáct vlastiv dných vycházek, nap íklad na pole u obce Zaje iny, k celnici, na h bitov í k pile.³⁸⁹

Třkolního roku 1936/1937 nav-t vovalo -kolu -est flák , z toho ty i chlapci a dv dívky. Z p edchozího kolního roku do -koly chodila pouze jedna flákyn , protořle ostatní fláci, kte í

³⁷⁹ SOkA Rychnov nad Kn fnou, sign. C-0208, Xerokopie kolní kroniky eské obecné -koly v Barto-ovicích v Orlických horách, s. 54-55.

³⁸⁰ Tamtéřl, s. 59.

³⁸¹ Tamtéřl, s. 64.

³⁸² Tamtéřl, s. 67-68.

³⁸³ Tamtéřl, s. 72.

³⁸⁴ Tamtéřl, s. 76.

³⁸⁵ Tamtéřl, s. 77.

³⁸⁶ SOkA Rychnov nad Kn fnou, Základní -kola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . 30, kart. 18, protokol o p evzetí správy -koly sepsaný dne 11. zá í 1935 na eské obecné -kole v Barto-ovicích.

³⁸⁷ SOkA Rychnov nad Kn fnou, sign. C-0208, Xerokopie kolní kroniky eské obecné -koly v Barto-ovicích v Orlických horách, s. 77-78.

³⁸⁸ Tamtéřl, s. 78.

³⁸⁹ SOkA Rychnov nad Kn fnou, Základní -kola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . 33, kart. 18, seznam vycházek a výlet projektovaných na obecné -kole s eskoslovenských jazykem vyu ovacím v Barto-ovicích ve kolním roce 1935/1936.

v tom roce –kolu nav–t vovali, se bu odst hovali nebo p e-li na m – anskou –kolu.³⁹⁰ B hem roku do –koly jeden flák p ibyl, av–ak dva fláci ode-li. Jeden proto, fle jeho otec, správce odd lení finan ní stráffe, byl p elofen z Barto–ovic do Starého M sta u Nového Bydfflova.³⁹¹

Edvard Seibert na –kole p sobil pouze do 29. zá í 1936, protofle dne 1. íjna 1936 musel nastoupit vojenskou slufbu. Na dva dny ho zastoupil Karel Pe–ek, který pak 1. íjna 1936 p edal správu –koly Mojzíru Vizinovi.³⁹² Ten p ed tím p sobil ve –kolním roce 1935/1936 a na za átku –kolního roku 1936/1937 na eskoslovenských státních –kolách na Podkarpatské Rusi.³⁹³ Toto p sobení Mojzíra Vizinu z ejm zna n ovlivnilo, jak dosv d uje nap íklad to, fle správa barto–ovické –koly, tedy Mojmír Vizina, poslala na Podkarpatskou Rus polovinu dar , které v prvním roce Vizinova p sobení –kola dostala na váno ní nadílku pro d ti.³⁹⁴

Zm na správce –koly se promítla i do po tu a zam ení vycházek, které správce s d tmi b hem –kolního roku podnikl. Edvard Seibert stihl v zá í dv vycházky a ob m ly vlastiv dné zam ení, kdefto Mojmír Vizina jich od íjna do konce –kolního roku stihl pouze –est. V–echny s ním podniknuté vycházky byly sportovního zam ení, bu se jednalo o pochod a cvi ení nebo o lyflování a sá kování.³⁹⁵

Ve –kolním roce 1937/1938 stoupl po et flák na osm, z toho bylo p t chlapc a t i dívky. Na konci íjna se z Barto–ovic odst hoval –tábní stráffmistr etnictva, ímfl do–lo k poklesu flák na –kole na sedm.³⁹⁶

Dne 21. kv tna 1938 do–lo k p eru–ení výuky *špro opat ení vojenské správy na obranu hranicõ*.³⁹⁷ Vyu ování bylo op t obnoveno dne 23. kv tna.³⁹⁸

TKolní rok 1938/1939 byl zahájen dne 1. zá í s devíti fláky, ale vyu ovalo se pouze do 21. zá í. Vyu ování muselo být p eru–eno, protofle d ti z Barto–ovic odjely a d ti, které docházely ze Zaje in, se nemohly dostat do –koly, protofle do–lo k podminování silnice.³⁹⁹

³⁹⁰ SOkA Rychnov nad Kn fínou, sign. C-0208, Xerokopie –kolní kroniky eské obecné –koly v Barto–ovicích v Orlických horách, s. 79-80.

³⁹¹ Tamtéfl, s. 83-84.

³⁹² SOkA Rychnov nad Kn fínou, Základní –kola Barto–ovice v Orlických horách, inv. . 30, kart. 18, protokol o p evzetí správy –koly ze dne 18. íjna 1936.

³⁹³ SOkA Rychnov nad Kn fínou, sign. C-0208, Xerokopie –kolní kroniky eské obecné –koly v Barto–ovicích v Orlických horách, s. 81.

³⁹⁴ Tamtéfl, s. 82.

³⁹⁵ SOkA Rychnov nad Kn fínou, Základní –kola Barto–ovice v Orlických horách, inv. . 33, kart. 18, seznam vycházek a výlet projektovaných na obecné –kole s eskoslovenských jazykem vyu ovacím v Barto–ovicích ve –kolním roce 1936/1937.

³⁹⁶ SOkA Rychnov nad Kn fínou, sign. C-0208, Xerokopie –kolní kroniky eské obecné –koly v Barto–ovicích v Orlických horách, s. 85-86.

³⁹⁷ Tamtéfl, s. 86-87.

³⁹⁸ Tamtéfl, s. 87.

³⁹⁹ Tamtéfl, s. 88-89.

Mojmír Vizina byl dne 1. října 1938 přeložen na m – anskou –kolu do Rokytnice v Orlických horách, odtud se však jíždil v noci z 6. na 7. října –kola st hovala do Slatiny nad Zdobnicí. K odvozu inventáře barto–ovické –koly též do Slatiny nad Zdobnicí došlo dne 8. října 1938. Německé vojsko Barto–ovice obsadilo o dva dny později.⁴⁰⁰

I pro barto–ovickou –kolu byly typické oslavy 28. října, narozenin prezidenta republiky a vánoční nadílky.

Správa –koly nejčastěji požádala pro děti –kolní výlety, které směřovaly do Potštejna a Litic. Pár výlet –kola podnikla i do vzdálenějších míst, například do Prahy. O tom, že se menšinové –koly navzájem podporovaly a pomáhaly si svádět, lze při požádání o některých výlet se barto–ovická –kola spojovala s jinými menšinovými –kolami, nejčastěji s českou obecnou –kolou v Rokytnici v Orlických horách.

Tabulka . 5

–kolní rok	Počet flák	Z toho německé národnosti	–kolní rok	Počet flák	Z toho německé národnosti
1919/1920	9	0	1929/1930	22	Nebylo uvedeno
1920/1921	21	0	1930/1931	20	Nebylo uvedeno
1921/1922	17	2	1931/1932	13	Nebylo uvedeno
1922/1923	11	2	1932/1933	12	0
1923/1924	15	1	1933/1934	11	2
1924/1925	16	3	1934/1935	14	4
1925/1926	16	Nebylo uvedeno	1935/1936	5	0
1926/1927	14	3	1936/1937	6	0
1927/1928	14	3	1937/1938	8	0
1928/1929	19	Nebylo uvedeno	1938/1939	9	0

Od –kolního roku 1921/1922 do české obecné –koly v Barto–ovicích své děti posílali i občané německé národnosti, –kolu zařadili v tom roce navštívit dva němečtí chlapci.⁴⁰¹ Jak je patrné z výše uvedené tabulky číslo 5, u pět –kolních let není známo, jestli do –koly chodili fláci německé národnosti. Ze –kolních let, kdy byl tento údaj zaznamenán, procentuálně nejvíce dětí německé národnosti do –koly chodilo ve –kolním roce 1934/1935, kdy –kolu navštívovalo celkem třináct fláků a ty i z toho byli Němci,⁴⁰² tedy skoro 29%. Od –kolního roku 1935/1936 není uvedeno, že by –kolu navštívovalo nějaké dítě z německé rodiny. S největší pravděpodobností to reflektuje opětovné zhoršení vztahů mezi oběma

⁴⁰⁰ SOkA Rychnov nad Kněžnou, sign. C-0208, Xerokopie –kolní kroniky české obecné –koly v Barto–ovicích v Orlických horách, s. 90.

⁴⁰¹ Tamtéž, s. 16.

⁴⁰² Tamtéž, s. 73.

národnostmi, což dosvědčuje i zápis ze –kolní kroniky, ve kterém se Karel Pešek vyjadřuje k tomu, proč nebylo do –kolního roku 1935/1936 zapsáno žádné dítě české národnosti: *Še to vlivem úsilí Němců o změnu potudtí na české kole, jejíž odstranění je jejich přáním.*⁴⁰³

Za dvacet –kolních let se ve funkci správce barčovické –koly vystoupilo sedm učitelů. Nejdéle na –kole působil Karel Pešek, který působil správce sedm let. Nejkratší dobu na –kole strávil Edvard Seibert, který musel po roce a jednom měsíci působení nastoupit vojenskou službu. Velice krátkou dobu na –kole učil také Bohumil Petr, který téměř po roce a půl ze –koly odešel kvůli nemoci. Necelé tři roky na –kole působili Jaroslav Vejnar i Mojmír Vizina. Přes tyto roky ve funkci správce barčovické –koly strávil Rudolf Chaloupka.

Jak vyplývá z níže uvedené tabulky číslo 6, nejvíce dětí –kolu navštěvovalo ve –kolním roce 1929/1930 a to dvacet dva. Nejméně dětí do –koly chodilo ve –kolním roce 1935/1936 a to pouze pět. Průměrně –kolu za dobu její existence navštěvovalo třináct dětí.

Tabulka . 6

–kolní rok	Počet flák	Správce –koly
1919/1920	9	Rudolf Chaloupka
1920/1921	21	Rudolf Chaloupka
1921/1922	17	Rudolf Chaloupka
1922/1923	11	Rudolf Chaloupka
1923/1924	15	Rudolf Chaloupka
1924/1925	16	Bohumil Petr
1925/1926	16	Bohumil Petr/Jaroslav
1926/1927	14	Jaroslav Vejnar
1927/1928	14	Jaroslav Vejnar
1928/1929	19	Karel Pešek
1929/1930	22	Karel Pešek
1930/1931	20	Karel Pešek
1931/1932	13	Karel Pešek
1932/1933	12	Karel Pešek
1933/1934	11	Karel Pešek
1934/1935	14	Karel Pešek
1935/1936	5	Edvard Seibert
1936/1937	6	Edvard
1937/1938	8	Mojmír Vizina
1938/1939	9	Mojmír Vizina
V tabulce jsou uvedeny pouze ty fláky, kteří nastoupili do –koly na začátku –kolního roku. Pouze ve –kolním roce 1933/1934, 1934/1935 a 1937/1938 je uveden počet fláků navštěvujících –kolu na konci září.		

⁴⁰³ SOKA Rychnov nad Kněžnou, sign. C-0208, Xerokopie –kolní kroniky české obecní –koly v Bartovovicích v Orlických horách, s. 76.

5. 5. eská obecná –kola v eských Petrovicích

Na eské Petrovice p ed vznikem eskoslovenské republiky vzpomínal MUDr. Josef Moravec,⁴⁰⁴ který se v eských Petrovicích narodil 15. srpna 1850,⁴⁰⁵ takto: *š V celé vsi nebylo mimo mého otce více ech , nejl 4 p ivdané e-ky a 3 e-i, ze kterých, pon vadfl um li n mecky, nikdo si své e-ství neuv domovalí ō*⁴⁰⁶ Do devíti let nav-t voval Josef Moravec n meckou –kolu v eských Petrovicích, která mu dala první základy v domostí, které v n m utkv ly tak pevn :

*š í fle jsem musil stále zápasiti s tím, abych se zbavil n meckého my-lení p i psaní a zejména p i po ítání. Abych se co nejvíce dopracoval eského my-lení, p ekládal jsem v první t íd (na n meckém nižším gymnáziu v Rychnov nad Kn finou) latinu do e-tiny, cofl initi bylo dovoleno jen ech m, kte í n mecky je-t neum li. Profesor mi domlouval, abych p ekládal do n m iny, pon vadfl e-tinu dosti neovládám, ale neposlechl jsem a také mn k tomu nep im l katecheta, abych nábofenství od íkával n mecky, nýbrfl inil jsem tak jen esky, coflafl do t ech t íd ech m bylo dovoleno. ō*⁴⁰⁷

Po t chto zku-enostech z n meckých –kol vznik eské obecné men-inové –koly v eských Petrovicích Josefa Moravce jist pot -il a také se snažil této –kole pomáhat, nap íklad ve –kolním roce 1921/1922 zaslal látku na –aty dívkám i chlapc m.⁴⁰⁸

Dne 1. íjna 1920 se konal zápis d tí do eské obecné –koly v eských Petrovicích,⁴⁰⁹ kde p i s ítání lidu v roce 1930 filo 67 ech a 373 N mc .⁴¹⁰ D tí se p íhlásilo osmnáct, z toho bylo jedenáct chlapc a sedm dívek. Prvním správce –koly se stal Josef Gruber. U ítelkou ru ních prací byla ustanovena jifl zmi ovaná Anna Ko-álová, manfelka ídícího u ítele z Mladkova.⁴¹¹

eská –kola svoji u ebnu získala v p ízemí n mecké –koly, kde z stalo nejnutn j-í vybavení a to t ináct lavic, fidle, kamna, st l, tabule a v –áky. První týdny vyu ování nebyly pro Josefa Grubera v bec snadné, protofle chybl a št –kolního nábytku, ale p edev-ím

⁴⁰⁴ MUDr. Josef Moravec, léka , p sobil jako starosta Sokola, p edseda odboru Úst ední Matice Těolské, p edseda odboru I. okrsku Národní Jednoty Severo eské, jako inovník v mnoha kulturních a humánních spolcích, p i zakládání mnoha eských men-inových –kol na Královedvorsku. *Na-e men-iny*. Trutnov, 1936, ro ník 16, íslo 7-8, s. 106.

⁴⁰⁵ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1925, ro ník 5, íslo 9-10, s. 203-204.

⁴⁰⁶ *40 let práce eské hrani á ské –koly v Dolním Nemojov : Pam tní spisek eských nemojovských hrani á vydaný k jubilejní slavnosti 28. ervna 1925*. Dv r Králové nad Labem, 1925, nestránkováno.

⁴⁰⁷ Tamtéfl.

⁴⁰⁸ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá –kola eské Petrovice, eské Petrovice 1920-1974, Pam tní kniha eské Petrovice, s. 9.

⁴⁰⁹ Tamtéfl, s. 4.

⁴¹⁰ CIHLÁ , Ji í. *T flká léta na Orlickoustecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 148. ISBN 80-86042-34-0.

⁴¹¹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá –kola eské Petrovice, eské Petrovice 1920-1974, Pam tní kniha eské Petrovice, s. 4-5.

–kolní pomůcky. Dítě neměly ani číst psát. Od 5. listopadu však do školy začaly přicházet učebnice, psací potřeby, atd., a tak postupně začalo plnohodnotné vyučování.⁴¹²

Návrhovou dvojstrannou školu ani českou školu nenavštěvovalo mnoho dětí, a tak se neustále objevovaly nejrozumnější snahy o zvýšení počtu dětí, českých i německých, v obci. Například v roce 1923 se německým obyvatelům českých Petrovic podařilo dosáhnout toho, když vedoucí místního oddělení pohraniční finanční strážně vrchní strážní mistr Těsingr, legionář a učitel, byl přeložen a na jeho místo nastoupil vrchní strážní mistr Seifert, Němec, který měl několik dětí. O to, aby se vedoucím oddělení stal Němec, se zasazoval také králický inspektor pohraniční finanční strážně, který byl Němec.⁴¹³

Díky odboru NJS v Hradci Králové došlo dne 6. ledna 1921 k uspořádání první vánoční nadílky pro děti české školy v českých Petrovicích. Děti byly obdarovány oblečením, hračkami, cukrovím a knihami. Správa školy v českých Petrovicích od odboru NJS v Hradci Králové obdržela kromě dárků také finanční obnos 207,21 Kč.⁴¹⁴

První školní výlet české menšinové školy v českých Petrovicích proběhl ve dnech 8. a 11. března 1921. Výlet směřoval do Prahy, kde měla výprava, čítající dvacet jedna dětí a dva dospělí, od pražské městské rady ve Vladislavově ulici zajištěný nocleh za 40 Kč za fláka. První den si děti prohlédly muzeum na Václavském náměstí a večer zhlédly představení Lucerna v Národním divadle. Druhý den fláky čekal výstup na Petřín, kde navštívili rozhlednu a zavítali i do bludiště. Poté výprava zamířila na Hradčany, kde ji čekala prohlídka Hradu, Jeleního parku a Belvedéru. Večer se fláci zdarma zúčastnili slavnostního večera v Městské Besedě, který se konal na oslavu sedmdesátých narozenin A. Jiráka. Dne 10. března výprava navštívila Staroměstské náměstí, Týnský chrám a Betlémskou kapli, poté jela parníkem do Chuchle a při zpáteční cestě zavítala na vyehradský hřbitov se Slavínem a do kostela Cyrila a Metoděje. Poslední den si děti prohlédly Daliborku, kostely sv. Jiří a sv. Víta. Celý výlet stál 870,40 Kč, které škola hradila z darů jí v novaných.⁴¹⁵

Josef Gruber jako správce školy v českých Petrovicích přispíval i nadále a to ve školním roce 1921/1922, kdy škole navštěvovalo devatenáct dětí, z toho bylo deset dívek a osm chlapců,⁴¹⁶ a v následujícím školním roce 1922/1923, kdy stoupl počet fláků na dvacet

⁴¹² SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, s. 5-6.

⁴¹³ *Naše menšiny*. Trutnov, 1923, ročník 3, číslo 5, s. 84-85.

⁴¹⁴ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, s. 6.

⁴¹⁵ Tamtéž, s. 7-8.

⁴¹⁶ Tamtéž, s. 9.

jedna.⁴¹⁷ Ani v jednom z těchto roků nezaznamenal Josef Gruber do –kolní kroniky, že by s d těmi podnikl další –kolní výlet.

Druhým správcem –koly se stal Robert Kofnovec. V jediném roce jeho působení chodilo do –koly patnáct dětí, z nichž bylo dvanáct československé národnosti, jedno německé a velice zajímavé je, že dva chlapci byli národnosti ruské. Do –koly v tomto roce docházely děti z českých Petrovic a z osad Řeháku, Jedliny a Lhotky.⁴¹⁸

Během svého jednoročního působení Robert Kofnovec začal spolupracovat s českou obecnou menštinovou –kolou z nedalekých Vlčkov. S výpravou z této –koly podnikl dne 19. října 1923 společnou vycházku do Řeháku, do loveckého zámečku, do údolí Orlice a přes Jedlinu zpět do českých Petrovic.⁴¹⁹

V listopadu 1923 požádal správce –koly kuchyňská kamna, na kterých se dívky začaly pod vedením Anny Kofňalové učit vařit. Celou akci popísal podpořila okresní péče o mládež v Králíkách.⁴²⁰

Robert Kofnovec navázal spolupráci i s dalšími českými menštinovými –kolami. Ve dnech 22. – 25. května 1924 proběhl společný výlet do Prahy dětí z českých obecních –kol v českých Petrovicích a v Mladkově. Někteří obyvatelé českých Petrovic však z tohoto výletu nebyli nadšeni, domnívali se, že se peníze nemohou zaplatit –kolní výlet, ale měli jimi být podarováni děti.⁴²¹ V takovém případě by si však děti s největší pravděpodobností peníze moc neuffily, protože flivot v tehlejších podmínkách Orlických hor, *š kde p l roku sibi ská zima panuje a v lét divý t íská hromě,*⁴²² způsobil, že většina obyvatel českých Petrovic byla velice chudá, a tak by rodiče chlapců pouffili peníze k jiným účelům, než k obohacení dětí špouze o zážitky z výletu.

Další spolupráce –kol proběhla dne 5. června 1924, kdy devět dětí z českých Petrovic strávilo celý den v Králíkách, kde jim správce české menštinové –koly Jelínek ukázal Horu Matky Bofí a zahrál loutkové divadlo.⁴²³

Těmto správcem národní obecné –kole v českých Petrovicích se stal František Mejka. Ve –kolním roce 1924/1925 a jediném celém –kolním roce jeho působení –kolu navštívovalo

⁴¹⁷ *Naše menštiny*. Trutnov, 1923, ročník 3, číslo 5, s. 85.

⁴¹⁸ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá –kola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, s. 13.

⁴¹⁹ Tamtéž, s. 14.

⁴²⁰ Tamtéž.

⁴²¹ Tamtéž, s. 16.

⁴²² *Naše menštiny*. Trutnov, 1923, ročník 3, číslo 5, s. 84.

⁴²³ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá –kola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, s. 17.

dvacet dětí, z nichž bylo národností české třináct, pět německé a jedno ruské.⁴²⁴ Na konci tohoto školního roku došlo k zaslání žádosti o stavbu české školy v českých Petrovicích na MĚSTĚ. ⁴²⁵

I v české obecné škole v českých Petrovicích, stejně jako v české obecné škole v Bartošovicích v Orlických horách, byly dne 11. října 1924 děti seznámeny s životem Jana fiifky z Trocnova a informovány o husitské době. Chlapci v rukou svých pracích vyráběli n kterých husitské zbraně a v učebně došlo k zřízení fiifkova koutku, v jehož ústředí se nacházel fiifk v obraz.⁴²⁶

V listopadu došlo v českých Petrovicích k vytvoření veřejné české knihovny a knihovnické rady, jejímž jednatelem se stal František Šejka.⁴²⁷

Školního roku 1925/1926 školou v českých Petrovicích navštěvovalo třináct žáků. František Šejka i tento rok nastoupil jako správce školy, ale podal žádost o zproštění služby na škole, které MĚSTĚ vyhovelo dne 3. listopadu 1925 a ustanovilo novým správcem od 1. prosince 1925 Františka Špicara.⁴²⁸ Ten na škole působil až do školního roku 1932/1933,⁴²⁹ ve kterém do školy chodilo dvacet pět dětí, z toho patnáct chlapců a deset dívek.⁴³⁰ Ve školních letech 1926/1927 a 1927/1928 do školy shodně chodilo sedmnáct dětí.⁴³¹ Školního roku 1928/1929 stoupl počet žáků o jednoho na osmnáct, z toho bylo deset dívek a osm chlapců.⁴³² O rok později navštěvovalo školu dvacet žáků, z toho třináct dívek a dvanáct chlapců.⁴³³ Ve školním roce 1930/1931 počet žáků klesl na dvacet jedna.⁴³⁴ I v následujícím roce měl počet dětí klesající tendenci, do školy jich chodilo devatenáct, z toho bylo jedenáct chlapců a osm dívek.⁴³⁵

Ve školním roce 1925/1926 se škola dočkala nového nábytku, který zakoupilo MĚSTĚ. Jednalo se o patnáct lavic, jednu tabuli, čtyři vlničky a dva skříně.⁴³⁶

⁴²⁴ SOKA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, s. 18.

⁴²⁵ Tamtéž, s. 21.

⁴²⁶ Tamtéž, s. 19.

⁴²⁷ Tamtéž, s. 19.

⁴²⁸ Tamtéž, s. 21.

⁴²⁹ Tamtéž, s. 21-49.

⁴³⁰ Tamtéž, s. 47.

⁴³¹ Tamtéž, s. 25-28.

⁴³² Tamtéž, s. 31.

⁴³³ Tamtéž, s. 36.

⁴³⁴ Národní archiv Praha, Ústřední matice školská, inv. . 794, kart. 591, seznam českých škol s počtem žáků v oblasti inspektorátu státních škol menšinových s oskoslovenským vyučovacím jazykem v Těmperku ve školním roce 1930/31.

⁴³⁵ SOKA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, 44.

⁴³⁶ Tamtéž, s. 23.

Nový kolní správce František Týpícar s dětmi v prvním roce svého působení podnikl jednodenní výlet do Litic, kde si fláci prohlédli flulové lomy a z íceninu hradu, a do Pot-tejna, kde také nav-tívali z íceninu hradu.⁴³⁷

Ve kolním roce 1926/1927 stejn jako v p ede-lých prob hla oslava 28. íjna, kterou správce kolny zahájil e í o významu tohoto státního svátku. Tkolní slavnost pokračovala p ednesem básní a zazpíváním státní hymny.⁴³⁸ O tom, co se d lo v obci dne 28. íjna 1926, nás informuje zápis ve kolní kronice po ízený Františkem Týpícarem: *š V obci nepracovali pouze e-i, N mci konali práce; hlavn ve stodolách mlátili.õ*⁴³⁹ Z toho je patrné, že N mci 28. íjen narozdíl od ech neslavili.

Tento kolní rok p inesl flák m bohatou váno ní nadílku, na které každé dít dostalo boty, -aty a prádlo. Nebyl v-ak podniknut fládný kolní výlet, protože kola ani rodi e na n j nem li prost edky.⁴⁴⁰

Ve kolním roce 1927/1928 podnikl správce kolny František Týpícar s dětmi p í jednodenní výlet na Suchý vrch. Po náro ném výstupu fláci nav-tívali nov postavenou chatu, která byla pojmenována podle Dr. Kramá e. P í zpáte ní cest zastihla výpravu prudká bou e, která zp sobila, že se do eských Petrovic vrátila afl pozd v noci.⁴⁴¹

Tkolního roku 1928/1929 na eské men-inové kole v eských Petrovicích začala stejn jako ve Vl kovicích výuka n meckého jazyka, která probíhala dvakrát týdn .⁴⁴² V tomto kolním roce do-lo k uzav ení kolny ve dnech 24. února 1929 afl 1. b ezna 1929 z d vo du velikých mraz a vánice. Tkolní docházka zna n trp la celý únor, jak dokládá nap íklad 13. únor, kdy z osmnácti d tí do kolny nep i-lo dvanáct.⁴⁴³

I ve kolním roce 1929/1930 do-lo k uzav ení kolny a to od 19. listopadu 1929 afl do 10. prosince 1929. D vodem bylo propuknutí epidemie spály a zá-krtu, tudífl do-lo v obci také k uzav ení n mecké kolny.⁴⁴⁴ Na konci kolního roku podnikl správce kolny s fláky výlet do Kunvaldu, *š kde si prohlédli památná místa upomínající na eské Bratry.õ*⁴⁴⁵

Dne 23. února 1930 do-lo k založení odboru NJS v eských Petrovicích, do kterého se hned p ihlásilo dvacet dva ech , mezi nimi fl byl i správce kolny František Týpícar.⁴⁴⁶ Tento

⁴³⁷ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá kola eské Petrovice, eské Petrovice 1920-1974, Pam tní kniha eské Petrovice, s. 24.

⁴³⁸ Tamtéfl, s. 25-26.

⁴³⁹ Tamtéfl, s. 26.

⁴⁴⁰ Tamtéfl, s. 26-27.

⁴⁴¹ Tamtéfl, s. 30.

⁴⁴² Tamtéfl, s. 32.

⁴⁴³ Tamtéfl, s. 33.

⁴⁴⁴ Tamtéfl, s. 37.

⁴⁴⁵ Tamtéfl, s. 40.

⁴⁴⁶ Tamtéfl, s. 38.

odbor NJS velmi rychle začal rozvíjet svou činnost, což dosvědčuje to, že již 14. září 1930 sehrál v hostinci veselohru ŠBobek z ministerstva, kterou navštívili místní občané československé i německé národnosti. Jeví se pro představení zapůjčila Tlocviňská jednota Sokol v Mladkově.⁴⁴⁷ Ve školním roce 1931/1932 odbor spoluprobíval s vánoční nadílce pro fláky české školy v českých Petrovicích.⁴⁴⁸

Ve školním roce 1930/1931 podnikl František Týpícar s dětmi jednodenní školní výlet do Lanškýřka a Kyšperka, při kterém si fláci prohlédli zíceninou hradu a údolí směřem k Ústí nad Orlicí.⁴⁴⁹ Následující školní rok se děti dočkaly dvoudenní exkurze do Hradce Králové, kterou pro ně připravil odbor NJS pro Pražské Předměstí. Fláci v Hradci Králové viděli Ulrichov náměstí, chrám sv. Ducha, nábytkové zbytky hradeb, Jiráskovy sady, muzeum a vojenské letiště.⁴⁵⁰ Následující školní rok nebyl předán žádný školní výlet ani exkurze, pouze vycházky do blízkého okolí. Například dne 16. září, den před stým výročním narozením Dr. Miroslava Tyrše, se fláci školy zúčastnili *šzapálení slavnostního ohně, který k uctívání památky velkého Sokola uspořádala Tlocviňská jednota Sokol v Mladkově*.⁴⁵¹

František Týpícar podal žádost o zproštění školní slufby na české obecné škole v českých Petrovicích, které bylo 7. června 1933 vyhoveno. Správu školy převzal dne 30. srpna 1933 Jan Rejček, který na škole probíhal pouze ve školním roce 1933/1934, kdy škole navštívilo dvacet dětí, z toho třináct dívek a devět chlapců.⁴⁵² V tomto školním roce podnikla česká obecná škola z českých Petrovic společně s českou obecnou školou z Mladkova exkurzi na Suchý vrch, kde fláci navštívili Kramářovu chatu.⁴⁵³

Od Jana Rejčky převzal dne 27. června 1934 správu školy Karel Hýbl, který před tím půl roku probíhal na třech místech na Podkarpatské Rusi. Ve školním roce 1934/1935 škole navštívilo devatenáct dětí, které byly všechny národnosti československé.⁴⁵⁴

Již na začátku školního roku 1934/1935 čekal děti zajímavý výlet do Klášterce nad Orlicí, kde zhlédly filmové představení ŠAviatičů a ŠKrásná země republiky. Toto představení školám doporučil MĀNO.⁴⁵⁵ V listopadu odbor NJS pro české Petrovice sehrál divadelní představení ŠDruhá míza, z něhož vnoval peněžní zisk na vánoční nadílku pro fláky české

⁴⁴⁷ SOKA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, s. 41.

⁴⁴⁸ Tamtéž, s. 45.

⁴⁴⁹ Tamtéž, s. 43.

⁴⁵⁰ Tamtéž, s. 46.

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 48.

⁴⁵² Tamtéž, s. 49-50.

⁴⁵³ Tamtéž, s. 53.

⁴⁵⁴ Tamtéž, s. 54-55.

⁴⁵⁵ Tamtéž, s. 55.

obecné –koly v eských Petrovicích. Ve h e hrál správce –koly Karel Hýbl.⁴⁵⁶ V m sících b eznu a dubnu 1935 na –kole prob hla stravovací akce pro d ti, kterou zajistila Okresní pé e o Mládeř v Králíkách a odbor NJS v eských Petrovicích.⁴⁵⁷

D ti si ve –kolním roce 1934/1935 od ledna za aly –et it na –kolní výlet, na který jeli fláci st edního a vy–ího stupn ve dnech 18. ó 19. ervna do Adr–pa–ských skal a Hronova. Chudým d tem v novaly na výlet 300 K –kolní výbor a místní odbor NJS.⁴⁵⁸

TKolní rok 1935/1936, kdy –kolu nav–t vovalo dvacet sedm flák , z nichfl byli t i n mecké národnosti,⁴⁵⁹ p sobil tém do konce roku ve funkci správce –koly Karel Hýbl. Dne 30. ervna 1936 p evzal správu –koly Antonín Procházka, protofle Karel Hýbl ode–el na vlastní fládost na odbornou –kolu v Králíkách.⁴⁶⁰

V lednu 1936 získala –kola do volného uffivání loutkové divadlo, s kterým do konce –kolního sehrała n kolik p estavení. ást pen flního zisku z t chto p edstavení dostali nemajetní fláci a ást p ipadla na –kolní výlet po ádaný na konci roku.⁴⁶¹ Tento výlet nakonec konaly dne 19. ervna spole n –koly z Barto–ovic v Orlických horách a z eských Petrovic, jak jifl bylo zmín no v kapitole 5. 4., do Pot–tejna a Litic, kde si fláci prohlédli z íceniny hrad a v Liticích také flulové lomy.⁴⁶²

Ve –kolním roce 1936/1937 –kolu nav–t vovalo dvacet p t d tí, z toho osmnáct d v at a sedm chlapc . Antonín Procházka byl na míst správce –koly vyst ídán Antonínem Třinlerem, který na místo nastoupil na základ výnosu M^TANO ze dne 14. zá í 1936.⁴⁶³

Nový správce –koly podnikl s fláky na konci zá í 1936 p ldenní vycházku do Pastvin, kde si d ti prohlédly p ehradu a nov postavenou obec.⁴⁶⁴ V listopadu na –kole za ala d íve n fl v p edchozích letech stravovací akce, p i které kařdé dít t ikrát týdn dostalo tvrtlitru teplého mléka a rohlík. Tato akce trvala afl do konce b ezna 1937.⁴⁶⁵ Na konci roku místo –kolního výletu podnikly eské obecné –koly z íháku a z eských Petrovic vycházku na íhák, kde u Divoké Orlice celý den fláci tábo ili. D ti z obou –kol mezi sebou sout flily

⁴⁵⁶ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá –kola eské Petrovice, eské Petrovice 1920-1974, Pam tní kniha eské Petrovice, s. 56.

⁴⁵⁷ Tamtéř, s. 60.

⁴⁵⁸ Tamtéř, s. 58-60.

⁴⁵⁹ Tamtéř, s. 61-62.

⁴⁶⁰ Tamtéř, s. 68-69.

⁴⁶¹ Tamtéř, s. 65.

⁴⁶² Tamtéř, s. 68.

⁴⁶³ Tamtéř, s. 69-70.

⁴⁶⁴ Tamtéř, s. 70.

⁴⁶⁵ Tamtéř, s. 71.

v tlocvičných závodech a hrály skautské a branné hry. Celou akci hradil odbor NJS v eských Petrovicích.⁴⁶⁶

Po Antonínu Týnlerovi nastoupil dne 1. ervence 1937 na místo správce –koly Josef Sládek, za jehož p sobení narostl počet flák ve –kolním roce 1937/1938 na t icet jedna. Tento nárst byl zp soben p ist hováním rodin mistr a dlník , kteří pracovali na stavb opevn ní.⁴⁶⁷

I ve –kolním roce 1937/1938 na –kole prob hla stravovací akce, kdy d ti t ikrát týdn dostávaly mléko a rohlík, a op t trvala p t m síc . Náklad, který si stravování vyfládalo, platil místní –kolní výbor.⁴⁶⁸ Ani na konci tohoto –kolního roku se fláci nedo kali –kolního výletu, ale pouze dne 21. ervna polodenní vycházky k Zemské brán u íháku, které se ú astnily také d ti z eské –koly v íháku.⁴⁶⁹

Josef Sládek z stal správcem –koly i ve –kolním roce 1938/1939, kdy do –koly nastoupilo dvacet dva d tí, z toho patnáct dívek a sedm chlapc . V-ichni fláci byli eskoslovenské národnosti.⁴⁷⁰

Na eské obecné –kole v eských Petrovicích stejn jako na eské obecné –kole v Barto-ovicích v Orlických horách a na obecné –kole s vyu ovacím jazykem eskoslovenským ve Vl kovicích kařdoro n probíhaly oslavy 28. íjna a narozenin prezidenta eskoslovenské republiky i váno ní nadílka.

Denní a vícedenní –kolní výlety nebyly na –kole v eských Petrovicích tak ásté jako na –kole v Barto-ovicích v Orlických horách, ásto místo výletu ekala d ti vycházka do blízkého okolí, nej ást ji do okolí íháku. Dvakrát za devatenáctileté období trvání eské men-inové obecné –koly v eských Petrovicích správa –koly po ádala výlet do Prahy.

Stejn jako v Barto-ovicích v Orlických horách za ali od –kolního roku 1921/1922 posílat do eské obecné –koly v eských Petrovicích své d ti také ob ané n mecké národnosti, pro tento rok v-ak není znám počet n meckých flák .⁴⁷¹ Jak je patrn z nífle uvedené tabulky íslo 7, u ty –kolních let není známo, jestli do –koly chodili fláci n mecké národnosti. Ze –kolních let, kdy byl tento údaj zaznamenán, po etn í procentuáln nejvíce d tí n mecké národnosti do –koly chodilo ve –kolním roce 1929/1930, kdy –kolu nav-t vovalo

⁴⁶⁶ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá –kola eské Petrovice, eské Petrovice 1920-1974, Pam tní kniha eské Petrovice, s. 73.

⁴⁶⁷ Tamtéřl, s. 74-75.

⁴⁶⁸ Tamtéřl, s. 78.

⁴⁶⁹ Tamtéřl, s. 80.

⁴⁷⁰ Tamtéřl, s. 81-82.

⁴⁷¹ Tamtéřl, s. 9.

celkem dvacet –est flák a sedm z nich bylo Němců.⁴⁷² Z celkového počtu dětí ten rok tedy do školy chodilo 27% fláků české národnosti. Ve školním roce 1934/1935 chodily do školy pouze děti československé národnosti,⁴⁷³ ale již o rok později z dvaceti sedmi fláků, kteří do školy navštěvovali, byli tři Němci.⁴⁷⁴ Od tohoto roku však každý rok počet českých dětí na škole klesl o jednoho fláka, a již ve školním roce 1938/1939 do české obecní školy v českých Petrovicích nenastoupilo žádné dítě české národnosti.⁴⁷⁵

Tabulka 7

Školní rok	Počet fláků	Z toho české národnosti	Školní rok	Počet fláků	Z toho české národnosti
1920/1921	18	Nebylo uvedeno	1930/1931	21	4
1921/1922	19	Neznámý počet	1931/1932	19	1
1922/1923	21	4	1932/1933	25	3
1923/1924	15	1	1933/1934	22	4
1924/1925	20	5	1934/1935	19	0
1925/1926	14	Nebylo uvedeno	1935/1936	27	3
1926/1927	17	Nebylo uvedeno	1936/1937	25	2
1927/1928	17	2	1937/1938	31	1
1928/1929	18	Nebylo uvedeno	1938/1939	22	0
1929/1930	26	7			

Za devatenáct školních let se ve funkci správce školy v českých Petrovicích vystřídal devět učitelů. Nejdéle na škole působil František Týpícar, který působil jako správce skoro osm let. Nejkratší dobu byl řídícím učitelem Antonín Procházka, který v ní setrval čtvrt roku. Jeden školní rok či něco málo přes rok ve funkci správce školy působili učitelé: R. Kofnovec, F. Šejka, J. Rejček, A. Týpínlr a J. Sládek. Tyto roky působil jako správce české školy v českých Petrovicích J. Gruber a necelé dva K. Hýbl.

Z níže uvedené tabulky je zřejmé, že nejvíce dětí do školy navštěvovalo ve školním roce 1937/1938 a to včetně jedna. Nejméně fláků do školy chodilo ve školním roce 1925/1926 a to třináct. Průměrně do školy za dobu její existence navštěvovalo dvacet jedna dětí.

⁴⁷² SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, s. 36.

⁴⁷³ Tamtéž, s. 54-55.

⁴⁷⁴ Tamtéž, s. 61-62.

⁴⁷⁵ Tamtéž, s. 81-82.

Tabulka . 8

Tržní rok	Počet flák	Správce –koly
1920/1921	18	Josef Gruber
1921/1922	19	Josef Gruber
1922/1923	21	Josef Gruber
1923/1924	15	Robert Kofnovec
1924/1925	20	František ejka
1925/1926	14	František ejka/František Týpícar
1926/1927	17	František Týpícar
1927/1928	17	František Týpícar
1928/1929	18	František Týpícar
1929/1930	26	František Týpícar
1930/1931	21	František Týpícar
1931/1932	19	František Týpícar
1932/1933	25	František Týpícar
1933/1934	22	Jan Rejček
1934/1935	19	Karel Hýbl
1935/1936	27	Karel Hýbl/Antonín Procházka
1936/1937	25	Antonín Procházka/Antonín Týpícar
1937/1938	31	Josef Sládek
1938/1939	22	Josef Sládek

V tabulce jsou uvedeny počet fláků, kteří nastoupili do –koly na začátku –kolního roku. Pouze ve –kolním roce 1922/1923 je uveden počet fláků navštívených –koly na konci –kolního roku.

5. 6. Expozitura mladkovské –koly v Lichkově

V dopise ústřednímu výboru NJS z 13. února 1926 autor dopisu píše:

š V okrese králickém jest naprosto nutno zřídit eskou –kolu v dlešším místě Lichkově, kde počet eských státních zaměstnanců stále roste a e–tí státní zaměstnanci do míst, kde dosazování odmítají, zde nastupovati proto, poněvadž by nejsou eské –koly v místě, anebo mají dlešně velmi daleko do zřízených jídel eských –kol.⁴⁷⁶

Dlešně z Lichkova se změnou jízdního řádu zhoršila možnost dojíždění do eských obecních –kol v Mladkově a v Králicích.⁴⁷⁷ e–tí státní zaměstnanci se nakonec zřízení

⁴⁷⁶ Národní archiv Praha, Národní jednota severočeská, inv. . 29, kart. 13, dopis Ústřednímu výboru NJS o –kolských akcích z 13. února 1926.

⁴⁷⁷ Tamtéž.

expozitory mladkovské –koly v Lichkov do kali afl v roce 1928 a to výnosem M^TANO ze dne 15. ervna.⁴⁷⁸

Na eské men-inové –kole v Lichkov , kde p i s ítání lidu v roce 1930 fiilo 68 ech a 850 N mc ,⁴⁷⁹ se za alo vyu ovat 1. zá í 1928 a prvním u ítelem se stal Karel Schmorauzer, který mimoto p sobil jako jednatel místního odboru NJS a knihovník ve spolkové i ve ve ejné eské knihovn .⁴⁸⁰ T^Mkola byla umíst na v budov n mecké –koly v u ebn , která se nacházela v prvním pat e, za ro ní nájem 1 600 K . Kafldých trnáct dn , v úterý na dv hodiny dopoledne, prop j ovala eská –kola svou t ídu n mecké –kole, která tam vyu ovala va ení.⁴⁸¹ T locvi nu spole n vyuffívaly eská a n mecká –kola.⁴⁸²

Ve –kolním roce 1930/1931 –kolu nav-t vovalo sedmnáct flák .⁴⁸³ T^Mkolního roku 1933/1934 chodilo do –koly dvacet dva flák , z toho bylo jedenáct dívek a stejný po et chlapc . V tomto –kolním roce m ly knihovny u ítecká 108 svazk , flákovská 102 kus a u ebnic 77 svazk .⁴⁸⁴

5. 7. eské obecná –kola ve Friedrichswald a její expozitura v Kun-tát

Dne 1. února 1929 do-lo k otev ení eské obecné men-inové –koly ve Friedrichswald . fiádost o z ízení –koly podal na M^TANO místní odbor NJS a místnost pro –kolu bezplatn prop j il majitel lesního statku pan Lafla.⁴⁸⁵ Ve –kolním roce 1930/1931 bylo do –koly zapsáno t ináct d tí.⁴⁸⁶

⁴⁷⁸ Archiv Základní –koly Lichkov, Kopie matriky obecné –koly s vyu ovacím jazykem eskoslovenským jednot ídní v Lichkov , písemný záznam.

⁴⁷⁹ CIHLÁ , Ji í. *T flká léta na Orlickoustecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 148. ISBN 80-86042-34-0.

⁴⁸⁰ Archiv Základní –koly Lichkov, Kopie matriky obecné –koly s vyu ovacím jazykem eskoslovenským jednot ídní v Lichkov , písemný záznam.

⁴⁸¹ Archiv Základní –koly Lichkov, Kopie dopisu od M^TANO místní –kolní rad v Lichkov ze dne 10. listopadu 1928, písemný záznam.

⁴⁸² Archiv Základní –koly Lichkov, Kopie matriky obecné –koly s vyu ovacím jazykem eskoslovenským jednot ídní v Lichkov , písemný záznam.

⁴⁸³ Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam eských –kol s po tem flák v oblasti inspektorátu státních –kol men-inových s eskoslovenským vyu ovacím jazykem v T^Mimperku ve –kolním roce 1930/31.

⁴⁸⁴ Archiv Základní –koly Lichkov, Kopie matriky obecné –koly s vyu ovacím jazykem eskoslovenským jednot ídní v Lichkov , písemný záznam.

⁴⁸⁵ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1929, ro ník 9, íslo 3-4, s. 80.

⁴⁸⁶ Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam eských –kol s po tem flák v oblasti inspektorátu státních –kol men-inových s eskoslovenským vyu ovacím jazykem v T^Mimperku ve –kolním roce 1930/31.

Expozitura –koly ve Friedrichswald byla v Kun-tát otevřena dne 2. září 1933. Z tohoto důvodu došlo k uzavření soukromé české –koly,⁴⁸⁷ kterou v srpnu téhož roku v obci otevřela ÚM^{TM}.⁴⁸⁸ Z této –koly přešel na expozituru správce –koly Josef Kott i uitelka fienkých ručních prací fiofie Medlíková,⁴⁸⁹ která hodiny ručních prací v září vyuffila i ke zkrácení uebny tím, fies s dívkami uila záclony na okna v uebn. Dále dívky há kovaly papu e pro pobyt ve tíd a –ily zást ru a ko-ili.⁴⁹⁰

TMkola byla umístěna v místnostech levé poloviny domu p. 92, které ÚM^{TM} pronajala na deset let od paní Kláry Töpferové za roční nájemné 1 200 K. Největší místnost v přízemí slouffila jako uebna, menší místnost jako byt pro správce –koly, svatnice v podkroví nad uebnou jako kabinet. Dále –kola v domě vyuffřovala společnou chodbu uprostřed domu, nově zřízené záchody s pedsíní, skladiště pro otop a část pozemku jako –kolní zahrádku a cvičiště.⁴⁹¹ Paní Töpferová, i přesto fies neuměla esky,⁴⁹² dala souhlas k tomu, fies mohl být na domě vyvěšován prapor ve státních barvách a umístěn úřední nápis oznaující –kolu. Jifl v nájemní smlouvě se ve t jináctém bodě po řítalo s tím, fies –kolu m fies p evzít –kolská správa, která se v tom případě stane nájemcem místo ÚM^{TM},⁴⁹³ což se brzy také stalo.

V prvním –kolním roce bylo do –koly zapsáno osm dětí, z toho tři chlapci a pět dívek. Ty i děti pocházely z rolnických rodin a dvě mly pouze matku. Otcové posledních dvou flák pracovali jako koláři a příslušníci finanční strážě.⁴⁹⁴ V dopise vrchnímu finančnímu radovi a zemskému etnickému velitelství v Praze ÚM^{TM} uvádí, fies před zřízením –kol bylo ve Friedrichswald, Kun-tát, Bartoovicích v Orlických horách a českých Petrovicích více českých rodin s dětmi nefl v roce 1934. Na základě této skutečnosti a také toho, fies *š –koly ty zřízeny byly p eváffn pro děti eských státních zam stnanc ō*,⁴⁹⁵ se ÚM^{TM} snaffila zvýšit počet dětí tím, fies u vrchního finančního rady a na zemském etnickém velitelství v Praze

⁴⁸⁷ Národní archiv Praha, Ústřední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, dopis od ÚM^{TM} v Praze M^{TM}ANO ze dne 12. prosince 1933.

⁴⁸⁸ Národní archiv Praha, Ústřední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, dopis od ÚM^{TM} v Praze okresnímu –kolnímu výboru v fiamberku ze dne 30. srpna 1933.

⁴⁸⁹ Národní archiv Praha, Ústřední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, dopis od ÚM^{TM} v Praze M^{TM}ANO ze dne 12. prosince 1933.

⁴⁹⁰ Národní archiv Praha, Ústřední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, měsíční výkaz za září obecné –koly v Kun-tát ze dne 7. října 1933.

⁴⁹¹ Národní archiv Praha, Ústřední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, nájemní smlouva mezi oprávněnými zástupci ÚM^{TM}a paní Klárou Töpferovou.

⁴⁹² Národní archiv Praha, Ústřední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, dopis od ÚM^{TM} v Praze Robertu Turkovi ze dne 23. září 1933.

⁴⁹³ Národní archiv Praha, Ústřední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, nájemní smlouva mezi oprávněnými zástupci ÚM^{TM}a paní Klárou Töpferovou.

⁴⁹⁴ Národní archiv Praha, Ústřední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, seznam fláku obecné –koly v Kun-tát ze dne 5. září 1933.

⁴⁹⁵ Národní archiv Praha, Ústřední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, dopis ÚM^{TM} v Praze vrchnímu finančnímu radovi a zemskému etnickému velitelství v Praze ze dne 28. dubna 1934.

řádala, aby svobodné a bezdenné příslušníky finanční strážě a celních úřadů z uvedených obcí vyměnili za řádné šaspo se dvěma dťmi v každé rodině.⁴⁹⁶

5. 8. Expozitura králické koly v Dolní Lipce

V září kolního roku 1935/1936 došlo k otevření menšinové koly v Dolní Lipce,⁴⁹⁷ jednalo se o expozituru české obecné koly v Králíkách. Tato kola byla zřízena především pro děti, jejich rodiče pracovali na místním nádraží a u finanční strážě.⁴⁹⁸ Přisídlení lidu v roce 1930 se k československé národnosti přihlásilo 78 obyvatel a k německé 150 obyvatel.⁴⁹⁹

5. 9. Česká obecná menšinová kola v Řiháku

Soukromá kola zřízená ÚM^{TM} vznikla ve kolním roce 1936/1937 v Řiháku,⁵⁰⁰ kde v roce 1930 žilo 13 obyvatel československé národnosti a 52 německé.⁵⁰¹ Do této koly přešlo pět dětí, které byly na konci kolního roku 1935/1936 zapsány do české obecné koly v českých Petrovicích.⁵⁰²

Dne 18. září 1937 převzal českou jednotlivou obecnou kolu ÚM^{TM} v Řiháku stát a podílel ji pod správu obecné koly s využitím jazykem československým v českých Petrovicích. Ve kolním roce 1937/1938, kdy se kola stala expoziturou, kolu navštívilo jedenáct řáků a výpomocným učitелеm byl Valtr Pech.⁵⁰³

V říjnu 1937 proběhla kolaudace koly, která byla umístěna v chatě Klubu československých turistů (KST) na Řiháku. Kolaudační komise vytvořili: inspektor státních

⁴⁹⁶ Národní archiv Praha, Ústřední matice kolská, inv. . 781, kart. 512, dopis ÚM^{TM} v Praze vrchnímu finančnímu radovi a zemskému etnickému velitelství v Praze ze dne 28. dubna 1934.

⁴⁹⁷ Národní archiv Praha, Národní jednotka severo česká, inv. . 13, kart. 29, povolení nových českých kol a dětí od 1. září 1935.

⁴⁹⁸ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 135. ISBN 80-902263-1-0.

⁴⁹⁹ CIHLÁŘ, Jiří. *Třicet let na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 148. ISBN 80-86042-34-0.

⁵⁰⁰ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá kola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, s. 69.

⁵⁰¹ CIHLÁŘ, Jiří. *Třicet let na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 149. ISBN 80-86042-34-0.

⁵⁰² SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá kola české Petrovice, české Petrovice 1920-1974, Pamětní kniha české Petrovice, s. 69.

⁵⁰³ Tamtéž, s. 76.

–kol národních v^{TM}šperku F. Hykel, zástupci K ST, zástupce Zemského úadu, ídící u ítel z Mladkova J. Brofl, ídící u ítel z eských Petrovic J. Sládek a u ítel V. Pech.⁵⁰⁴

^{TM}kolního roku 1938/1939 do –koly v íháku nastoupilo jedenáct d tí, z toho –est chlapc a p t dívek. K eskoslovenské národnosti se hlásilo deset d tí a k n mecké jedno. Na místo výpomocného u ítele byl nejprve ustanoven Boleslav Kriegler, který v–ak na místo nenastoupil, a tak do–lo k ustanovení nového výpomocného u ítele Rudolfa fi árka.⁵⁰⁵

---

⁵⁰⁴ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá –kola eské Petrovice, eské Petrovice 1920-1974, Pam tní kniha eské Petrovice, s. 77.

⁵⁰⁵ Tamtéfl, s. 81-82.

6. eské men-inové -koly v letech 1938 ó 1945

Ve -kolním roce 1938/1939 do-lo ur it k zahájení výuky na eských -kolách v Barto-ovicích v Orlických horách, eských Petrovicích, íháku, Rokytnici v Orlických horách, Tchonín a Vl kovicích, na v-ech t chto -kolách v-ak v pr b hu zá í nebo nejpozd ji 10. íjna skon íla. Bohužel se u v-ech -kol, které vznikly na území politického okresu fiamberk, nedochovaly materiály, které by umofnily zjistit, kdy do-lo k zastavení výuky na jednotlivých -kolách, a jestli byla výuka zahájena na v-ech -kolách.

Politická situace vedla od druhé t etiny zá í henleinovce k út k m do N mecka,⁵⁰⁶ ale utíkali i n me tí vojáci ó zálovníci eskoslovenské armády a feny s d tmi.⁵⁰⁷ O út cích n kterých N mc informuje i Mojmir Vizina v kronice barto-ovické -koly: *šVe dnech 11. ó 14. zá í za ali prchat do N mecka barto-ovi tí ob ané, povinní vojenskou slufbou. Dne 16. zá í uprchl výpomocný u ítel zdej-í n mecké -koly R. Taube.õ*⁵⁰⁸ O dva dny pozd ji z obce ode-el s celou rodinou ídící u ítel n mecké -koly, cofl m lo za následek p eru-ení výuky na n mecké -kole.⁵⁰⁹ Bez výuky byly i n mecké d ti z Rokytnice v Orlických horách, kde se neu ilo od 20. zá í, protofe t i n me tí u ítelé z obce uprchli.⁵¹⁰ Z Králík od 15. do 25. zá í uprchlo do N mecka 350 obyvatel n mecké národnosti.⁵¹¹ Po mobilizaci vyhlá-ené 23. zá í do-lo k út k m dal-ích N mc , kte í se tak vyhnuli uposlechnutí mobiliza ního rozkazu, nap íklad ve Vl kovicích se jednalo asi o p t mufl .⁵¹²

Z uprchlých N mc v N mecku Henlein vytvo il šSudetendeutsches Freikorpsõ, který se d lil na ty i skupiny a zam íl se šna teroristické akce proti ochran eskoslovenské hranice.õ⁵¹³ Jífl v noci z 19. na 20. zá í ost eloval Freikorps z n meckého území nádraffí v Dolní Lipce, kde pak o p lnoci dne 22. zá í do-lo k napadení celnice granáty. Nejv t-í boj s Freikorpsem na fiamberecku prob hl v noci z 21. na 22. zá í u barto-ovické celnice, kde se voják m poda ilo v 21:30 odrazit první útok, av-ak p i druhém útoku, který nastal po p lnoci,

⁵⁰⁶ CIHLÁ , Ji í. *Sudeton me tí demokraté, antifa-isté a Orlickoustecko*. Ústí nad Orlicí, 2003, s. 61. ISBN 80-86042-73-1.

⁵⁰⁷ CIHLÁ , Ji í. *T flká léta na Orlickoustecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 87. ISBN 80-86042-34-0.

⁵⁰⁸ SOkA Rychnov nad Kn flnou, sign. C-0208, Xerokopie -kolní kroniky eské obecné -koly v Barto-ovicích v Orlických horách, s. 88.

⁵⁰⁹ Tamtéfl.

⁵¹⁰ Národní archiv Praha, Národní jednotka severo eská, inv. . 6, kart. 8, dopis od lenky odboru NJS v Rokytnici v Orlických horách úst edí NJS v Praze ze dne 29. zá í 1938.

⁵¹¹ MUSIL, Franti-ek. *D jiny Králícka*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 141. ISBN 80-902263-1-0.

⁵¹² SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá -kola Vl kovice, Vl kovice 1919-1974, Kronika -koly Vl kovice, nestránkováno, list 50.

⁵¹³ CIHLÁ , Ji í. *T flká léta na Orlickoustecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 87. ISBN 80-86042-34-0.

se útoky m podávalo granáty a slámou zapálit celnici. Vojáci zajali ty i útoky.⁵¹⁴ Další útoky rušnými granáty na kryty v Barto-ovicích byly provedeny ve dnech 23. až 29. září a š dne 25. září byl postelen 6 ranami dozorce fin. strážce J. Navrátil a po týdnu zemel.⁵¹⁵ Pesto se však Freikorps na fimberecku obával podniknout v této akci, protože pevnostní pás obsadily vojenské oddíly.⁵¹⁶

V této době se zvýšilo ohrožení českých obyvatel, rostly obavy a nejistota z dalšího vývoje, a tak začaly feny a děti odjíždět do vnitrozemí, například z Králík,⁵¹⁷ z Rokytnice v Orlických horách,⁵¹⁸ atd.

Ihned po přijetí mnichovské dohody vyvrcholil útokech, ale také nemeckých antifasistů a demokratů, z pohraničních oblastí.⁵¹⁹ Dne 1. října začala demontáž a evakuace výzbroje a zařízení z opevnění, z kterého začaly dva dny začaly odcházet i československé vojenské jednotky. V té době českých úřadů a policie opouštěly obce již v prvních říjnových dnech, například pošta v Mladkov,⁵²⁰ přestože oblast v Orlických horách patřila až do čtvrtého úseku nemeckého záboru.⁵²¹ Postupně bylo odváženo i zařízení z českých menšinových škol, například z Vlčkovice opravdu na poslední chvíli až dne 10. října.⁵²²

Na území, které po mnichovské dohodě připadlo Německu, Polsku a Maarsku, zůstalo 2037 mateřských, manských, obecních a středních českých škol. Do těchto škol chodilo 166 842 žáků, které učilo 6 208 učitelů.⁵²³ Všechny české menšinové mateřské, obecní a manské školy byly zrušeny a české děti,⁵²⁴ které zůstaly v obcích připojených k Německu, v té době začaly chodit do nemeckých škol, například české děti z Tchonína,⁵²⁵ nebo mohly docházet do obecních a manských škol v československu, což však Henlein

⁵¹⁴ CIHLÁ, Jiří. *Třicet let na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 87. ISBN 80-86042-34-0.

⁵¹⁵ SOkA Rychnov nad Kněžnou, sign. C-0208, Xerokopie školní kroniky české obecní školy v Barto-ovicích v Orlických horách, s. 89.

⁵¹⁶ CIHLÁ, Jiří. *Třicet let na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 87. ISBN 80-86042-34-0.

⁵¹⁷ Tamtéž, s. 88.

⁵¹⁸ Národní archiv Praha, Národní jednotka severočeská, inv. . 6, kart. 8, dopis od Lenky odboru NJS v Rokytnici v Orlických horách úředně NJS v Praze ze dne 29. září 1938.

⁵¹⁹ CIHLÁ, Jiří. *Sudetoněmeckí demokraté, antifasisté a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2003, s. 64. ISBN 80-86042-73-1.

⁵²⁰ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá škola Vlčkovice, Vlčkovice 1919-1974, Kronika školy Vlčkovice, nestránkováno, list 51.

⁵²¹ CIHLÁ, Jiří. *Třicet let na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 94-95. ISBN 80-86042-34-0.

⁵²² Tamtéž.

⁵²³ *Naše Hranice*. Malé Svatočovice, 1938, ročník 18, číslo 10-12, s. 157.

⁵²⁴ CIHLÁ, Jiří. *České školy na Lanškrounsku: (Landrat Landskron) v letech nacistické okupace 1938 až 1945*. Ústí nad Orlicí, 2009, s. 23. ISBN 978-80-7405-036-7.

⁵²⁵ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní škola Tchonín, Tchonín 1904-1987 (2000), Kronika školy Tchonín, s. 120.

v rámci plánu SdP, *š který po ítal s n meckým pronikáním do eské jazykové oblasti n meckým osídlováním a pon m ováním ech ō,*⁵²⁶ v prosinci 1938 zakázal.⁵²⁷ Hlavním nástrojem germanizace se m ly stát p edev-ím n mecké -koly, a jak dokazuje zápis z kroniky lichkovské -koly, u n kterých d tí byl tento postup úsp -ný: *š Ty eské d ti, které v Lichkov z. staly, musely nav-t povat n meckou -kolu. N které se b hem okupace pon m ily, takfle do nov z ízené eské -koly, která zahájila vyu ování dne 17. zá í 1945 se z nich p ihlásily jenom 4 d ti.ō*⁵²⁸

Krom eských flák na obsazeném území v n kterých obcích z stalo také vybavení -kol, které se z nejr zn j-ích d vod nepoda ilo odvézt. Co se s ním d lo po obsazení obce n meckou armádou popisuje například t chonínská kronika:

*š Pom cky a knihy z eské -koly byly zni eny a spáleny. Zachovány z staly pouze takové, které se dob e hodily i N mc mí Rovn fl v t-ina ú edních knih správy eské -koly byla spálena. Zbytky -kolních lavic z eské -koly byly nalezeny v r. 1945 u n kterých chalup jako topivo.ō*⁵²⁹

V roce 1946 do-lo k objevení n kterých v deckých a dokumentárních knih z t chonínské -kolní i obecní knihovny ve studijní knihovn v Liberci.⁵³⁰

Do kv tna 1941 mohli fláci st edních -kol nav-t povat -koly v Protektorátu,⁵³¹ ale museli se tam usadit a za rodi i jezdit jen o prázdninách a o svátcích.⁵³² V kv tnu 1941 vydaly orgány Sudetské flupy na ízení o zákazu docházky eských d tí ze Sudet do protektorátních -kol, ale pro velký odpor rodi do-lo ke zmírn ní striktního zákazu a d tem, které p ed sebou m ly poslední dva roky studia, bylo umofln no dál dojífld t do Protektorátu. K zru-ení jakéhokoliv dojífld ní do-lo v roce 1942.⁵³³

Cílem opat ení ru-ících eské -kolství ve sledované oblasti byla systematická a promy-lená snaha o germanizaci mladé eské generace. Krom eských -kol zakázali nacisté i eskou kulturní aktivitu a po ítali s osídlením Sudet N mci z jiných ástí Evropy a naopak vyst hováním ech na Východ. *š e-i v Sudetech flili v hor-ím postavení a také postup nacist byl tvrd-í nefl v Protektorát , i kdyfl se opat ení postupn vyrovnávala.ō*⁵³⁴

⁵²⁶ CIHLÁ , Ji í. *eské -koly na Lan-krounsku: (Landrat Landskron) v letech nacistické okupace 1938 ó 1945.* Ústí nad Orlicí, 2009, s. 17. ISBN 978-80-7405-036-7.

⁵²⁷ Tamtéfl, s. 25.

⁵²⁸ Archiv Základní -koly Lichkov, Pam tní kniha obecné -koly v Lichkov zaloflená 1. zá í 1945, nestránkováno.

⁵²⁹ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní -kola T chonín, T chonín 1904-1987 (2000), Kronika -koly T chonín, s. 120-121.

⁵³⁰ Tamtéfl, s. 120.

⁵³¹ CIHLÁ , Ji í. *eské -koly na Lan-krounsku: (Landrat Landskron) v letech nacistické okupace 1938 ó 1945.* Ústí nad Orlicí, 2009, s. 38. ISBN 978-80-7405-036-7.

⁵³² Tamtéfl, s. 25.

⁵³³ Tamtéfl, s. 38.

⁵³⁴ Tamtéfl, s. 55.

Kv ten 1945 u inil naprostý konec v-em snahám o germanizaci eského obyvatelstva. Po odsunu Němců z pohraničí a novém dosídlení z staly v bývalém politickém okrese fiamberk jen eské -koly.

7. Závěr

Ve své práci jsem sledovala vznik a fungování českých menšinových škol a také školní i mimoškolní činnost učitelů, kteří na nich pracovali. Velice komplikovaný byl vznik těchto škol za Rakousko-Uherska, kdy největší podíl na jejich vzniku měla Ústřední matice školská a ve sledované oblasti také Národní jednotka severočeská. Po vytvoření československé republiky se situace pro vznik českých menšinových škol výrazně zlepšila, což dovede i oblast fiamberecká, kde před první světovou válkou existovaly pouze dvě české menšinové obecní školy (Rokytnice v Orlických horách a Tichonín), ale do dvou let po vzniku republiky došlo k založení dalších pěti obecních škol (Bartošovice v Orlických horách, české Petrovice, Králíky, Mladkov a Vlčkovice).

Konec pro české menšinové školy znamenala mnichovská dohoda a následné obsazení pohraničních oblastí v červnu 1938 německou armádou, po kterém byly tyto školy zrušeny. Část učitelů s rodinami z pohraničí před obsazením uprchla do vnitrozemí, kde se museli vypořádat s negativním přijetím, nedostatkem financí, atp., ale jejich děti alespoň mohly navštěvovat české školy. Mnohem horší se stalo učitelům, kteří zůstali v zabraném pohraničí. Již v červnu byli zbaveni funkcí starostové a členové obecních samospráv a od začátku prosince se učitelům nesmělo poufňovat v úředním styku.⁵³⁵ České děti v tichoníně zařadily chodit do německých škol, protože docházení přes nové hranice do českých škol v československu a později v Protektorátu bylo omežováno a nakonec úplně zrušeno.

České menšinové školy nebyly pro českou menšinu významné pouze s ohledem na vzdělávání jejich potomků, ale tvořily také důležitou součást jejího kulturního života. V budovách škol probíhaly osvětové přednášky, schůzky odborů NJS, atp. Učitelé z českých menšinových škol pracovali mimo školskou oblast v osvětových komisích, vzdělávacích spolecích, knihovnických radách, odborech NJS, například správce králické školy Vrchlický pracoval jako jednatel odboru NJS v Králickách,⁵³⁶ ale zároveň i jako starosta místní jednoty Sokol.⁵³⁷ Dále byli učitelé členy Dleňské tělovýchovné jednoty, obecních zastupitelstev, pořádali hranáči a loutková divadelní představení, atd.

Do vzniku československa české menšinové školy, které vydržovala Ústřední matice školská, nenavštěvovali fláckou meckou národností. To dokazuje například z Tichonína, kdy

⁵³⁵ CIHLÁŘ, Jiří. *Třicet let na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000, s. 102. ISBN 80-86042-34-0.

⁵³⁶ *Naše menšiny*. Trutnov, 1931, ročník 11, číslo 3, s. 80.

⁵³⁷ *Naše menšiny*. Trutnov, 1932, ročník 12, číslo 6, s. 128.

ÚM^{TM} ve -kolním roce 1907/1908 ze -koly vyloučila sedm d t í, protože byly n mecké národnosti.⁵³⁸ To se změnilo po vzniku republiky, kdy do eských men-inových -kol své d ti začali posílat i n kte í N mci. N me tí demokraté a antifa-isté se tím, zvlá-t pak po nástupu Adolfa Hitlera v N mecku, snažili ukázat svoji loajalitu k eskoslovenské republice. N kte í n me tí rodi e v-ak své d ti posílali do eské -koly afl v posledním ro níku, ímfl cht li *š opat iti svému dít ti eské vysv d ení, které by mu eventueln otev elo cestu k získání míst, kde se pofladuje znalost státního jazyka.õ*⁵³⁹ A ufl n me tí fláci nav-t vovali eskou -kolu z jakéhokoliv dvodu, dávali tím *šn meckým -ovinist m do rukou zbra , aby mohli tvrditi a hlásati, fl v eských -kolách je plno n meckých d tí.õ*⁵⁴⁰ Podle t chto N mc tyto d ti udržovaly íselný stav flactva na eských men-inových -kolách, ale zapomínali p i tom na eské fláky, kte í z nejr zn-jích d vod í nadále chodili do n meckých -kol.

Vzhledem k uvedeným skute nostem je m j pohled na eské men-inové -koly ve sledované oblasti pozitivní. I kdyfl jsem se nap íklad v beletrii seznámila i s ryze negativním pohledem na zakládání eských men-inových -kol,⁵⁴¹ dosp la jsem po prostudování archivních dokument k jinému záv ru. Nedomnívám se, fl by po etní kroniká i mnou sledovaných -kol vypovídali v kronikách o v cech jinak, nefl jak je cítili. Jejich zápisy považuji za ryze subjektivní vylí ení situace, které je v hlubokém rozporu práv s negativními názory s nimi fl jsem se setkala v beletrii. I to, krom p et flkého a nad-eného u itelského p sobení, je pro m d vodem dívat se na práci eských men-inových -kol spí-e s obdivem.

⁵³⁸ SOkA Ústí nad Orlicí, Základní -kola T chonín, T chonín 1904-1987 (2000), Kronika -koly T chonín, s. 33.

⁵³⁹ *Na-e men-iny*. Trutnov, 1935, ro ník 15, íslo 7, s. 126.

⁵⁴⁰ Tamtéfl.

⁵⁴¹ KOCOUREK Josef. *Zapadlí vlastenci 1932*. Praha, 1961. PAUSEWANGOVÁ, Gudrun. *Vzpomínám na Rozinkovou louku*. Praha, 2001. ISBN 80-7299-042-X.

Seznam příloh:

1. Budova české menšinové školy v Králíkách.

Na-e men-iny. Trutnov, 1926, ročník 6, číslo 1-2, s. 17.

2. Budova české menšinové školy v Králíkách v roce 2010.

Fotografie ze dne 4. června 2010, osobní archiv Mgr. Michaely M. dílkové.

3. Budova české menšinové školy v Králíkách v roce 2010.

Fotografie ze dne 4. června 2010, osobní archiv Mgr. Michaely M. dílkové.

4. Titulní strana časopisu *Na-e men-iny*.

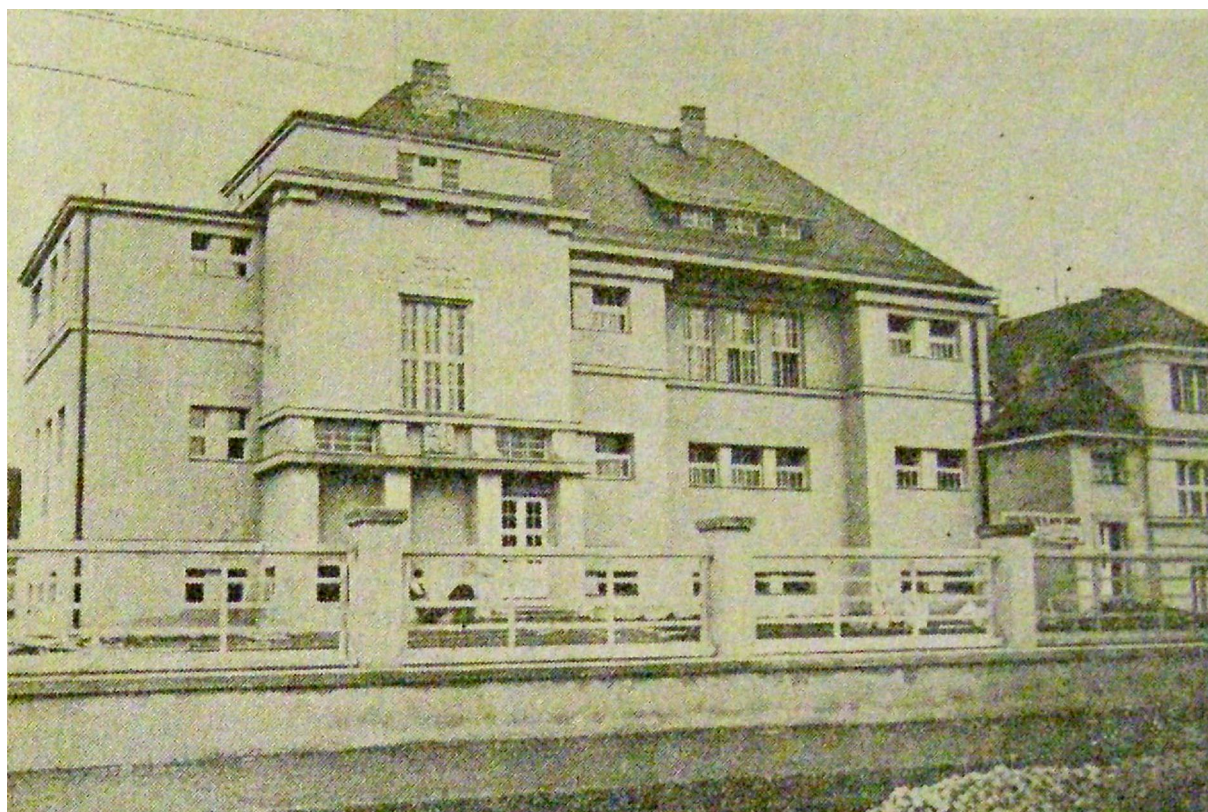
Na-e men-iny. Trutnov, 1926, ročník 6, číslo 1-2, s. 1.

5. Náčrt místností domu p. 92 v Kunčátě, kde byla umístěna česká menšinová škola.

Národní archiv Praha, Ústřední matice školská, inv. . 781, kart. 512, náčrt místností domu p. 92 v Kunčátě.

6. Dopis od členky odboru NJS v Rokytnici v Orlických horách ústředí NJS v Praze ze dne 29. září 1938.

Národní archiv Praha, Národní jednota severočeská, inv. . 6, kart. 8, dopis od členky odboru NJS v Rokytnici v Orlických horách ústředí NJS v Praze ze dne 29. září 1938.

1. Budova eské menšinové školy v Králíkách.

2. Budova české menšinové školy v Králíkách v roce 2010.

3. Budova nové menšinové školy v Králíkách v roce 2010.

Ročník VI. TRUTNOV, 15. února 1926. Číslo 1 - 2.

NAŠE MENŠINY

ORGÁN ČESKÝCH MENŠIN

Neodvislý
a nepolitický list
našich hraničářů pro národní, kulturní
a hospodářskou práci ve smíšeném území.

Vychází měsíčně. Předplatné: Kč. 15.— ročně.

Redaktor: J. M. VLČEK. — Za redakci zodpovídá: JOSEF HORNÝCH V TRUTNOVĚ.
Adresa redakce a administrace: Naše Menšiny (J. M. Vlček), Malé Svatoňovice.

Quido Maria Vyskočil:

U jitru Svobody.

Hle, jitro rodí se! Květy voní luh —
a nad horami sluneční již vlajka září,
z jeskyně noci, v pažích pouť svých rozdrčený pruh,
zelený vítěz kráčí vlasti ku oltáři.

Se snítkou limby, v duši ryzí cit,
Svobodu nese brahřím, již sní v rabské mdlobě,
vstříc jemu srdce bijí, jása rozjařený lid.
Den nový heslo dává slavné nové době.

Vlast svobodna je. Trístaletý tlak
neznectil mocné naše po svobodě touhy.
Nuž plesej, zpívej, lide, jako vyproštěný pták,
cos trpěl, považuj teď za klamný sen pouhý!

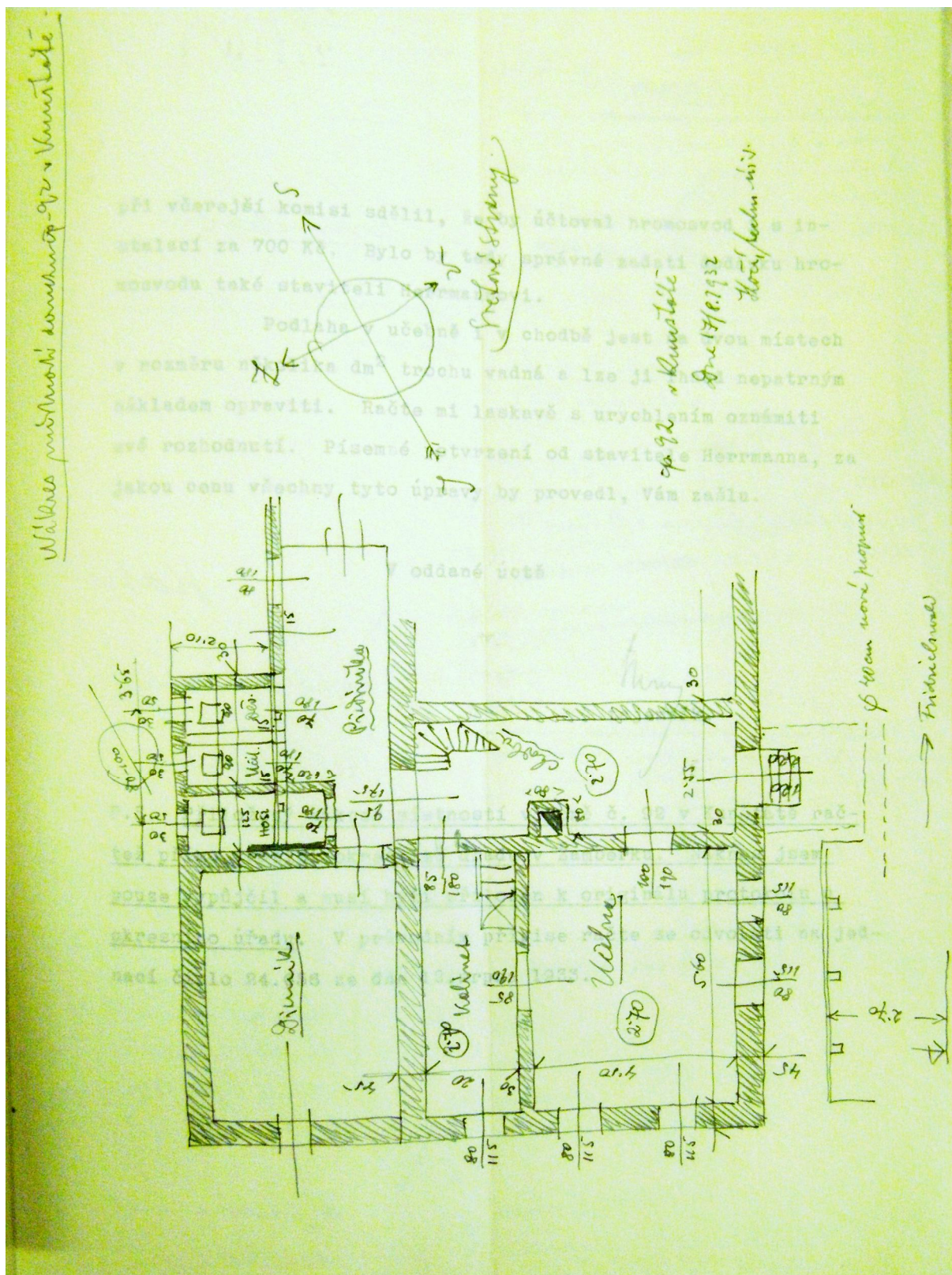
Své síly vědom, svobodu svou braň,
v svých skutcích čestně pevný, pravdy zůstaň dbalý,
za chyby svoje velkou krve zaplatil jsi daň,
teď pro budoucnost jaře napni svoje svaly!

Dost krve teklo. Za meč uchoť pluh
a v svorné proudy bratrské již sesnuť družě,
tak jenom dílu tvému zdaru skytne Slávů Bůh
a v Čechách všude vzkvetou opět bílé růže.

Nuž k práci všichni, dokud v hrudi dech,
v bratrství věrném, v lásce spojmě svoje paže,
k velikosti, síle, slávě milovaných Čech.
Svobody hodni buďme — věrné její strážě!

4. Titulní strana časopisu Naše menšiny.

5. Nákres místností domu p. 92 v Kunštátě, kde byla umístěna eská menšinová kola.

Váženému

Ústředí Národní jednoty
severočeské

v Praze II.

Stejná stojím na pokraji,
v kruté přetřáské době, abych chránila, pokud síly,
co jsem zachránila, polisovala a pomáhala.

Hospří se lidé, celé rodiny stěhují do kraje. Němci utí-
kají přes hranice, pod Škají výprady jvouše ozbrojení:
Nová ves, Bartošovice, Klášterec, Kunštát - jejich dílo?

Na německé škole se již 10 dní nevyučuje, 3 německé učí-
keli uprchli před mobilisací.

Žde je dosud klid.

Přete, přátelé drazí, čeho mám blaoně dbáti. Každé
ho vaše pokynům uposlechnu. Dě-li Bůh, přístě více
Podstýkám ještě, se večera měli číi pobožnost svato-
václavskou...

Neděj zahynouti nám - ni budoucím!

W íle hraničáři pevná a uerdolná

Teřina Kaipingrová

Rokytnice v Orlických
horách 29./9. 1938.

6. Dopis od lenky odboru NJS v Rokytnici v Orlických horách úst edí NJS v Praze ze dne
29. zá í 1938.

- Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, dopis ÚM^{TM} v Praze vrchnímu finančnímu radovi a zemskému etnickému velitelství v Praze ze dne 28. dubna 1934.
- Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, dopis od ÚM^{TM} v Praze M^{TM}ANO ze dne 12. prosince 1933.
- Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, dopis od ÚM^{TM} v Praze okresnímu –kolnímu výboru v fiamberku ze dne 30. srpna 1933.
- Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, dopis od ÚM^{TM} v Praze Robertu Turkovi ze dne 23. září 1933.
- Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, m sí ní výkaz za září obecné –koly v Kun–tát ze dne 7. října 1933.
- Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, nájemní smlouva mezi oprávněnými zástupci ÚM^{TM} paní Klárou Töpferovou.
- Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 781, kart. 512, seznam fláku obecné –koly v Kun–tát ze dne 5. září 1933.
- Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam eských –kol s po tem flák v oblasti inspektorátu státních –kol men–inových s eskoslovenským vyuovacím jazykem v T^{TM}amberku ve –kolním roce 1930/31.
- Národní archiv Praha, Úst ední matice –kolská, inv. . 794, kart. 591, seznam –kol z ízených podle zákona ze dne 3. IV. 1919 . 189 sb. s vyuovací e í eskou.
- SOkA Rychnov nad Kn fínou, Národní –kola Rokytnice v Orlických horách, inv. . 60, kart. 738, dopis od c. k. okresní –kolní rady v fiamberku m stskému ú adu v Rokytnici ze dne 12. prosince 1904.
- SOkA Rychnov nad Kn fínou, Národní –kola Rokytnice v Orlických horách, inv. . 60, kart. 738, seznam flák nav–t vujících soukromou –kolu ÚM^{TM} v Rokytnici v Orlických horách v roce 1910/1911.
- SOkA Rychnov nad Kn fínou, sign. C-0208, Xerokopie –kolní kroniky eské obecné –koly v Barto–ovicích v Orlických horách.
- SOkA Rychnov nad Kn fínou, Základní –kola Barto–ovice v Orlických horách, inv. . 30, kart. 18, protokol o p evzetí správy –koly sepsaný dne 30. srpna 1928 na eské obecné –kole v Barto–ovicích.

- SOkA Rychnov nad Kn ěnou, Základní ěkola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . . 30, kart. 18, protokol o p evzetí správy ěkoly sepsaný dne 11. zá í 1935 na ěské obecné ěkole v Barto-ovicích.
- SOkA Rychnov nad Kn ěnou, Základní ěkola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . . 30, kart. 18, protokol o p evzetí správy ěkoly ze dne 18. října 1936.
- SOkA Rychnov nad Kn ěnou, Základní ěkola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . . 33, kart. 18, seznam vycházek a výlet projektovaných na obecné ěkole s ěskoslovenským jazykem vyu ovacím v Barto-ovicích ve ěkolním roce 1935/1936.
- SOkA Rychnov nad Kn ěnou, Základní ěkola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . . 33, kart. 18, seznam vycházek a výlet projektovaných na obecné ěkole s ěskoslovenským jazykem vyu ovacím v Barto-ovicích ve ěkolním roce 1936/1937.
- SOkA Rychnov nad Kn ěnou, Základní ěkola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . . 33, kart. 18, zpráva za m síc ěerven ze dne 1. ěervence 1926.
- SOkA Rychnov nad Kn ěnou, Základní ěkola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . . 33, kart. 18, zpráva za m síc ěerven ze dne 1. ěervence 1927.
- SOkA Rychnov nad Kn ěnou, Základní ěkola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . . 33, kart. 18, zpráva za m síc kv ěten ze dne 2. ěervna 1926.
- SOkA Rychnov nad Kn ěnou, Základní ěkola Barto-ovice v Orlických horách, inv. . . 33, kart. 18, zpráva za m síc zá í ze dne 4. října 1926.
- SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá ěkola ěské Petrovice, ěské Petrovice 1920-1974, Pam ětní kniha ěské Petrovice.
- SOkA Ústí nad Orlicí, Základní ěkola T ěchonín, T ěchonín 1904-1987 (2000), Kronika ěkoly T ěchonín.
- SOkA Ústí nad Orlicí, Základní devítiletá ěkola VI kovice, VI kovice 1919-1974, Kronika ěkoly VI kovice.
- Archiv Základní ěkoly Lichkov, Kopie dopisu od M^TANO místní ěkolní rad v Lichkov ze dne 10. listopadu 1928, písemný záznam.
- Archiv Základní ěkoly Lichkov, Kopie matriky obecné ěkoly s vyu ovacím jazykem ěskoslovenským jednot ědní v Lichkov , písemný záznam.
- Archiv Základní ěkoly Lichkov, Pam ětní kniha obecné ěkoly v Lichkov zalofená 1. zá í 1945.

II. Literatura:

- BENEŠ, Zdeněk - JANÍK, Drahomír - KUKLÍK, ml., Jan - KUBIŠ, Eduard - KURAL, Václav - KVAČEK, Robert - PAVLÍK, Václav - PETRÁK, Jiří - PETRÁČEK, René - RADVANOVSKÝ, Zdeněk - SUCHÁNEK, Radovan. *Rozum t d jinám: Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 ó 1948*. Pardubice, 2002. ISBN 80-86010-55-4.
- CIHLÁŘ, Jiří. *České loky na Lanškrounsku: (Landrat Landskron) v letech nacistické okupace 1938 ó 1945*. Ústí nad Orlicí, 2009. ISBN 978-80-7405-036-7.
- CIHLÁŘ, Jiří. *První světová válka a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2004. ISBN 80-86042-93-6.
- CIHLÁŘ, Jiří. *Sudeton mezí demokraté, antifasisté a Orlickoústecko*. Ústí nad Orlicí, 2003. ISBN 80-86042-73-1.
- CIHLÁŘ, Jiří. *Třicátá léta na Orlickoústecku 1929-1939*. Ústí nad Orlicí, 2000. ISBN 80-86042-34-0.
- GALANDAUER, Jan. *František kníže Thun: Místodržící českého království*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7185-803-4.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918-1938): Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha, 2000. ISBN 80-7277-195-7.
- KLÍMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české: sv. XIII. 1918-1929*. Praha, 2000. ISBN 80-7185-328-3.
- KLÍMEK, Antonín. *Velké dějiny země Koruny české: sv. XIV. 1929-1938*. Praha, 2002. ISBN 80-7185-425-5.
- KLEN, Jan. *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780-1918*. Praha, 1990. ISBN 80-200-0337-1.
- KUŠA, Karel. *Msta a mstevka v dějinách, na Moravě a ve Slezsku: VI. díl Pro-Sto*. Praha, 2004. ISBN 80-7277-040-3.
- KURAL, Václav. *Češi, Němci a mnichovská křivota*. Praha, 2002. ISBN 80-246-0360-8.
- MORKEŠ, František. *Postavení ústí v předmnichovském československu*. Praha, 1994.
- MORKEŠ, František. *Ústí a loky v proměnách času (Pokus o základní chronologii 1774 ó 1946)*. Plzeň, 1999. ISBN 80-7020-051-0.

- MUSIL, František. *D jiny Králicka*. Ústí nad Orlicí, 2000. ISBN 80-902263-1-0.
- N MEC, Bohumil. *Ott v slovník naučný/Dodatky: Díl třetí, svazek druhý Konkurs-Majo*. Olomouc, 2001. ISBN 80-7203-332-8.
- N MEC, Bohumil. *Ott v slovník naučný/Dodatky: Díl pátý, svazek první Praha-Rom*. Olomouc, 2002. ISBN 80-7203-412-X.
- PAUSEWANGOVÁ, Gudrun. *Vzpomínám na Rozínkovou louku*. Praha, 2001. ISBN 80-7299-042-X
- PECH, Oldřich. *Původní slovník pedagogický*. Praha, 1937.
- RÁDL, Emanuel. *Válka česká s Němci*. Olomouc, 1993. ISBN 80-7023-147-5.
- SRB, Adolf. *Způsoby 19. století*. Praha, 1913.
- VALENTA, Jaroslav - VORÁČEK, Emil - HARNA, Josef. *Československo 1918 - 1938. Osudy demokracie ve střední Evropě 2*. Praha, 1999. ISBN 80-85268-99-X.
- *Encyklopedie Diderot: Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích, díl první a/b*. Praha, 1999. ISBN 80-902555-3-1.
- *Ott v slovník naučný: III. díl B-Bianchi*. Praha, 1996. ISBN 80-7185-070-5.
- *Ott v slovník naučný: XV. díl Kraj ústí-Ligustrum*. Praha, 1999. ISBN 80-7185-226-0.
- *Ott v slovník naučný: XVI. díl Lih-Media*. Praha, 1999. ISBN 80-7185-237-6.
- *Ott v slovník naučný: XVII. díl Median-Navarrete*. Praha, 1999. ISBN 80-7185-249-X.
- *Ott v slovník naučný: XIX. díl P-Poho*. Praha, 2000. ISBN 80-7185-274-0.
- *Ott v slovník naučný: XXV. díl T-Tzschirner*. Praha, 2002. ISBN 80-7185-439-5.
- *Ott v slovník naučný: XXVI. díl U-Vusín*. Praha, 2002. ISBN 80-7185-440-9.
- *40 let práce české hranice v Dolním Nemojově: Pamětní spis českých nemojovských hranic vydaný k jubilejní slavnosti 28. června 1925*. Dvůr Králové nad Labem, 1925, nestránkováno.
- Jazykové nařízení vydané 3. února 1926. Sbírky zákonů a nařízení . 17/1926.
- Zákon ze dne 3. dubna 1919 o kolech národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích. Sbírky zákonů a nařízení . 189/1919.
- Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina československé republiky. Sbírky zákonů a nařízení . 122/1920.

III. Tisk:

- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1922, ro ník 2.
- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1923, ro ník 3.
- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1925, ro ník 5.
- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1926, ro ník 6.
- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1928, ro ník 8.
- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1929, ro ník 9.
- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1930, ro ník 10.
- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1931, ro ník 11.
- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1932, ro ník 12.
- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1935, ro ník 15.
- *Na-e men-iny*. Trutnov, 1936, ro ník 16.
- *Na-e Hranice*. Malé Svato ovice, 1938, ro ník 18.
- *Posel z Podho í*. Rychnov nad Kn fínou, 20. února 1904, ro ník 19, íslo 8.